

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ**

Διπλωματική Εργασία

**ΤΟ ΚΟΣΟΒΟ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΝΤΟΤΗΤΑ
ΣΤΑ ΔΥΤΙΚΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ
Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Ιωάννης Παντέλας του Γεωργίου
ΜΘ 12017

Πειραιάς 2021

Αφιερώνεται στους γονείς μου

«Ο Ιωάννης Παντέλας βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώση ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος »

Ιωάννης Παντέλας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	Σελ. 6
Κεφάλαιο 1	
1.1 Θεωρητικό υπόβαθρο	Σελ. 10
1.2 Μία ρεαλιστική κριτική της Ελληνικής αντίδρασης	Σελ. 12
1.3 Η σημασία του ρεαλισμού	Σελ. 13
1.4 Οι οικονομικοί παράγοντες στο διεθνές σύστημα	Σελ. 14
Κεφάλαιο 2	
2.1 Κόσοβο, από επαρχία κράτος	Σελ. 16
2.2 Το Κόσοβο ως πολιτική οντότητα	Σελ. 20
2.3 Το πολίτευμα	Σελ. 23
2.4 Ο θεσμός του Προέδρου	Σελ. 24
2.5 Η κυβέρνηση	Σελ. 29
2.6 Πολιτικά κόμματα	Σελ. 31
Κεφάλαιο 3	
3.1 Οικονομικό περιβάλλον	Σελ. 34
3.2 Η οικονομική αδυναμία του Κοσόβου	Σελ. 36
3.3 Επενδυτικό Περιβάλλον	Σελ. 39
3.3.1 Οικονομία	Σελ. 39
3.3.2 Οικονομικοί δείκτες	Σελ. 40
3.3.3 Απασχόληση	Σελ. 41
3.3.4 Ιδιωτικοποιήσεις και επενδυτικές ευκαιρίες	Σελ. 42

3.3.5	Πρόδος των ιδιωτικοποιήσεων	Σελ. 44
3.3.6	Ξένες επενδύσεις	Σελ. 44
3.4	Ενεργειακός τομέας	Σελ. 46
3.5	Φορολογικό σύστημα	Σελ. 47
3.6	Τραπεζικό σύστημα	Σελ. 50

Κεφάλαιο 4

4.1	Ο ρόλος της Ελλάδας στα Δυτικά Βαλκάνια	Σελ. 51
4.2	Η Ελληνική στάση στο θέμα του Κοσόβου	Σελ. 53
4.3	Παρουσία στο Κοσσυφοπέδιο	Σελ. 55
4.4	Η αντίδραση της Ελλάδας στη νέα κατάσταση	Σελ. 59
4.5	Εμπορικές σχέσεις Ελλάδας – Κοσόβου	Σελ. 61
4.6	Ο ρόλος της κοινής γνώμης	Σελ. 63

Επίλογος	Σελ. 70
----------	---------

Διαπιστώσεις – Συμπεράσματα	Σελ. 73
-----------------------------	---------

Διαγράμματα – Πίνακες - Γραφήματα	Σελ. 75
-----------------------------------	---------

Βιβλιογραφία	Σελ. 83
--------------	---------

Διαδικτυακές Πηγές	Σελ. 85
--------------------	---------

ΤΟ ΚΟΣΟΒΟ ΩΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΝΤΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΔΥΤΙΚΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ιωάννης Παντέλας του Γεωργίου

Σημαντικοί όροι: Κόσοβο, Ελλάδα, Βαλκάνια, Ρεαλισμός

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μονομερής διακήρυξη ανεξαρτησίας της Δημοκρατίας του Κοσόβου από την Σερβία, τον Φεβρουάριο του 2008, αποτέλεσε ακόμα ένα κεφάλαιο στην τεράστια ιστορία, «το μυστικό εργαστήριο του Θεού» όπως την αποκαλεί ο Γκρίτε, των κρατών της Βαλκανικής χερσονήσου. Το αν η 17^η Φεβρουαρίου ήταν μία από αυτές τις συμπυκνωμένες στιγμές, μοιραία για την ιστορική εξέλιξη του Κοσόβου, θα χρειαστεί πολύ χρόνος, εξέλιξη, δραματικά γεγονότα και η συμβολή εκατομμυρίων ανθρώπων για να διαπιστωθεί. Το Κόσοβο πλέον, από αυτόνομη επαρχία της Σερβίας, έγινε ένα μερικώς αναγνωρισμένο κράτος.

Οι εθνικές, γλωσσικές και θρησκευτικές διαφορές των λαών των Βαλκανίων είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων κρατών και συνεχείς εθνικές διεκδικήσεις, οι οποίες συχνά οδηγούσαν σε αμφισβητήσεις των υπάρχοντων συνόρων.

Από τους αγώνες για την αποτίναξη του Τουρκικού ζυγού τον 19^ο αιώνα μέχρι τους βαλκανικούς και παγκόσμιους πολέμους τον 20^ο αιώνα η περιοχή αυτή υπέφερε και πλήρωνε βαρύ φόρο αίματος την ώρα που στις ΗΠΑ και την Δυτική Ευρώπη αναπτυσσόταν η βιομηχανία και το εμπόριο.

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και του υπαρκτού σοσιαλισμού εν γένει και η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, έφεραν στο προσκήνιο αποσχιστικές τάσεις που έως τότε ήταν καταπιεσμένες από τα καθεστώτα που κυριαρχούσαν¹. Μέσα από την έκφραση του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης το Κόσοβο διακήρυξε με τη σειρά του την ανεξαρτησία του, μετά την στρατιωτική επέμβαση στη περιοχή του NATO.

Οι σχέσεις Ελλάδας και Κοσόβου και ειδικότερα η διμερής πολιτική και οικονομική σχέση πρέπει να περάσουν στο επόμενο στάδιο, ξεπερνώντας το εμπόδιο της μη αναγνώρισης, καθώς δεν είναι καθόλου εύκολο να αγνοηθεί η ύπαρξη ενός, μερικώς έστω αναγνωρισμένου, κράτους στην εγγύς περιοχή. Μετά την επεισοδιακή στρατιωτική επέμβαση του NATO, η σχέση με το Κόσοβο πρέπει να γίνει πιο παραγωγική και δυναμική, μέσω της οποίας η Ελλάδα θα γίνει εμπορικός και επενδυτικός εταίρος, χωρίς να επιτρέπει στην κοινή γνώμη, που πολλές φορές είναι κατευθυνόμενη και εύκολα επηρεαζόμενη, να διαμορφώνει την πολιτική της.

Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι:

1. Η παρουσίαση της οντότητας του Κοσόβου από πολιτικής και οικονομικής πλευράς, το οποίο παρά τη γεωγραφική εγγύτητα στην Ελλάδα αποτελεί άγνωστη υπόθεση για μια μεγάλη μερίδα του ελληνικού πληθυσμού.

2. Η ρεαλιστική προσέγγιση και ανάλυση της ελληνικής αντίδρασης στην δημιουργία του Κοσόβου και της διαχείρισης της διαμορφωθείσας κατάστασης.

---

¹ John Baylis, Steve Smith, The Globalization of World Politics, Oxford University Press, 2005

Πιο συγκεκριμένα, με γνώμονα την επίτευξη των παραπάνω σκοπών, στο πρώτο κεφάλαιο αναπτύσσεται το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας μέσα από την θεωρία του ρεαλισμού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται μια εκτενής παρουσίαση της πολιτικής κατάστασης του Κοσόβου μέσα από την σύντομη ανάλυση της ιστορίας του, του πολιτεύματος και των θεσμών εξουσίας. Στο τρίτο κεφάλαιο μελετάται το οικονομικό περιβάλλον του Κοσόβου και εξετάζονται οι οικονομικοί δείκτες και τα δημοσιοοικονομικά στοιχεία. Επιπλέον στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια μελέτη του επενδυτικού περιβάλλοντος και των ευκαιριών που παρουσιάζονται.

Στο τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνονται ο ρόλος της Ελλάδας στα βαλκάνια και η στάση της απέναντι στο Κόσοβο. Επιπρόσθετα μελετάται η επίδραση της κοινής γνώμης στη διαμόρφωση της πολιτικής και η αντίδραση στα γεγονότα που πολλές φορές προλαβαίνουν τη πολιτική.

Στον επίλογο παρατίθενται σκέψεις, προβληματισμοί και εκτιμήσεις για το μέλλον του Κοσόβου και των σχέσεων του με την Ελλάδα.

Σημείωση: Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιείται ο όρος «Κόσοβο» και γίνεται συχνή αναφορά στο Κόσοβο ως «κράτος», «χώρα» και στη διακήρυξη της ανεξαρτησίας του, για λόγους ευκολίας στην συγγραφή του κειμένου, χωρίς να σημαίνει σε καμία περίπτωση, ότι εκφράζεται προσωπική άποψη διαφορετική από την επίσημη θέση της Ελλάδας περί μη αναγνώρισης του Κοσόβου ως ανεξάρτητο κράτος. Επιπλέον χρησιμοποιούνται οι όροι «κοσοβοαλβανός» και «κοσοβοσέρβος» οι οποίοι δανείστηκαν από την νατοϊκή ορολογία που χρησιμοποιείται για τον χαρακτηρισμό των κατοίκων του Κοσόβου με βάση την γλώσσα.

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ τον καθηγητή μου κ. Αριστοτέλη Τζιαμπίρη που με βοήθησε στην ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού μου και με καθοδήγησε στην επιλογή του θέματος αυτού, καθώς και την οικογένειά μου, η οποία με στήριξε και με στηρίζει σε κάθε προσπάθειά μου.

Ευχαριστώ ιδιαίτερα τη διοίκηση του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιά για την κατανόηση και υποστήριξη κατά την περίοδο που εργαζόμουν στο εξωτερικό και αδυνατούσα να είμαι συνεπής στη συγγραφή της διπλωματικής αυτής εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Θεωρητικό υπόβαθρο

Ο ρεαλισμός σήμερα απαξιώνει τις αρχές και αξίες του κλασικού και νεοκλασικού ρεαλισμού και στρέφεται σε μια περισσότερο κοινωνικο-επιστημονική ανάλυση των δομών και διαδικασιών της διεθνούς πολιτικής². Ξεκινώντας από τα βασικά χαρακτηριστικά του ρεαλισμού, οι βασικές θεωρητικές ιδέες και παραδοχές του είναι οι ακόλουθες:

1. Μια απαισιόδοξη ερμηνεία της ανθρώπινης φύσης
2. Η πεποίθηση ότι η αντιπαράθεση αποτελεί εγγενές στοιχείο των διεθνών σχέσεων και πως τελικά οι διεθνείς αντιπαραθέσεις επιλύονται με στρατιωτικά μέσα.
3. Το γεγονός ότι η εθνική ασφάλεια και επιβίωση αποτελούν πρωταρχικό μέλημα για κάθε κράτος
4. Η αμφισβήτηση της δυνατότητας προόδου στη διεθνή πολιτική τουλάχιστον σε επίπεδο αντίστοιχο με την πρόοδο στο εσωτερικό μιας χώρας

Η ίδια η ανθρώπινη φύση έρχεται λοιπόν να ωθήσει στην περίπτωση του Κοσόβου τους πολίτες του να προσπαθήσουν να αποφύγουν κάθε ζυγό και να γίνουν κύριοι του εαυτού τους. Ο στόχος της απόκτησης εξουσίας, τα μέσα και η άσκησή της, που σύμφωνα με τον Θουκυδίδη, τον Hobbes και όλους τους κλασσικούς ρεαλιστές βρίσκονται στο επίκεντρο της ανθρώπινης δραστηριότητας, είχαν ως αποτέλεσμα την

---

² Robert Jackson, Georg Sorensen, Introduction to International Relations. Theories and Approaches, Oxford University Press, 2003 (Μτφ, Χαράλαμπος Κωνσταντινίδης, Θεωρία και μεθοδολογία των διεθνών σχέσεων, Gutenberg, 2006

διακήρυξη της ανεξαρτησίας στο Κόσοβο. Το Κόσοβο πλέον ως ανεξάρτητο κράτος μπορεί να υπερασπίζεται τα εθνικά του συμφέροντα και να προάγει την ευημερία των πολιτών του εξασφαλίζοντας την τάξη, την ασφάλεια και την πρόοδο. Τέλος είναι εγγυητής για την εδαφική ακεραιότητα, την ασφάλεια του πληθυσμού, των ηθών και του ιδιαίτερου τρόπου ζωής των πολιτών του.

Η μακροχρόνια σύνεση και προσοχή των Ελλήνων ηγετών (η οποία κινδυνεύει να χαρακτηριστεί ως απραγμία) από τη πλευρά τους δείχνει ότι μάλλον μελέτησαν πολύ τον Θουκυδίδη, ο οποίος υπογραμμίζει τη σημασία των μεγάλων ανισοτήτων στη διεθνή πολιτική σκηνή και τις περιορισμένες επιλογές και περιθώρια ελιγμών που έχουν στη διάθεσή τους οι ασκούντες εξωτερική πολιτική. Πίσω όμως από κάθε επιλογή δεν βρίσκονται μόνο κίνδυνοι αλλά και ευκαιρίες τις οποίες η Ελλάδα θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί. Θα έπρεπε σαν χώρα να προσαρμοστεί στην καινούργια πραγματικότητα που έχει προκύψει από την νέα κατανομή ισχύος.

Επιπλέον εξετάζοντας ακόμα έναν κλασσικό ρεαλιστή, τον Μακιαβέλι, συμπεραίνουμε ότι η εξωτερική πολιτική είναι βασικό εργαλείο για την εκμετάλλευση των ευκαιριών που παρουσιάζονται με τη δράση πριν τον αντίπαλο και την αποφυγή, του να βρεθείς προ τετελεσμένων γεγονότων, να είναι βασικά χαρακτηριστικά συνετής ηγεσίας³. Τέλος τα ηθικά αξιώματα όπως η χριστιανική αρετή, η επιδίωξη της ειρήνης με κάθε κόστος και τα «αδελφικά» συναισθήματα για τους Σέρβους, που απέτρεψαν την Ελλάδα να έχει ενεργό ρόλο στο θέμα του Κοσσυφοπεδίου, αποτελούν σύμφωνα με τον Μακιαβέλι, το απόγειο της πολιτικής ανευθυνότητας καθώς στο τέλος θα χαθούν τα «πάντα».

Η δημιουργία και η διατήρηση του κυρίαρχου κράτους, σύμφωνα με τον Hobbes, είναι η μόνη οδός διαφυγής από την «φυσική κατάσταση» η οποία είναι μία κτηνώδης εμπόλεμη κατάσταση χωρίς καθόλου πεδίο για δημιουργικότητα, πρόοδο και ευημερία. Σύμφωνα με τον μεγάλο θεωρητικό ρεαλιστή, το πάθος – συναίσθημα και η έκφρασή του

---

³ Niccolò Machiavelli, *The Prince*, Arcturus, London, 2008

μέσα από το ένστικτο της αυτοσυντήρησης είναι το κίνητρο για τη δημιουργία κυρίαρχου κράτους και όχι η λογική – σκοπιμότητα.

1.2 Μία ρεαλιστική κριτική της Ελληνικής αντίδρασης

Μελετώντας τον νεοκλασικό ρεαλισμό του Morgenthau διαπιστώνεται ότι, η θεωρία του δεν ξεφεύγει από αυτές των κλασικών ρεαλιστών Θουκυδίδη και Μακιαβέλι και εστιάζει στο ότι η ιδιωτική ηθική είναι πολύ διαφορετική από την πολιτική ηθική⁴. Επομένως, οι αποφάσεις που λαμβάνονται από τις κυβερνήσεις και τα έθνη δεν έχουν καμία υποχρέωση να είναι ευθυγραμμισμένες με την προσωπική ηθική κανενός.

Στο παρακάτω απόσπασμα του Morgenthau περί πολιτικής ηθικής είναι ξεκάθαρη η θέση του για το πόσο απερίσκεπτη και ανεύθυνη είναι η λήψη πολιτικών αποφάσεων με κριτήρια ιδιωτικής ηθικής.

«Ο ρεαλισμός διατείνεται ότι οι οικουμενικές ηθικές αξίες, με την αφηρημένη οικουμενική τους διατύπωση, δεν είναι εφαρμόσιμες στις δραστηριότητες των κρατών, μα πρέπει να προσαρμόζονται στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε τόπου και κάθε εποχής. Ο καθένας μπορεί να πιστεύει προσωπικά *fiat justitia, pereat mundus* (είθε να υπάρξει δικαιοσύνη, ακόμα κι αν καταρρεύσει ο κόσμος)”, όμως το κράτος δεν έχει το δικαίωμα να πει το ίδιο εξ ονόματος αυτών που προστατεύει.»⁵

Morgenthau, 1985, σ.12

Με βάση τα προαναφερόμενα η απραγμία και η έλλειψη επαφών με το Κόσοβο εξαιτίας της προσωπικής ηθικής, η οποία τάσσεται υπέρ της Σερβίας και έχει τις ρίζες της στις συμμαχικές στρατιωτικές αεροπορικές επιχειρήσεις και στις εικόνες των νεκρών Σέρβων αμάχων σε μία επαρχία της χώρας, δεν μπορεί να δικαιολογηθεί.

---

⁴ Morgenthau Hans, Η Πολιτική μεταξύ των Εθνών, Ποιότητα, 2018

⁵ Morgenthau, H.J. (1985). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York:Knopf

Ο βομβαρδισμός περιοχών (ακόμα και κατοικημένων) είναι επιλήψιμο μιν, δικαιολογημένο δε, στο πλαίσιο της πολιτικής σκοπιμότητας, σύμφωνα με τον Morgenthau, καθώς υπογραμμίζεται η τραγική διάσταση της διεθνούς πολιτικής. Τα ηθικά διλήμματα είναι αναπόφευκτα στην διπλωματία και προς αποφυγή μεγαλύτερων κακών, οι «κακές» πράξεις είναι απαραίτητες.

Ακόμα και αν η αναγνώριση του Κοσόβου ως ανεξάρτητο κράτος, αποτελεί θέμα ταμπού για την Ελλάδα, καθώς θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί εις βάρος μας σε αντίστοιχες περιπτώσεις αποσχιστικών τάσεων, θα έπρεπε να εξεταστεί τουλάχιστον ο διάλογος και η συνεργασία με το κράτος αυτό, σε όποια μορφή και αν το αναγνωρίζει η χώρα.

Κράτη όπως η Ελλάδα δεν είναι πρωταγωνιστές του διεθνούς συστήματος, δεν πρέπει όμως να περιοριστούν στον ρόλο των κομπάρσων, αλλά μπορούν να αντιληφθούν και να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται στις σχέσεις εντός του διεθνούς συστήματος. Μπορεί να είναι πιο τρωτά από τις μεγάλες δυνάμεις αλλά αυτό είναι στοιχείο της διεθνούς ταυτότητάς τους. Η αντίληψη τέλος που έχουν τα ίδια για την αδυναμία τους είναι ο πιο κοινός και συνηθισμένος τρόπος που αντιλαμβάνονται την ύπαρξή τους και επηρεάζει αναλόγως τη συμπεριφορά των ηγετών τους, στις διεθνείς τους σχέσεις⁶.

1.3 Η σημασία του ρεαλισμού

Η επιλογή του ρεαλισμού, ως θεωρητικό υπόβαθρο της παρούσας εργασίας, έγινε γιατί ως επικρατούσα θεωρία από τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο (αν όχι από τον 5^ο π.Χ. αιώνα) έως σήμερα περιγράφει με τον καλύτερο τρόπο την διεθνή πολιτική.

---

⁶ Aristotle Tziampiris: «Greek Foreign Policy in the Shadow of the Debt Crisis: Continuity and New Directions» στο Pantelis Sklias & Nikolaos Tzifakis (editors): *Greece's Horizons. Reflecting on the Country's Assets and Capabilities*, Konstantinos Karamanlis Institute for Democracy, Springer, Heidelberg, 2013, σελ. 27

Χρησιμοποιήθηκε από τους ηγέτες ως εργαλείο για τη μεγιστοποίηση των συμφερόντων του κράτους. Άλλωστε το δόγμα της Raison d' État (της λογικής του κράτους)⁷⁸⁹ αποτέλεσε οδηγό, για πληθώρα πολιτικών, στον τρόπο χειρισμού των εξωτερικών υποθέσεων του κράτους με σκοπό την ασφάλειά του.

Οι εξαιρετικά πλήρεις και οξυδερκείς παρατηρήσεις που προσέφεραν οι ρεαλιστές κατά τη διάρκεια της ιστορίας (από τον Θουκυδίδη¹⁰, τον Machiavelli, τον Hobbes, τον Rousseau και τον Morgenthau έως τους Waltz¹¹, Mearsheimer και Gilpin) αναγκάζουν όλες τις εναλλακτικές αντιλήψεις και θεωρίες να ασχοληθούν με τον ρεαλισμό¹². Η διαχρονικότητα της συγκεκριμένης θεωρίας στην πολιτική δείχνει την προσαρμοστικότητά της στον χρόνο και τον χώρο.

1.4 Οι οικονομικοί παράγοντες στο διεθνές σύστημα

Σύμφωνα με τους Μαρξιστές, σημαντικοί παράγοντες της πολιτικής συμπεριφοράς είναι τα μέσα παραγωγής και σύμφωνα με τον Gilpin γενικά υπάρχει αμοιβαία αλληλεπίδραση στο πολιτικό και το οικονομικό σύστημα¹³. Η ανάλυση του οικονομικού περιβάλλοντος μιας χώρας είναι σημαντική, καθώς οι οικονομικοί περιορισμοί και ευκαιρίες είναι σημαντικά για την εξωτερική πολιτική κάθε κράτους. Στη

---

⁷ https://fr.wikipedia.org/wiki/Raison_d%27État

⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/National_interest

⁹ John Baylis, Steve Smith, Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς πολιτικής, Μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις, Επικεντρο, 2007

¹⁰ Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς σχέσεις και στρατηγική στον Θουκυδίδη*, Έκτη Έκδοση, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Ι.Δ. Κολλάρου & Σίας Α.Ε., Αθήνα 2010

¹¹ Kenneth N. Waltz, *Θεωρία διεθνούς πολιτικής*, Μτφ.: Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011

¹² Mearsheimer, J.J. (2007). *Η Τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, σ. 23-65. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

¹³ Gilpin Robert, *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*, μτφ. Κολιόπουλος Κων/νος, Ποιότητα, 2007

συγκεκριμένη μελέτη θα ασχοληθούμε κυρίως με το Κόσοβο και μέσω αυτού τις όποιες ευκαιρίες παρουσιάζονται για εκμετάλλευση από την Ελλάδα.

Έχοντας ως δεδομένο ότι τα οικονομικά κίνητρα παίζουν σημαντικό ρόλο στην εξωτερική πολιτική ενός κράτους, η Ελλάδα δεν μπορεί να αποτελεί εξαίρεση. Ακολουθώντας τη θεωρία του ρεαλισμού διαπιστώνουμε ότι η ισχύς που είναι ο στόχος κάθε κράτους έχει οικονομική βάση. Το ζητούμενο εδώ είναι αν η Ελλάδα θα μείνει προσκολλημένη στα θρησκευτικά και πολιτικά πάθη ή θα ακολουθήσει το ρεύμα της εποχής που θέλει τα οικονομικά συμφέροντα να παίρνουν τη σκυτάλη.

Παρατηρώντας το εργατικό δυναμικό και το νεαρό της ηλικίας του πληθυσμού του Κοσόβου, καθώς και την συνεχή οικονομική ανάπτυξη της τάξης του 3%, μπαίνουμε σε σκέψεις αν ο Gilpin, ο οποίος διατυπώνει ότι ο πληθυσμός είναι οικονομικό μέγεθος και ότι ένας ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσής της τάξης του 2-3% διατηρημένος για επαρκές χρονικό διάστημα έχει αποφασιστικό αντίκτυπο στην ισχύ μιας κοινωνίας, θα επαληθευθεί και το Κόσοβο αυξάνει την ισχύ του¹⁴.

Παρά το ότι, η οικονομική αλληλεξάρτηση μπορεί να οδηγήσει σε αμοιβαία τρωτότητα σύμφωνα με τους ρεαλιστές, μπορεί όμως να οδηγήσει και σε οικονομική ανάπτυξη, ευημερία και τελικά ειρήνη μεταξύ των κρατών. Η νεοφιλελεύθερη θεωρία προάγει με τη σειρά της τη συνεργασία, καθώς η άσκηση ορθολογικής εξωτερικής πολιτικής ωθεί τα κράτη να αντιληφθούν την αξία της συνεργασίας μέσω της οποίας μπορούν να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη τους, ανεξαρτήτως με τα κέρδη που αποκομίζονται από τα άλλα κράτη¹⁵.

Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι, τα προβλήματα σε μία συνεργασία πάντα υπάρχουν και πάντα θα προκύπτουν καθώς η μη συμμόρφωση και η εξαπάτηση μεταξύ των συνεργαζόμενων κρατών είναι πιθανή. Δεν θα πρέπει όμως αυτή η πιθανότητα να

---

¹⁴ Gilpin Robert, Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική, μτφ. Κολιόπουλος Κων/νος, Ποιότητα, 2007

¹⁵ John Baylis, Steve Smith, Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς πολιτικής, Μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις, Επικεντρο, 2007

είναι εμπόδιο στο να ξεκινήσουν δύο κράτη να συνεργάζονται για την προώθηση αμοιβαίων συμφερόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Κόσοβο, από επαρχία κράτος

Γεωγραφικά το Κόσοβο βρίσκεται στην καρδιά των δυτικών Βαλκανίων περιτοιχισμένο από χώρες με έντονη ιστορία. Από τη μία οι Σλάβοι γείτονες, από την άλλη οι Αλβανοί, λίγο πιο μακριά οι "αδιάφοροι" Ευρωπαίοι και ανάμεσά τους και η Ελλάδα στο νότο. Η κατάσταση στο Κόσοβο δεν είχε όμως καμία σχέση με τη σημερινή. Η «ανισόρροπη»¹⁶ Γιουγκοσλαβία¹⁷ δημιουργήθηκε μετά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο και προέκυψε μετά την μετονομασία του Βασιλείου των Σέρβων Κροατών και Σλοβένων από τον Βασιλιά Αλέξανδρο Α', σε Βασίλειο της Γιουγκοσλαβίας.

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο το 1945 και την εκθρόνιση του Βασιλιά Πέτρου Β' το κράτος αναδιοργανώθηκε σε δημοκρατία και μετονομάστηκε σε Ομοσπονδιακή Λαϊκή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας και στη συνέχεια το 1963 σε Σοσιαλιστική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (ΣΟΔΓ). Το ομόσπονδο αυτό κράτος, εσωτερικά ήταν χωρισμένο σε έξι σοσιαλιστικές δημοκρατίες και δύο σοσιαλιστικές αυτόνομες επαρχίες¹⁸. Ειδικότερα η Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Σερβίας είχε δύο αυτόνομες επαρχίες, του Κοσσυφοπεδίου και της Βοϊβοδίνας.

---

¹⁶ Βασίλης Ραφαήλιδης, Οι λαοί των Βαλκανίων, Εκδόσεις του εικοστού πρώτου, 1994, σελ. 137

¹⁷ Είναι σλάβικη λέξη και στα ελληνικά η μετάφραση είναι «Νότια Σλαβία»

¹⁸ https://el.wikipedia.org/wiki/Σοσιαλιστική_Ομοσπονδιακή_Δημοκρατία_της_Γιουγκοσλαβίας

Η Σοσιαλιστική Αυτόνομη Επαρχία του Κοσσυφοπεδίου με πρωτεύουσα την Πρίστινα, είχε διάρκεια ζωής από το 1945 έως το 1990. Στη συγκεκριμένη επαρχία όπως παρατηρούμε από τα δημογραφικά στοιχεία δύο απογραφών, το 1971 και το 1981 και τον εθνικό χάρτη του 1991¹⁹ ζούσαν κυρίως Αλβανοί. Ήταν η επαρχία με την μεγαλύτερη πυκνότητα πληθυσμού και σε αυτή ζούσε κάτι λιγότερο από το 10% του πληθυσμού της Γιουγκοσλαβίας. Στην ΣΟΔΓ ήταν αναγνωρισμένα χωριστά τα έθνη και οι εθνικότητες με ένα σύνολο 26 εθνικών ομάδων, (Οι Αλβανοί ως ποσοστό ήταν σχεδόν 10%), δεν κατάφεραν όμως ποτέ να διατηρήσουν την πολυεθνική «τάξη» που απαιτούνταν για να πετύχουν πρόοδο και μεγέθυνση όπως οι ΗΠΑ.

Την δεκαετία του '90 στα δυτικά βαλκάνια επικρατούσε ένα χάος. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας δημιούργησαν μια γεωπολιτική αστάθεια στην περιοχή και έφεραν στο προσκήνιο εθνικές διαφορές, που οδήγησαν σε ένοπλες εθνικιστικές αντιπαραθέσεις, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων κρατών. Η διαφθορά, το οργανωμένο έγκλημα, η έλλειψη κρατικών υποδομών και εν γένει η πολιτική και οικονομική αστάθεια, αποτέλεσαν τροχοπέδη στην "δυτικοποίηση" και στον εκδημοκρατισμό των κρατών που προέκυψαν στα δυτικά βαλκάνια.

Η περιοχή από το 1989 ήταν σε έντονη αναταραχή και το 1990 το Κόσοβο διακήρυξε πρώτη φορά την ανεξαρτησία του²⁰. Παρά τις προσπάθειές της να καταστείλει την λειτουργία της συνέλευσης, της αυτόνομης επαρχίας του Κοσόβου, όταν ήταν πλέον ξεκάθαρο ότι θα προχωρούσε σε ψήφισμα για ανεξαρτησία, η Σερβία δεν κατάφερε να σταματήσει την ροή της ιστορίας. Η «Δημοκρατία του Κοσόβου», όπως αυτοαποκαλέστηκε την 7 Σεπτεμβρίου 1990, προσπάθησε να δημιουργήσει κρατικές δομές με περιορισμένα αποτελέσματα. Όλη αυτή η προσπάθεια κατέληξε σε έντονες συγκρούσεις του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσόβου (KLA) με τον Σέρβικο στρατό και αρκετούς νεκρούς.

---

¹⁹ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Yugoslavia_ethnic_map.jpg

²⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Republic_of_Kosova

Με διαδοχικά ψηφίσματα το 1998²¹²², το Συμβούλιο Ασφαλείας (ΣΑ) εξέφραζε την ανησυχία του για την κατάσταση στο Κοσσυφοπέδιο και την ένταση των στρατιωτικών επιχειρήσεων με την αδιάκριτη χρήση βίας από σερβικές στρατιωτικές μονάδες. Η ανθρωπιστική καταστροφή που προκλήθηκε από τον βίαιο εκτοπισμό 1,45 εκατομμυρίου ανθρώπων από τις εστίες τους (90% του αλβανο-κοσοβαρικού πληθυσμού) μέχρι τον Ιούνιο του 1999²³ δεν μπορούσε να αφήσει τις ΗΠΑ άπραγες.

Η ΕΕ περιορίστηκε σε μία παθητική στάση, παρακολουθώντας απλά τα γεγονότα. Το κενό ήρθε να καλύψει το ΝΑΤΟ, το οποίο, με αμερικανική πρωτοβουλία, ανέλαβε ενεργό δράση υποστηρίζοντας τα Ηνωμένα Έθνη στην επαναφορά της σταθερότητας στη περιοχή. Με δυναμικές παρεμβάσεις, όπως η επιχείρηση “Allied Force” το 1999, εναντίον της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας το ΝΑΤΟ πέτυχε, με την έμπρακτη συνεργασία 19 συμμαχικών και 20 μη συμμαχικών χωρών, μια ευρύτατη αποδοχή στα Βαλκάνια και κέρδισε τον σεβασμό στις ΗΠΑ, των κυβερνήσεων, των πολιτικών ομάδων αλλά και των απλών πολιτών.

Η κατάσταση όμως παρέμεινε απογοητευτική για αρκετά χρόνια μετά τη νατοϊκή στρατιωτική παρέμβαση, παρά το ότι η πλειοψηφία των εκτοπισμένων επέστρεψε. Οι αλβανο-κοσοβάροι ξεκίνησαν με τη σειρά τους να εκτοπίζουν τους Σέρβους προς το βόρειο Κόσοβο και με την παντελή έλλειψη αστυνομίας, δικαστικής εξουσίας και διοίκησης²⁴, η ανομία κυριαρχούσε. Η ειρηνευτική δύναμη του Κοσσυφοπεδίου (KFOR) ήταν η μόνη που απέτρεπε τον εκτροχιασμό της κατάστασης.

Στο παρόν σημείο θα πρέπει να σχολιαστεί το γεγονός της ενασχόλησης με την πολιτική και τα κοινά γενικότερα, των πρώην στελεχών του Κοσοβο Liberation Army (KLA). Από τη μία πλευρά σχολιάζεται αρνητικά καθώς, δεν επιτρέπει σε νέους πολιτικούς να ασχοληθούν με τα κοινά, από την άλλη όμως όπως πολύ εύστοχα έθεσε ο

---

²¹ [https://undocs.org/S/RES/1203\(1998\)](https://undocs.org/S/RES/1203(1998))

²² [https://undocs.org/S/RES/1199\(1998\)](https://undocs.org/S/RES/1199(1998))

²³ Κασκαρέλης Βασίλης, Η Τέλεια Καταιγίδα, Το ΝΑΤΟ μετά την 11 Σεπτεμβρίου, Μεταίχμιο, 2016, σελ. 44-60

²⁴ Κασκαρέλης Βασίλης, Η Τέλεια Καταιγίδα, Το ΝΑΤΟ μετά την 11 Σεπτεμβρίου, Μεταίχμιο, 2016, σελ. 45

Agim Ceku πρώην αντάρτης και επιτελάρχης του KLA η απασχόληση των ανδρών του KLA σε ειρηνικούς σκοπούς είναι ζωτικής σημασίας, γιατί θα τους αποτρέψει από το να καταφύγουν πάλι στα όπλα²⁵. Η ίδρυση του Kosovo Protection Corps (KPC)²⁶ και στη συνέχεια η σύσταση του επαγγελματικού στρατού του Κοσόβου Kosovo Security Force (KSF)²⁷ από το 2008, με ενεργό προσωπικό 5.000 ατόμων και προϋπολογισμό το 2019 τα 58 εκ. Ευρώ (0,92% του ΑΕΠ)²⁸ ήταν μεγάλο βήμα στην κατεύθυνση αυτή. Η επόμενη μετάλλαξη αποφασίστηκε το 2018 και είναι η μετατροπή των KSF σε ένοπλες δυνάμεις, Kosovo Armed Forces. Μετατροπή όμως που 3 χρόνια μετά δεν έχει ουσιαστική υπόσταση καθώς υπάρχουν έντονες αντιδράσεις από την πλευρά της Σερβίας, η οποία δεν θέλει στρατό στην επικράτεια του Κοσόβου αλλά και πολύ αργή πρόοδος από την πλευρά του Κοσόβου. Το μοναδικό ίσως βήμα που έγινε στην κατεύθυνση αυτή είναι το ψήφισμα της βουλής τον Ιανουάριο του 2021 για την συμμετοχή με την εθνοφρουρά της Iowa στην επιχείρηση (OSS) Operation Spartan Shield στην Μέση Ανατολή²⁹.

Η ίδρυση των ενόπλων δυνάμεων του Κοσόβου σε όλα της τα στάδια βρίσκεται ενάντιους την Σερβία και την ΕΕ. Η μεν Σερβία τονίζει ότι σύμφωνα με το ψήφισμα 1244 των ΗΕ η KFOR είναι η μοναδική στρατιωτική δύναμη που έχει δικαίωμα να δραστηριοποιείται στο Κόσοβο, μαζί με τα 999 άτομα Σέρβικου στρατού, η δε ΕΕ περιορίστηκε στην έκφραση της «λύπης» της για αυτή τη κίνηση. Και σε αυτό το θέμα όμως η υποστήριξη από τις ΗΠΑ είναι καταλύτης στα γεγονότα, υποστηριζόμενη αυτή τη φορά από τις κυβερνήσεις της Γερμανίας, του ΗΒ και της Γαλλίας. Η πρόοδος όμως από την ομάδα NALT (NATO's Advisory and Liaison Team) που εδρεύει στο Υπουργείο Άμυνας του Κοσόβου και είναι υπεύθυνη για την μετατροπή του KSF είναι αργή.

Σημαντικό τέλος, στην μετά την διακήρυξη της ανεξαρτησίας εποχή, είναι η γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης (ICJ) σύμφωνα με την οποία η διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσόβου δεν παραβιάζει το Διεθνές Δίκαιο και το

²⁵ Κασκαρέλης Βασίλης, Η Τέλεια Καταιγίδα, Το NATO μετά την 11 Σεπτεμβρίου, Μεταίχιμο, 2016, σελ. 51

²⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Kosovo_Protection_Corps

²⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Kosovo_Security_Force

²⁸ Πίνακας 1 (Παραρτήματα)

²⁹ <https://europeanwesternbalkans.com/2021/02/26/what-is-the-future-of-kfor-in-kosovo>

ψήφισμα 1244 του Συμβουλίου Ασφαλείας³⁰. Η γνωμοδότηση ζητήθηκε με το ψήφισμα 63/3³¹ του ΟΗΕ τον Οκτώβριο του 2008 με την ψήφο 77 κρατών μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

«The Court has concluded above that the adoption of the declaration of independence of 17 February 2008 did not violate general international law, Security Council resolution 1244 (1999) or the Constitutional Framework. Consequently the adoption of that declaration did not violate any applicable rule of international law.»³²

Πηγή: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/141/141-20100722-ADV-01-00-EN.pdf>

2.2 Το Κόσοβο ως πολιτική οντότητα

Με το τέλος της «απόλυτα επιτυχημένης», λόγω των μηδενικών απωλειών, στρατιωτικής επιχείρησης στο Κοσσυφοπέδιο, οι συμμαχικές δυνάμεις, δεν είχαν πετύχει μόνο τους προφανείς στόχους της ανατροπής του τυραννικού καθεστώτος του Milosevic αλλά και κάτι πολύ πιο σημαντικό. Άφησαν πίσω την συνθήκη της Βεστφαλίας³³, σύμφωνα με την οποία οι εσωτερικές υποθέσεις ενός κράτους αφορούσαν μόνο το ίδιο και εξωτερικές παρεμβάσεις είναι «λάθος» και στο όνομα της αποτροπής μιας ανθρωπιστικής καταστροφής είχαν επέμβει στα εσωτερικά ενός κυρίαρχου κράτους³⁴.

---

³⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Advisory_opinion_on_Kosovo%27s_declaration_of_independence

³¹ <https://web.archive.org/web/20121102102732/http://www.undemocracy.com/A-RES-63-3.pdf>

³² <https://www.icj-cij.org/files/case-related/141/141-20100722-ADV-01-00-EN.pdf>

³³ https://el.wikipedia.org/wiki/Συνθήκη_της_Βεστφαλίας

³⁴ Tziampiris Aristotle, *Kosovo's Endgame, Sovereignty and Stability in the Western Balkans*, Defence Analyses Institute (IAA), 2006, σελ. 37

Παρά το ότι η επέμβαση αποφασίστηκε μονομερώς από το ΝΑΤΟ, στη λήξη της προσυπογράφηκε με το ψήφισμα 1244³⁵³⁶, στις 10 Ιουνίου 1999, των Ηνωμένων Εθνών, λαμβάνοντας την μεγαλύτερη δυνατή νομιμοποίηση που μπορούσε, για τη δεδομένη στιγμή. Ένα ψήφισμα, που αν διαβαστεί, φαίνεται ξεκάθαρα ότι η Ομοσπονδιακή τότε Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία είναι σύμφωνη στην ανάπτυξη διεθνούς πολιτικής και στρατιωτικής (δυνάμεων ασφαλείας όπως τις χαρακτηρίζει επακριβώς) παρουσίας στην περιοχή.

Η πρώτη μορφή πολιτικής διοίκησης στην περιοχή ασκήθηκε από τη αποστολή του ΟΗΕ United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK)³⁷, η οποία αρχικά ήταν υπό τον έλεγχο του Ειδικού Αντιπροσώπου του Γενικού γραμματέα του ΟΗΕ Bernard Kouchner και της διοίκησης της ΚFOR του ΝΑΤΟ η οποία επωμίστηκε και την ευθύνη της ασφάλειας στη περιοχή.

Παρά το ότι το ψήφισμα 1244 αναγνώριζε στην Σερβία δικαίωμα ελέγχου στην περιοχή, στην πράξη, το Βελιγράδι αποκλείστηκε εντελώς από τον άσκηση διοικητικής εξουσίας. Μέρα με τη μέρα και παρά τη ρετσινιά της ιμπεριαλιστικής ομπρέλας, η UNMIK προσπάθησε και πέτυχε την μείωση των διεθνών παρεμβάσεων και της έντονης εθνικιστικής βίας που ήταν κομμάτι της καθημερινότητας. Ουσιώδες είναι ότι στο ψήφισμα αυτό συμπεριλαμβανόταν ως σκοπός, στην παράγραφο 11 αυτού, η ουσιαστική αυτονομία και αυτοδιοίκηση του Κοσόβου.

Αυτονομία και αυτοδιοίκηση όμως, δεν σημαίνει ξεκάθαρα ανεξαρτησία και φυσικά η απουσία χρονοδιαγράμματος σε όλα αυτά έκανε πιθανή την υπογραφή της από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και ειδικά από τη Ρωσία, η οποία δεν ήθελε σε καμία περίπτωση να προσυπογράψει την ανεξαρτησία του. Στον κατάλογο με τις χώρες που δεν επιθυμούν αποσχιστικές τάσεις είναι αρκετές ακόμα χώρες ανάμεσά τους και η Ελλάδα, η Κύπρος και η Ισπανία, η κάθε μία για τους δικούς της λόγους³⁸.

---

³⁵ <https://unmik.unmissions.org/united-nations-resolution-1244>

³⁶ https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/old_dnn/Res1244ENG.pdf

³⁷ <https://unmik.unmissions.org/about>

³⁸ https://el.wikipedia.org/wiki/Διεθνής_αναγνώριση_του_Κοσσυφοπεδίου

Η UNMIK έχοντας υπόψη ότι οι εκλογές είναι ο πυλώνας του δημοκρατικού πολιτεύματος, καθώς μέσω αυτών ο λαός εκλέγει τους εκπροσώπους του και έτσι συμμετέχει στην λήψη αποφάσεων, ξεκίνησε τη διαδικασία να θεσπίσει κανόνες για τη διεξαγωγή εκλογών. Ο στόχος των εκλογών επετεύχθη με διαδοχικούς κανονισμούς που ρύθμιζαν τα διαδικαστικά θέματα, 2000/21 (θέσπιση κεντρικής εκλογικής επιτροπής), 2000/16 (ίδρυση και λειτουργία πολιτικών κομμάτων) και 2001/33 (διεξαγωγή εθνικών εκλογών).

Οι πρώτες βουλευτικές (εθνικές) εκλογές στο Κόσοβο πραγματοποιήθηκαν τον Νοέμβριο του 2001³⁹ και σκοπό είχαν, περισσότερο την ενίσχυση της ειρηνικής συνύπαρξης όλων των διαφορετικών εθνοτήτων στο Κόσοβο μέσα από την «συνάσκηση» της εξουσίας στα πλαίσια του δημοκρατικού πολιτεύματος⁴⁰. Εκλογές που με το ξεκάθαρο αποτέλεσμα και την εκλογή του ευρείας αποδοχής προέδρου (58%, Ρουγκόβα) εξασφάλισαν, παρά τις όποιες αντιδράσεις Κοσοβοαλβανών και Σέρβων, μία ήρεμη γενικά περίοδο. Το 2000 είχαν προηγηθεί τοπικές δημοτικές εκλογές⁴¹ των οποίων η νομιμοποίηση και διαφάνεια είχαν αμφισβητηθεί έντονα. Από τότε όμως έως σήμερα έχουν διεξαχθεί αρκετές εκλογικές αναμετρήσεις, η ελευθερία, διαφάνεια και τακτικότητα των οποίων βοηθάει στην νομιμοποίηση της εκάστοτε δημοκρατικής κυβέρνησης.

Ένα μελανό κομμάτι της παρουσίας της UNMIK ήταν η παραίτηση του επικεφαλής της Harri Holkeri εξαιτίας των αιματηρών εκδηλώσεων διαμαρτυρίας το 2004^{42,43}. Η κατάσταση ξέφυγε γρήγορα από τον έλεγχο, με εκατοντάδες σέρβικα σπίτια και εκκλησίες να καίγονται και χιλιάδες εκτοπισμένους⁴⁴. Τα ΜΜΕ έπαιξαν το ρόλο τους, δεν δικαιολογούν όμως την αποτυχία της UNMIK να προλάβει τα γεγονότα και των

---

³⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/2001_Kosovan_parliamentary_election

⁴⁰ https://www.researchgate.net/publication/332304222_ELECTIONS_IN_KOSOVO_A_RETROSPECTIVE_RESEARCH_ON_NATIONAL_ELECTIONS_2014

⁴¹ <https://www.osce.org/kosovo/20464>

⁴² Tziampiris Aristotle, Kosovo's Endgame, Sovereignty and Stability in the Western Balkans, Defence Analyses Institute (IAA), 2006, σελ. 63

⁴³ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3521068.stm>

⁴⁴ <https://www.hrw.org/report/2004/07/25/failure-protect/anti-minority-violence-kosovo-march-2004>

δυνάμεων ασφαλείας και ειδικά της KFOR να προστατέψουν τις μειονότητες και τις περιουσίες τους⁴⁵⁴⁶. Ανεξαρτήτως με το αν όλα αυτά προκλήθηκαν από το σωρευμένο εθνικιστικό μίσος ή όχι, δεν αποτέλεσαν καθαρή σελίδα της ιστορίας μιας χώρας που πάλευε να ισορροπήσει μεταξύ των εθνοτικών διαφορών και της δημιουργίας ενός κοινώς αποδεκτού ειρηνικού δημοκρατικού κράτους.

2.3 Διαμόρφωση του πολιτεύματος

Το διάστημα μεταξύ 2000 και 2008 ο εκλογικός νόμος καθοριζόταν από την UNMIK η οποία επίσης είχε διαμορφώσει και το προσωρινό Σύνταγμα. Αυτό άλλαξε με την διακήρυξη της ανεξαρτησίας τον Φεβρουάριο του 2008, οπότε και τον Απρίλιο του ίδιου έτους το κοινοβούλιο με 109 ψήφους επικύρωσε το νέο Σύνταγμα⁴⁷ της ανεξάρτητης πλέον χώρας⁴⁸. Το νέο Σύνταγμα του Κοσόβου βασιζόταν στο σχέδιο του ειδικού απεσταλμένου των ΗΕ Martti Ahtisaari ο οποίος το 2007 πρότεινε το συγκεκριμένο σχέδιο, που όμως δεν έτυχε αποδοχής από την Σερβία⁴⁹. Στην επιστολή⁵⁰ του ειδικού απεσταλμένου προς τον Γενικό Γραμματέα διατυπώνεται ξεκάθαρα ότι η μόνη βιώσιμη λύση στο θέμα του Κοσόβου είναι ανεξαρτησία υπό διεθνή εποπτεία.

«Recommendation: Kosovo's status should be independence, supervised by the international community»

S/2007/168

⁴⁵ https://books.google.gr/books?id=zdeulbfSK-YC&pg=PA25&lpg=PA25&dq=ριτσ+κοσοβο+2004&source=bl&ots=gcFtaA-Wsc&sig=ACfU3U1GyhWbU1tlwoXVY1uDHDwj1Bcybg&hl=el&sa=X&ved=2ahUKEwjwx5-06L_nAhX8wAIHHaqqAKcQ6AEwE3oECAkQAQ#v=onepage&q=ριτσ%20κοσοβο%202004&f=false

⁴⁶ <https://www.osce.org/kosovo/17181?download=true>

⁴⁷ <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

⁴⁸ <https://www.rks-gov.net/EN/f40/republic-of-kosovo/constitution>

⁴⁹ <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/fs/101244.htm>

⁵⁰ http://webarchive.loc.gov/all/20071214235411/http%3A//www.reliefweb.int/rw/RWFiles2007.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/YZHG%2D6ZNTVS%2Dfull_report.pdf/%24File/full_report.pdf

Η πρόταση για ανεξαρτησία υπό διεθνή εποπτεία έφτασε στο ΣΑ μέσω του ΓΓ του ΟΗΕ και παρά το ότι δεν υιοθετήθηκε έγινε η βάση για το νέο Σύνταγμα. Από τη ροή των γεγονότων φαίνεται ότι η διακήρυξη της ανεξαρτησίας το επόμενο έτος δεν αιφνιδίασε κανέναν.

Το πολίτευμα της Δημοκρατίας του Κοσόβου όπως αυτό ορίζεται από το Σύνταγμα της χώρας είναι ημιπροεδρική δημοκρατία με τον πρόεδρο και τον πρωθυπουργό να μοιράζονται την εκτελεστική εξουσία και το κοινοβούλιο να ασκεί την νομοθετική εξουσία. Η δικαστική εξουσία είναι ανεξάρτητη.

2.4 Ο θεσμός του Προέδρου

Ο πρόεδρος του Κοσόβου εκλέγεται ανά πενταετία από τη βουλή και έχει δικαίωμα μίας ακόμα επανεκλογής. Ο πρώτος πρόεδρος το 2002 ήταν ο Ιμπραχίμ Ρουγκόβα (Ibrahim Rugova)⁵¹ ο οποίος απεβίωσε τον Ιανουάριο του 2006 από καρκίνο του πνεύμονα σε ηλικία 61 ετών αφήνοντας μεγάλο κενό στις εξελίξεις καθώς ήταν ένθερμος υποστηρικτής του αλβανικού ονείρου και ευρείας αποδοχής, εξασφαλίζοντας σταθερότητα στο εσωτερικό⁵².

Ο Ρουγκόβα από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 ήταν επικεφαλής του αλβανικού αγώνα για ανεξαρτησία, δημιουργώντας ένα μη βίαιο κίνημα κατά της πολιτικής του Μιλόσεβιτς σε αντίθεση με τον αλβανικό απελευθερωτικό στρατό του Κοσόβου (UCK) ο οποίος είχε στόχο την ένοπλη σύγκρουση με τη Σερβία. Διατέλεσε Πρόεδρος και από το 1992 έως το 1999 στην πρώτη προσπάθεια διακήρυξης ανεξαρτησίας του Κοσόβου. Ως προσωπικότητα ήταν δημοφιλής και συμπαθής στη διεθνή κοινότητα και το εσωτερικό και μετά τη νίκη του κόμματός του, του Δημοκρατικού Συνδέσμου Κοσόβου (LDK), επανεξελέγη το 2005 για δεύτερη συνεχόμενη θητεία⁵³.

⁵¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Ibrahim_Rugova

⁵² <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4634562.stm>

⁵³ https://en.wikipedia.org/wiki/President_of_Kosovo

Μετά τον θάνατό του τον διαδέχθηκε ο Φατμίρ Σεϊντίου (Fatmir Sejdiu)⁵⁴⁵⁵ ο οποίος αν και δεύτερος, έγινε τυπικά ο πρώτος πρόεδρος της Δημοκρατίας του Κοσόβου μετά τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας το 2008⁵⁶. Ο Σεϊντίου τον Ιανουάριο του 2008 παραιτήθηκε από πρόεδρος για να είναι υποψήφιος με το LDK στις εκλογές που διεξάχθηκαν την ίδια μέρα και επανεκλέχθηκε για να ξαναπαραιτηθεί τον Σεπτέμβριο του 2010 μετά τις κατηγορίες για παραβίαση του συντάγματος εξαιτίας του ασυμβίβαστου της προεδρικής ιδιότητας και του κομματικού ηγέτη του LDK⁵⁷⁵⁸. Το Νοέμβριο του ίδιου έτους έχασε τις εκλογές για την ηγεσία του LDK από τον Ισά Μουσταφά (Isa Mustafa).

Τον Φεβρουάριο του 2011 πρόεδρος εξελέγη ο Behgjet Pacolli⁵⁹ ο οποίος παραιτήθηκε τον Απρίλιο του ίδιου έτους καθώς η εκλογή του κρίθηκε αντισυνταγματική⁶⁰⁶¹. Ο Pacolli επιχειρηματίας με διπλή υπηκοότητα (Ελβετική) άφησε τα προεδρικά καθήκοντα, χωρίς να παραιτηθεί επίσημα, μετά από απόφαση του Συνταγματικού δικαστηρίου, που έκρινε την εκλογή του αντισυνταγματική, επειδή δεν εκλέχθηκε με την τρίτη φορά, οπότε και έπρεπε να διαλυθεί η Βουλή και να προκηρυχθούν εκλογές. Ο ίδιος όμως δεν σταμάτησε να έχει ενεργό ρόλο στην πολιτική, όντας γενικά δραστήριος με πλούσιο βιογραφικό. Τον διαδέχθηκε η Atifete Jahjaga⁶² η οποία έως τότε έφερε τον βαθμό του ταξιάρχου και είχε τα καθήκοντα του αναπληρωτή διευθυντή της αστυνομίας του Κοσόβου.

Ανάμεσα σε πολλές πρωτιές, η νέα πρόεδρος ήταν η πρώτη γυναίκα πρόεδρος του Κοσόβου, η πρώτη που εξάντλησε την πενταετία και η πρώτη που εκλέχθηκε από

---

⁵⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Fatmir_Sejdiu

⁵⁵ <https://balkaninsight.com/tag/fatmir-sejdiu/>

⁵⁶ <https://balkaninsight.com/2010/09/27/fatmir-sejdiu-rugova-s-successor/>

⁵⁷ <https://www.bbc.com/news/world-europe-11420795>

⁵⁸ <https://balkaninsight.com/2010/09/28/kosovo-sejdiu-welcomed-to-his-party/>

⁵⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Behgjet_Pacolli

⁶⁰ <https://www.dw.com/en/kosovos-president-steps-down-after-election-ruled-invalid/a-14956696>

⁶¹ https://web.archive.org/web/20110723055511/http://www.gjk-ks.org/repository/docs/ko_29_11_agj_om_ang.pdf

⁶² https://en.wikipedia.org/wiki/Atifete_Jahjaga

τον πρώτο γύρο με 80 ψήφους απολαμβάνοντας την στήριξη των ΗΠΑ και τριών κομμάτων DPK, DLK και NKA.

Ο ρόλος της ήταν ιδιαίτερα βοηθητικός στην προαγωγή της Ευρωπαϊκής και Ευρωατλαντικής ατζέντας του Κοσόβου και στην κρίση που δημιουργήθηκε μετά τις εκλογές του 2014 είχε καταλυτικό ρόλο στην ομαλοποίηση της κατάστασης. Λειτουργώντας πάντα με στόχο την επίτευξη ευρύτατης αποδοχής είχε έντονο διάλογο με όλα τα μέρη και ειδικά με τους σέρβους του Κοσόβου⁶³. Κατά τη διάρκεια της θητείας της ως πρόεδρος έγιναν αρκετά βήματα στην πορεία της χώρας προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

Επιπλέον προσπάθησε να σταματήσει τις αυξημένες (παράνομες) μεταναστευτικές ροές προς χώρες της δυτικής Ευρώπης, καταπολέμησε τις εξτρεμιστικές τάσεις που δημιουργήθηκαν το 2014, αναβάθμισε τον ρόλο των γυναικών⁶⁴ και προσπάθησε να προσελκύσει ξένα κεφάλαια υπογράφοντας συμφωνία οικονομικής συνεργασίας με τα ΗΑΕ το 2015. Σε όλα τα παραπάνω έρχεται να προστεθεί μία τεράστια επιτυχία, η μείωση του δείκτη διαφθοράς του Κοσόβου κατά 16%, κάτι που τη βοήθησε να θέσει υποψηφιότητα για ένα μεγάλο πρόγραμμα επενδύσεων του (MCC) Millennium Challenge Corporation της κυβέρνησης των ΗΠΑ⁶⁵⁶⁶. Η επιτυχία της αυτή απέφερε πρόσφατα στην χώρα της 49 εκ. Δολάρια μέσω προγράμματος για την οικονομική ανάπτυξη και την ενίσχυση της διαφάνειας⁶⁷.

Στην επιτυχημένη θητεία της ως πρόεδρος, την βοήθησε σημαντικά η στελέχωση του επιτελείου της με καταρτισμένους επαγγελματίες με δυτική μόρφωση και παιδεία. Στα πέντε χρόνια είχε περισσότερες από 50 συναντήσεις με ηγέτες ξένων χωρών και σχεδόν 30 επισκέψεις σε άλλες χώρες⁶⁸, στις οποίες δεν συμπεριλαμβάνεται συνάντηση με Έλληνα ηγέτη αλλά ούτε και επίσκεψη στην Ελλάδα.

⁶³ <http://www.amicididecani.it/en/news/easter-visit>

⁶⁴ <https://www.ndi.org/kosovo-summit-pristina-principles>

⁶⁵ <https://www.mcc.gov/where-we-work/country/kosovo>

⁶⁶ <https://www.mcc.gov/where-we-work/program/kosovo-threshold-program>

⁶⁷ <https://www.mcc.gov/news-and-events/release/release-091217-kosovo-signing-event>

⁶⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Atifete_Jahjaga

Από τον Απρίλιο του 2016 έως την παραίτησή του το Νοέμβριο του 2020, πρόεδρος του Κοσόβου εκλέχθηκε ο πρώην πρωθυπουργός Χασίμ Θάτσι (Hashim Thaci)⁶⁹⁷⁰ του (PDK) ο οποίος επικράτησε στον τρίτο γύρο του Ραφέτ Ράμα (Rafet Rama) του ίδιου κόμματος. Ο Θάτσι είναι μία προσωπικότητα με έντονο παρελθόν και το πιο πρόσφατο να τον βρίσκει ηγέτη του Δημοκρατικού κόμματος (PDK) από το 1999 έως το 2016, πρωθυπουργό από τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας το 2008 έως το 2014 και αναπληρωτή πρωθυπουργό και υπουργό εξωτερικών από τον Δεκέμβριο του 2014 έως την εκλογή του ως πρόεδρος.

Η εμπλοκή του όμως με τα πολιτικά του Κοσόβου είχε αρχίσει αρκετά χρόνια πριν ως πολιτικός ηγέτης του απελευθερωτικού στρατού του Κοσόβου (KLA)⁷¹ με πολλές κατηγορίες σε βάρος του για εγκλήματα και παράνομες χρηματοδοτήσεις⁷²⁷³⁷⁴. Παρά τα όσα του προσάπτουν όμως εκείνος παρέμεινε στην ενεργό δράση και μετά την ήττα στις εκλογές του 2001 συνέχισε πιο δυναμικά. Μετά την εκλογική νίκη το 2007, προχώρησε το 2008 στη σύσταση κυβέρνησης και στη διακήρυξη της ανεξαρτησίας.

Η ηγετική φυσιογνωμία του Θάτσι φάνηκε όχι μόνο αμέσως μετά τη λήξη των επιχειρήσεων το 1999, αλλά και πιο πριν, από τις συνομιλίες στο Rambouillet⁷⁵⁷⁶ όπου εξελίχθηκε σε βασικό συνομιλητή παρά τις όποιες αντιδράσεις υπήρχαν στο εσωτερικό του KLA και υποστήριξε την εξεύρεση λύσεων με στόχο την ανεξαρτησία στο απώτερο μέλλον. Η συμφωνία όμως αυτή δεν έγινε αποδεκτή από την τότε Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας κάτι που χρησιμοποιήθηκε ως αφορμή (ή προάγγελος

---

⁶⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Hashim_Thaci

⁷⁰ <https://www.president-ksgov.net/?page=2,92>

⁷¹ <https://www.bbc.com/news/world-europe-35984823>

⁷² <https://www.theguardian.com/world/2011/jan/24/hashim-thaci-kosovo-organised-crime>

⁷³ <https://balkaninsight.com/2019/01/24/american-dilemma-what-if-kosovo-s-thaci-is-indicted-01-23-2019/>

⁷⁴ <https://www.theguardian.com/world/2010/dec/15/kosovo-crime-ring-examine-hashim-thaci>

⁷⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Rambouillet_Agreement

⁷⁶ <https://web.archive.org/web/20000816032139/http://www.alb-net.com/kcc/interim.htm>

για άλλους) της στρατιωτικής επέμβασης του ΝΑΤΟ⁷⁷. Ένθερμος υποστηρικτής των ΗΠΑ δεν χάνει ευκαιρία να εκδηλώνει την υποστήριξή του στον πρόεδρο Trump και τις πολιτικές του, ενώ αξίζει να αναφερθεί ότι συνεχίζει όπως και η προκάτοχος του να μην έχει επισκεφθεί την Ελλάδα. Η θητεία του όμως διακόπηκε με την παραίτησή του την 5 Νοεμβρίου 2020 εξαιτίας των κατηγοριών που του απαγγέλθηκαν από το Δικαστήριο της Χάγης για εγκλήματα πολέμου⁷⁸⁷⁹.

Μετά την παραίτηση του Θάτσι, Πρόεδρος του Κοσόβου ανέλαβε η Βιόσα Οσμάνι (Vjosa Osmani Sadriu) η οποία ως τότε ήταν πρόεδρος του κοινοβουλίου. Την 4 Απριλίου 2021 έλαβε 71 από τους 120 ψήφους και εκλέχτηκε Πρόεδρος με τα υπόλοιπα κόμματα της αντιπολίτευσης και το Σέρβικο κόμμα να μποϊκοτάρουν την εκλογική διαδικασία. Η ίδια, αν και ανεξάρτητη, δηλώνει σύμμαχος του πρωθυπουργού Αλμπίν Κούρτι και του κόμματος του Vetevendosje ο οποίος πλέον “ελέγχει” τις τρεις κορυφές πολιτικές θέσεις της χώρας, Προέδρου, πρωθυπουργού και προέδρου κοινοβουλίου⁸⁰.

Η Βιόσα Οσμάνι, η δεύτερη γυναίκα Πρόεδρος του Κοσόβου, στην ατζέντα της έχει θέσει ως στόχο την επανέναρξη του διαλόγου με το Βελιγράδι ο οποίος όμως σύμφωνα με τα λεγόμενά της πρέπει να στηριχτεί σε σωστές βάσεις και έχει ως στόχο να πετύχει την απολογία του Βελιγραδίου για τα όσα διαπράχθηκαν το 1998-99 τα οποία χαρακτήρησε εγκλήματα πολέμου οι υπεύθυνοι των οποίων πρέπει να καταδικαστούν⁸¹.

---

⁷⁷ <http://www-personal.umich.edu/~lormand/agenda/9905/16.pdf>

⁷⁸ <https://www.google.com/amp/s/amp.dw.com/en/kosovos-president-hashim-thaci-resigns-to-face-war-crime-trial/a-55507770>

⁷⁹ <https://balkaninsight.com/2020/11/05/kosovo-president-thaci-resigns-to-face-war-crimes-charges/>

⁸⁰ <https://www.euronews.com/amp/2021/04/05/kosovo-s-parliament-votes-in-vjosa-osmani-as-president>

⁸¹ <https://www.aljazeera.com/amp/news/2021/4/4/kosovo-parliament-elects-vjosa-osmani-as-new-president>

2.5 Η κυβέρνηση

Η άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας είναι το κύριο έργο της κυβέρνησης η οποία αποτελείται από είκοσι υπουργούς, υπό την ηγεσία του πρωθυπουργού, ο οποίος εκλέγεται από την Εθνοσυνέλευση του Κοσσυφοπεδίου. Οι υπουργοί διορίζονται από τον πρωθυπουργό και στη συνέχεια λαμβάνουν ψήφο εμπιστοσύνης από το κοινοβούλιο.

Η σύνθεση του κοινοβουλίου των 120 εδρών προβλέπει είκοσι έδρες για τα κόμματα των μειονοτήτων και αναλυτικότερα, 10 θέσεις για τους εκπρόσωπους των Σέρβων, 4 θέσεις για τους Ρομά, τους Ασκάλι και τους Αιγύπτιους, 3 θέσεις για τους Βόσνιους, 2 θέσεις για τους Τούρκους και 1 θέση για τους Γκοράν⁸². Επιπλέον προβλέπεται ποσοστό, τουλάχιστον 30%, υποψηφίων γυναικείου φύλου για να συμμετέχει ένα κόμμα στην εκλογική διαδικασία⁸³.

Το ποσοστό συμμετοχής στις εκλογές είναι ιδιαίτερα χαμηλό, κάτω του 50%. Αισιόδοξο ήταν η αύξηση κατά 4% της συμμετοχής στις τελευταίες εκλογές στις οποίες ψήφισαν περίπου 880.00 από τα περίπου 2 εκατομμύρια ψηφοφόρους. Πολύ χαμηλή είναι και η προσέλευση των Σέρβων του Κοσόβου στις εκλογικές διαδικασίες, καθώς αμφισβητούν τη νομιμότητα και τη διαφάνεια των εκάστοτε εκλογικών διαδικασιών⁸⁴.

Οι πρώτες εθνικές εκλογές στο Κόσοβο το 2001 όπως και οι δεύτερες το 2004 παρά το ότι απέδωσαν ξεκάθαρο νικητή είχαν και έναν τεράστιο απών, τον Σέρβικο πληθυσμό του Κοσόβου. Οι Σέρβοι δεν προσήλθαν στις κάλπες και παρά την παρότρυνση το 2004 του τότε προέδρου Boris Tadic (παρότρυνση που είχε τεράστιες

---

⁸² <http://www.assembly-kosova.org/eng/home/>

⁸³ https://en.wikipedia.org/wiki/Government_of_Kosovo

⁸⁴ <https://www.rks-gov.net/EN/>

αντιδράσεις στο εσωτερικό και οδήγησε και σε πρόταση μομφής εναντίον του) δεν κατάφεραν να ξεπεράσουν το 1%⁸⁵.

Στην κυβέρνηση που είχε προκύψει μετά τις εκλογές του 2017 πρωθυπουργός ήταν ο Ραμούς Χαρανινάι (Ramush Haradinaj)⁸⁶⁸⁷ και συμμετείχαν άτομα από εθνικές μειονότητες της χώρας όπως Βόσνιοι, Σέρβοι και Τούρκοι. Παρατηρώντας τη σύνθεση των υπουργείων ξεχωρίζει η ύπαρξη υπουργείων «Κοινοτήτων και Επαναπατρίσεων», «Διασποράς» και «Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης». Η ύπαρξη των συγκεκριμένων υπουργείων και χαρτοφυλακίων δείχνει την ιδιαίτερη σημασία που δίνεται στο κομμάτι της διασποράς και των επαναπατρίσεων καθώς και της επιθυμίας της χώρας να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Υπουργός Κοινοτήτων και επαναπατρίσεων είναι Σέρβος από την Σέρβική Λίστα (Serb List).

Μετά τις εκλογές του 2019 πρωθυπουργός εκλέχθηκε ο Αλμπίν Κούρτι (Albin Kurti)⁸⁸⁸⁹ ο οποίος από τις 3 Φεβρουαρίου 2020 ανέλαβε τα καθήκοντά του και σχημάτισε κυβέρνηση με τη συμμετοχή δύο υπουργών από τη Σέρβικη Λίστα⁹⁰. Γεγονός όμως είναι ότι η δύναμη των Σέρβων στη κυβέρνηση αποδυναμώθηκε εφόσον πλέον οι ψήφοι τους δεν απαιτούνται για τη λήψη αποφάσεων, εξαιτίας της κυβέρνησης συνασπισμού που σχηματίστηκε⁹¹. Η κυβέρνησή του όμως δεν μακροημέρευσε καθώς 52 μέρες μετά δεν έλαβε ψήφο εμπιστοσύνης λόγω της απομάκρυνσης από τον συνασπισμό της Δημοκρατικής Ένωσης Κοσόβου⁹² με τον ίδιο να κατηγορεί την κυβέρνηση των ΗΠΑ για παρεμβατισμό με σκοπό την ανταλλαγή εδαφών⁹³.

---

⁸⁵ Tziampiris Aristotle, Kosovo's Endgame, Sovereignty and Stability in the Western Balkans, Defence Analyses Institute (IAA), 2006, σελ. 56

⁸⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/Ramush_Haradinaj

⁸⁷ <https://www.nytimes.com/2017/06/11/world/europe/kosovo-prime-minister-ramush-haradinaj-rebel-leader.html>

⁸⁸ <https://kryeministri-ks.net/en/>

⁸⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Albin_Kurti

⁹⁰ [https://en.wikipedia.org/wiki/Serb_List_\(Kosovo\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Serb_List_(Kosovo))

⁹¹ <https://balkaninsight.com/2019/10/16/serbias-president-was-real-loser-in-kosovo-election/>

⁹² <https://www.naftemporiki.gr/amp/story/1705469/kosobo-nea-kubernisi-me-prothupourgo-ton-alm-pin-kourti>

Οι τελευταίες εκλογές όμως τον Μάρτιο του 2021 έδωσαν περισσότερη δύναμη στον Αλμπίν Κούρτι το κόμμα του οποίου κέρδισε τις 58 από τις 120 έδρες με ποσοστό 50%⁹⁴. Αξίζει να σημειωθεί ότι η κυβέρνησή του την 22 Μαρτίου πήρε 67 ψήφους λαμβάνοντας 9 από τα μειονοτικά κόμματα (όχι όμως την Σέρβικη λίστα). Ο πρωθυπουργός τώρα έχει να αντιμετωπίσει εκτός από τα ήδη υπάρχοντα προβλήματα και τις επιπτώσεις της πανδημίας, καθώς η χώρα έλαβε τα πρώτα εμβόλια μια εβδομάδα μετά⁹⁵.

2.6 Πολιτικά κόμματα

Ο μεγάλος αριθμός πολιτικών κομμάτων που συμμετέχουν στις κατά καιρούς εκλογικές διαδικασίες, είχε ως αποτέλεσμα να προκύπτουν κυβερνήσεις συνεργασίας καθώς κανένα κόμμα δεν κατάφερε στη σύντομη ιστορία της Δημοκρατίας του Κοσόβου να κερδίσει την απόλυτη πλειοψηφία των εδρών του κοινοβουλίου. Τα κυρίαρχα κόμματα είναι πέντε⁹⁶:

1. Vetevendosje (LV)⁹⁷
2. Democratic League of Kosovo (LDK)⁹⁸
3. Democratic Party of Kosovo (PDK)⁹⁹
4. Alliance for the Future of Kosovo (AAK)¹⁰⁰
5. Serb List (LS)¹⁰¹

---

⁹³<https://www.france24.com/en/20200325-kosovo-prime-minister-albin-kurti-no-confidence-vote-parliament-government-dissolved-coronavirus>

⁹⁴<https://www.euractiv.com/section/enlargement/opinion/what-are-the-new-kosovo-government-biggest-priorities/>

⁹⁵<https://gr.euronews.com/2021/03/29/ta-prota-embolia-covid-19-eftasan-sto-kosovo>

⁹⁶ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_political_parties_in_Kosovo

⁹⁷ <https://www.vetevendosje.org>

⁹⁸ <https://www.ldk-ks.eu>

⁹⁹ <http://www.pdk.info>

¹⁰⁰ <https://aak-ks.com>

¹⁰¹ <http://srpskalista.net>

Επιπλέον αυτών, δραστηριοποιούνται έξι ακόμα μικρότερα κόμματα: Democratic Alternative of Kosovo, Albanian Christian Democratic party of Kosovo, Green Party of Kosovo, Liberal Party of Kosovo και το The word¹⁰².

Τα περισσότερα σε αριθμό, είναι τα μειονοτικά κόμματα, τα οποία είναι 27 και εκπροσωπούν τις μειονότητες των Σέρβων, των Βόσνιων, των Τούρκων, των Ρομά και των Γκοράν.

Το κόμμα του πρώην πρωθυπουργού το (AAK) 'συμμαχία για το μέλλον του Κοσόβου' είναι κεντροδεξιό και τα ποσοστά του από το 2001 που ιδρύθηκε κυμαίνονταν περίπου στο 10%. Το (PDK) 'Δημοκρατικό Κόμμα του Κοσόβου' το οποίο δημιουργήθηκε από το πολιτικό κομμάτι του απελευθερωτικού στρατού του Κοσόβου (KLA) με ποσοστά μεταξύ 20% και 35% έλαβε στις τελευταίες εκλογές το χαμηλότερο ποσοστό στην ιστορία του καταλαμβάνοντας την Τρίτη θέση.

Μετά την παραίτηση του Ραμούς Χαραντινί, λόγω της παραπομπής του στο Διεθνές δικαστήριο της Χάγης, τη διάλυση της βουλής και τις εκλογές του Οκτωβρίου 2019 προσπάθεια για τη δημιουργία κυβέρνησης συνασπισμού έκανε ο Αλμπίν Κούρτι που προέρχεται από το πρώτο σε ποσοστό κόμμα (LV). Το Κόμμα της Αυτοδιάθεσης (LV) είναι ένα προοδευτικό, σοσιαλοδημοκρατικό κόμμα, αμιγώς Αλβανικό το οποίο είναι το μεγαλύτερο στη χώρα με πολύ ενδιαφέρουσα ιδεολογία. Οι αρχές του κατά της ξένης επιρροής στα εσωτερικά της χώρας και οι δράσεις του υπέρ των ίσων δικαιωμάτων και της ισότητας στις ευκαιρίες του έδωσαν αξιοσημείωτο ποσοστό.

Δεύτερο σε δύναμη κόμμα είναι το (LDK) Δημοκρατική Λίγκα του Κοσόβου με ηγέτη τον Ισά Μουσταφά (Isa Mustafa)¹⁰³ το οποίο στο παρελθόν είχε ποσοστά άνω του 45%. Ξεκίνησε με τον πρώην ηγέτη του, Ιμπραήμ Ρουγκόβα, να διεκδικεί την ανεξαρτησία του Κοσόβου και με την συντηρητική δεξιά ιδεολογία που πρέσβευε, ήταν μέχρι το 2007 πρώτο κόμμα και από τότε έως σήμερα δεύτερο.

---

¹⁰² <http://www.balkananalysis.com/kosovo/major-political-parties/>

¹⁰³ https://en.wikipedia.org/wiki/Isa_Mustafa

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στο Τουρκικό Δημοκρατικό κόμμα του Κοσόβου¹⁰⁴, το οποίο είναι κεντροδεξιό αλλά στην ουσία συντηρητικής ιδεολογίας, το οποίο εκπροσωπεί την τουρκική μειονότητα και έχει συνήθως δύο έως τρεις έδρες στο κοινοβούλιο¹⁰⁵. Επιπλέον από το κόμμα αυτό είναι συνήθως και ένας υπουργός σε κάθε κυβέρνηση, γεγονός που δείχνει την επιρροή που έχει η Τουρκική μειονότητα.

Παρακολουθώντας γενικά τα εκλογικά αποτελέσματα και την εναλλαγή των προσώπων στην εξουσία, παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της προσκόλλησης σε πρόσωπα και παρατάξεις χωρίς να αναμένονται καινοτόμες αλλαγές στο πολιτικό προσκήνιο¹⁰⁶. Είναι άλλωστε πολύ δύσκολο σε νέα πρόσωπα να εισέλθουν στον χώρο της πολιτικής σκηνής, ο οποίος ακόμα ελέγχεται από άτομα που πρωτοστατούσαν στον αγώνα για την ανεξαρτησία του Κοσόβου και το πολιτικό κομμάτι του (KLA)¹⁰⁷.

Το ποσοστό των πολιτών που εμπιστεύονται τα πολιτικά κόμματα, σύμφωνα με τελευταία έρευνα¹⁰⁸ που διεξήχθη το 2019 από το Political Institute of Political Parties (PIPS)¹⁰⁹ του Κοσόβου, δείχνει ότι είναι λίγο κάτω του 30%, στα ίδια σχεδόν επίπεδα με το ποσοστό που δεν τα εμπιστεύονται¹¹⁰. Επιπλέον, έκπληξη αποτελεί η τεράστια διαφορά προτίμησης υπέρ της Καγκελαρίου της Γερμανίας σε σχέση με τον Αμερικανό Πρόεδρο που ίσως δείχνει την στροφή της κοινής γνώμης προς την Ευρώπη.

---

¹⁰⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Turkish_Democratic_Party_of_Kosovo

¹⁰⁵ <http://www.kdtp.org>

¹⁰⁶ <https://prishtinainsight.com/kosovo-ranks-its-political-parties-and-external-allies/>

¹⁰⁷ <https://www.nytimes.com/2019/10/06/world/europe/kosovo-election-haradinaj-osmani.html?searchResultPosition=1>

¹⁰⁸ <https://prishtinainsight.com/kosovo-ranks-its-political-parties-and-external-allies/>

¹⁰⁹ http://pips-ks.org/wp-content/uploads/publications/en/805876251_International_Politics_and_Political_Parties_-_Citizens'_perceptions.pdf

¹¹⁰ Πίνακας 16 <http://pips-ks.org> (International_Politics_and_Political_Parties_-_Citizens'_perceptions.pdf, 2019)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Οικονομικό περιβάλλον

Η μονομερής διακήρυξη ανεξαρτησίας το 2008 και η μη αναγνώρισή του από τον ΟΗΕ δεν εμπόδισαν το Κόσοβο από το να γίνει μέλος του Διεθνούς Νομισματικού ταμείου (IMF)¹¹¹, τον Μάιο του 2009 και μέλος της Παγκόσμιας Τράπεζας¹¹², τον Ιούνιο του 2009. Το (ΔΝΤ) μάλιστα το 2010 ενέκρινε την δανειοδότηση της χώρας¹¹³ με 108,9 εκατ.¹¹⁴ Ευρώ με το πρόγραμμα να σταματάει το 2011¹¹⁵ λόγω της διαφωνίας του ΔΝΤ με την κυβέρνηση για τις αυξήσεις των μισθών στον δημόσιο τομέα, γεγονός όμως που δεν εμπόδισε την κυβέρνηση της Πρίστινας να πετύχει τους δημοσιοοικονομικούς στόχους που είχαν τεθεί. Η στήριξη από το ΔΝΤ συνεχίστηκε με τελευταίο εγκεκριμένο πρόγραμμα ύψους 184 εκατ. Ευρώ το 2015, το οποίο στόχευε σε μια σειρά διαθρωτικών και αναπτυξιακών αλλαγών, για να αλλάξει το Κόσοβο μοντέλο ανάπτυξης. Η χώρα έπρεπε να σταματήσει να στηρίζεται στα χρήματα που προέχονταν από εισοδήματα (εμβάσματα) μεταναστών που εργάζονταν σε άλλα κράτη και να ολοκληρώσει έργα υποδομής που θα ενίσχυαν εκ των έσω την ανάπτυξη¹¹⁶.

Επιπλέον τον Δεκέμβριο του 2012 έγινε το 66^ο μέλος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και ανάπτυξης (EBRD)¹¹⁷, η οποία έχει ως κύριους στόχους την ανταγωνιστική ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα και την ενίσχυση της ενεργειακής

¹¹¹ <https://www.imf.org/en/Countries/UVK>

¹¹² <https://www.worldbank.org/en/country/kosovo>

¹¹³ <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extarr2.aspx?memberKey1=555&date1key=2017-07-31>

¹¹⁴ <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/19536/1089-ekat-euro-sto-kosovo>

¹¹⁵ <https://www.newsbeast.gr/financial/arthro/313626/to-dd-etoimo-na-arhisei-na-danei-odotei-xana-to-kosovo>

¹¹⁶ <https://www.protothema.gr/economy/article/496950/programma-stirixis-sto-kosovo-e-nekrine-to-dd/>

¹¹⁷ <https://www.ebrd.com/kosovo.html>

ασφάλειας¹¹⁸ και της περιφερειακής ολοκλήρωσης. Τέλος απώτερη φιλοδοξία της χώρας είναι να γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹¹⁹.

Όσον αφορά το νομισματικό καθεστώς (νομισματική πολιτική), στο Κόσοβο, από 1 Ιανουαρίου 2002 το ευρώ είναι το επίσημο νόμισμα, αντικαθιστώντας το Γερμανικό μάρκο, με τους σέρβικους δήμους όμως να χρησιμοποιούν στις καθημερινές συναλλαγές το σέρβικο δηνάριο. Χαρακτηριστικό είναι ότι στους βόρειους δήμους παρά το ότι ακόμα και οι πληρωμές των μισθών και οι τραπεζικές συναλλαγές πραγματοποιούνται σε δηνάρια, το ευρώ είναι αποδεκτό παντού.

Η οικονομία του Κοσόβου γενικά, τα τελευταία χρόνια μεγεθύνεται παρά τις όποιες διακυμάνσεις στις Ευρωπαϊκές οικονομίες αλλά και παγκοσμίως, συνεχίζει όμως να βασίζεται σε εισαγωγές που μακροπρόθεσμα δεν θα είναι ενισχυτικές για την τοπική οικονομία. Το ΑΕΠ¹²⁰ αυξάνεται συνεχώς φθάνοντας το 2016 τα 18,53 δις. Δολάρια χωρίς όμως να αποτελεί τη πραγματική εικόνα της οικονομίας καθώς οφείλεται στην αύξηση της κατανάλωσης και των επενδύσεων. Αξίζει να αναφερθεί εδώ ότι το Κόσοβο έχει το χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ στην Ευρώπη.

Εξετάζοντας τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη του Κοσόβου θα διαπιστώσουμε ότι ο πληθωρισμός κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα, το εμπορικό ισοζύγιο είναι αρνητικό και το εξωτερικό χρέος αυξανόμενο¹²¹. Το ποσοστό της ανεργίας παραμένει σε υψηλά επίπεδα (28%)¹²², με παρήγορο όμως την μείωση της ανεργίας στους νέους. Σε επίπεδο διαφθοράς η κατάταξη του Κοσόβου είναι κάπου στη μέση, σε καλύτερο επίπεδο από τη Ρωσία και όχι με μεγάλη διαφορά από τα υπόλοιπα κράτη της χερσονήσου του Αίμου. Τέλος η πιστοληπτική ικανότητα πριν την πανδημία του COVID-19 ήταν παρόμοια με

---

¹¹⁸ <https://www.kathimerini.gr/312170/article/epikairothta/kosmos/to-kosovo-den-exei-oyte-hlektriko>

¹¹⁹ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/kosovo_en

¹²⁰ Πίνακας 2

¹²¹ <https://tradingeconomics.com/kosovo/inflation-cpi>

¹²² Πίνακας 3

αυτή της Ελλάδας το 2015 στο CCC¹²³ και το 2021 συνεχίζει να κινείται στα ίδια επίπεδα ελαφρώς αναβαθμισμένη¹²⁴.

Σε ότι αφορά το φορολογικό σύστημα του Κοσόβου οι φορολογικοί συντελεστές είναι σε χαμηλά επίπεδα (10%) και γίνονται συνεχώς προσπάθειες για προσέλκυση επενδύσεων μέσω ενός σταθερού περιβάλλοντος. Η απόκτηση πιστοληπτικής ικανότητας έδωσε τέλος πρόσβαση στις ιδιωτικές εταιρείες σε φθηνότερη χρηματοδότηση από τις τράπεζες.

Σε γενικές γραμμές, παρά την αντίθεση της Σερβίας και της Ρωσίας και την απραξία άλλων κρατών, οι ΗΠΑ και η ΕΕ μέσω της Παγκόσμιας Τράπεζας, του ΔΝΤ και άλλων διεθνών θεσμών διατήρησαν ζωντανή την οικονομία του Κοσόβου.

Η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη της χώρας, δεν άμβλυσε τις ανισοροπίες στην απασχόληση, το εμπορικό ισοζύγιο και τον πληθωρισμό ενώ οι διαρθρωτικές αλλαγές δεν ακολουθούν τους ρυθμούς της παγκόσμιας οικονομίας. Επιπλέον ο COVID-19 ήρθε να κάνει πιό έντονο, το ήδη υπάρχον πρόβλημα της χώρας, την στήριξή της στα χρήματα της διασποράς¹²⁵.

3.2 Η οικονομική αδυναμία του Κοσόβου¹²⁶

Την περίοδο από το 1999 έως το 2004, η εικόνα για την οικονομία της χώρας ήταν δύσκολο να στοιχειοθετηθεί, καθώς δεν υπήρχαν αξιόπιστα δεδομένα. Παρά την κοινώς αποδεκτή πρόοδο σε αρκετούς τομείς και ιδιαίτερα στην ανοικοδόμηση των υποδομών του κράτους, η οικονομία ήταν ακόμα σε τραγικό επίπεδο. Όλες οι προβλέψεις για το ΑΕΠ, συνεχώς διαψεύδονταν προς το χειρότερο κρατώντας το σε

---

¹²³ <https://www.naftemporiki.gr/infographics/445209/pistoliptiki-ikanotita-kraton>

¹²⁴ <https://cbonds.com/country/Kosovo/>

¹²⁵ <https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/overview>

¹²⁶ Tziampiris Aristotle, *Kosovo's Endgame, Sovereignty and Stability in the Western Balkans*, Defence Analyses Institute (IAA), 2006, σελ. 50

πολύ ισχνά επίπεδα (1.34 δις ευρώ το 2003) σε σχέση με τα 1,9 εκατομμύρια πληθυσμού του¹²⁷.

Όταν η συζήτηση φτάνει στην ανεργία η εικόνα είναι ακόμα χειρότερη. Με τον νεότερο σε μέσο όρο πληθυσμό στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο και με εργατικό δυναμικό περίπου στο ένα εκατομμύριο, η χώρα δεν έχει τη δυνατότητα απορροφήσει περισσότερους από 300.000 εργαζόμενους. Η πλειοψηφία του εργατικού δυναμικού της, απασχολείται στον αγροτικό τομέα ο οποίος όμως είναι μη αποδοτικός και τα νοικοκυριά επιζούν χάρη στα εμβάσματα που έρχονται από τους συγγενείς που δουλεύουν στο εξωτερικό¹²⁸¹²⁹.

Τροχοπέδη στην απορρόφηση του νεότατου εργατικού δυναμικού είναι και η δυσκολία της μετανάστευσης τόσο από την επαρχία, όπου συγκεντρώνεται η πλειοψηφία του πληθυσμού, προς τα ελάχιστα αστικά κέντρα όσο και από το ίδιο το Κόσοβο προς άλλες χώρες, λόγω των δυσκολιών που προκύπτουν από τα ταξιδιωτικά τους έγγραφα και τις άδειες διαμονής και εργασίας¹³⁰.

Τέλος, η ρευστή συνταγματική και θεσμική κατάσταση που επικρατούσε εκείνη την περίοδο δεν άφηνε περιθώρια σε Διεθνείς Οργανισμούς, όπως το ΔΝΤ και την ΠΤ, να προχωρήσουν στην χορήγηση ανάλογων δανείων, που θα έδιναν την πολυπόθητη ώθηση στην οικονομία να ξεκινήσει τη μεγέθυνση.

Η έντονη αυτή έλλειψη χρηματοδότησης δεν άφηνε περιθώρια στο κράτος να έχει κοινωνική πολιτική και πρόνοια για τους κατοίκους του, το οποίο σε συνδυασμό με την φτώχεια και την ανεργία, είχε ως αποτέλεσμα την έντονη δυσαρέσκεια του πληθυσμού που οδηγούσε συχνά σε εντάσεις και βίαια ξεσπάσματα.

Όσον αφορά την αντιμετώπιση της πανδημίας η κυβέρνηση πήρε μέτρα¹³¹ για την στήριξη της οικονομίας, καθώς οι επιπτώσεις ήταν σοβαρές, με την οικονομία να

---

¹²⁷ Investment in Kosovo, KPMG, 2014

¹²⁸ Investment in Kosovo, KPMG, 2017

¹²⁹ <https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/overview>

¹³⁰ Investment in Kosovo, KPMG, 2017

συρρικνώνεται 4% το 2019 και 5,6% το πρώτο 9μηνο του 2020¹³², τα αποτελέσματα των οποίων όμως θα φανούν σε βάθος χρόνου. Από τα δεκαπέντε μέτρα που ανακοινώθηκαν σημαντικότερα είναι τα κάτωθι:

- Ευκολίες στην δανειοδότηση όσων έχουν ανάγκη με παράλληλη μείωση των επιτοκίων και αναπροσαρμογή των αποπληρωμών, ιδιαιτέρως των στεγαστικών δανείων και των επιχειρηματικών.
- Φορολογικές ελαφρύνσεις που θα αναλύσουμε στο Κεφάλαιο 3.5.
- Χρηματοδότηση των δημόσιων επιχειρήσεων για να συνεχίσουν απρόσκοπτα το έργο τους.
- Προώθηση της απασχόλησης με επιδότηση μισθών των νεοπροσληφθέντων και των επιχειρήσεων που έχουν πληγεί από την πανδημία.
- Στήριξη του γεωργικού τομέα που είναι και ο κυριότερος της χώρας έτσι ώστε να μην υπάρξει έλλειψη τροφίμων.
- Μέτρα στήριξης των νοικοκυριών με δυνατότητα απόσυρσης μέρους των συνταξιοδοτικών εισφορών και κάλυψης των αντίστοιχων ασφαλιστικών.
- Στήριξη των νέων με ευκαιρίες απασχόλησης.

Το συνολικό κόστος του προγράμματος στήριξης της οικονομίας για την ανάκαμψη μετά τον κορονοϊό ανέρχεται στα 365 εκ. Ευρώ και επιπλέον εγκρίθηκαν άλλα 200 εκ. Ευρώ τα οποία αναμένεται να επιρρεάσουν τον προϋπολογισμό του 2021 ο οποίος καταρτίστηκε πριν την έγκριση του επιπλέον ποσού.

---

¹³¹<https://kryeministri-ks.net/en/the-government-approves-the-plan-for-the-implementation-of-the-economic-recovery/>

¹³²<https://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-in-Kosovo.pdf>

3.3 Επενδυτικό Περιβάλλον

3.3.1 Οικονομία

Η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξέσπασε από το 2008¹³³ και η αρνητική επίδραση που είχε στις οικονομίες των περισσότερων χωρών άφησε το Κόσοβο σχεδόν ανεπηρέαστο, καθώς η οικονομία του είχε θετικό πρόσημο.

Αυτή όμως ήταν η μια όψη του νομίσματος, καθώς με μία αναλυτική ματιά διαπιστώνουμε ότι βασίζεται στην ιδιωτική και δημόσια κατανάλωση εισαγόμενων αγαθών, κάτι το οποίο φαίνεται έντονα στο αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο. Από το 2015 και μετά όμως που η οικονομική ύφεση σε παγκόσμιο επίπεδο άρχισε να αμβλύνεται και με τη στήριξη της ΕΚΤ με το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης, οι οικονομίες των χωρών της ΕΕ και των δυτικών Βαλκανίων άρχισαν να ανακάμπτουν, με θετική επίδραση και στο Κόσοβο.

Η πανδημία του COVID-19 όμως, που από το 2019 ξεκίνησε να ταλαιπωρεί την ήδη ευάλωτη οικονομία της χώρας, την επιρρέασε σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης κάνοντας επιτακτικότερη την ανάγκη για αναδιαμόρφωση της οικονομικής πολιτικής και την απεξάρτηση από τα εμβάσματα των μεταναστών¹³⁴.

---

¹³³ https://en.wikipedia.org/wiki/Financial_crisis_of_2007-08

¹³⁴ <https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/overview>

3.3.2 Οικονομικοί δείκτες

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας του Κοσόβου (BK)¹³⁵ τα κρατικά έσοδα τα έτη 2015 και 2016 ήταν περισσότερα από τα έξοδα δημιουργώντας ένα πλεόνασμα της τάξης των 6,3 εκ ευρώ και 89,1 εκ ευρώ αντίστοιχα. Μελετώντας τα έσοδα και τα έξοδα από το 2011 και μετά δεν παρατηρούμε σημαντικές αυξομειώσεις, καθώς τα έσοδα κυμαίνονται από 1,2 έως 1,5 δις ευρώ ενώ τα έξοδα σε παρόμοια επίπεδα δημιουργώντας πλεονάσματα και ελλείματα μικρότερα των 150 εκ ευρώ.

Με τα μισά κρατικά έσοδα να προέρχονται από εσωτερική φορολόγηση (30%) και δασμούς (14%)¹³⁶, το Κόσοβο συνεχίζει να δαπανά χρήματα σε έργα υποδομής και οδοποιίας, αυξάνοντας όμως παράλληλα και τις δαπάνες για κρατικά βοηθήματα, κοινωνικές παροχές, συντάξεις¹³⁷ και μισθούς που σε καμία περίπτωση βέβαια δεν επαρκούν¹³⁸.

Εξετάζοντας το ΑΕΠ της χώρας παρατηρούμε ότι ανέρχεται στα 6,7 δις ευρώ το 2018 σημειώνοντας συνεχώς αυξήσεις, με ποσοστό 4,2% το 2018, με εξαίρεση τα έτη 2012 και 2015 που ήταν τα μοναδικά που είχε μικρή ποσοστιαία μείωση¹³⁹¹⁴⁰. Με επίσημα δεδομένα μέχρι το έτος 2019¹⁴¹ δεν υπάρχει σαφής εικόνα για το αν επιρρεάστηκε από την κρίση λόγω της πανδημίας, οι εκτιμήσεις όμως δείχνουν ότι δεν έχει μεγάλες διακυμάνσεις.

---

¹³⁵ <http://www.bqk-kos.org>

¹³⁶ <http://mf.rks-gov.net/>

¹³⁷ <http://online.trusti.org>

¹³⁸ <http://mpms.rks-gov.net>

¹³⁹ www.tradingeconomics.com/Kosovo/gdp

¹⁴⁰ Πίνακας 2

¹⁴¹ <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=XK>

Παρατηρώντας αντίστοιχα τα στοιχεία του ΑΕΠ στην Ευρώπη, διαπιστώνεται ότι σε απόλυτες τιμές το Κόσοβο δεν έχει το μικρότερο ΑΕΠ, καθώς είναι μεγαλύτερο από άλλες μικρές χώρες όπως η Ανδόρρα, το Μονακό και το πολύ κοντινό σε αυτό Μαυροβούνιο, ένα σχετικά νέο κράτος και αυτό¹⁴².

3.3.3 Απασχόληση

Με την ανεργία να κυμαίνεται στο 30%¹⁴³ και το ποσοστό του νεανικού πληθυσμού να υπερβαίνει το 52% το Κόσοβο έρχεται σε πολύ δύσκολη θέση όσον αφορά την απασχόληση. Παρά το ότι η χώρα έχει το νεότερο πληθυσμό στην Ευρώπη, η οικονομία της δεν μπορεί να απορροφήσει το περισσότερο από 1,2 εκ. Εργατικό δυναμικό¹⁴⁴.

Η οικονομική μετανάστευση, παρά το ότι αποτελεί νούμερο ένα επιλογή για τους νέους, είναι άπιαστο όνειρο, καθώς πρώτον δεν μπορούν να έχουν θεώρηση εισόδου (Visa) για τις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και δεύτερον δεν διαθέτουν τις απαραίτητες δεξιότητες και την εκπαίδευση που απαιτούνται για να απορροφηθούν από την αγορά εργασίας ανεπτυγμένων κρατών¹⁴⁵. Στις ήδη υπάρχουσες δυσκολίες ήρθαν να προστεθούν από το 2019 και οι περιορισμοί στις μετακινήσεις λόγω κορονοϊού που ουσιαστικά εγκλώβισαν τους εν δυνάμει μετανάστες εντός των συνόρων.

Μεγάλος αριθμός κοσοβάρων είχε την ευκαιρία να δουλέψει εκτός συνόρων στην Ελβετία και την Γερμανία, καθώς η μεν πρώτη χορήγησε μετά το 1999 άσυλο σε περίπου 200.000 κοσοβοαλβανούς, κάνοντάς τους τη δεύτερη μεγαλύτερη σε πληθυσμό μεταναστευτική εθνότητα μετά τους Ιταλούς, η δε δεύτερη με το σχέδιο “Westbalkanregelung”¹⁴⁶ έδωσε προτεραιότητα σε εργάτες από έξι χώρες των δυτικών

---

¹⁴² <https://tradingeconomics.com/european-union/gdp>

¹⁴³ Πίνακας 3

¹⁴⁴ Investment in Kosovo, KPMG, 2017

¹⁴⁵ <https://www.euractiv.gr/section/i-eyropi-kai-o-kosmos/news/akrea-ftochia-prokali-mazi-ki-metanastefsi-apo-kossifopedio/>

¹⁴⁶ www.iab-forum.de/glossar/westbalkanregelung

Βαλκανίων έναντι άλλων μη ευρωπαϊκών χωρών, στην αγορά εργασίας, με αποτέλεσμα περισσότεροι από 200.000 να μεταναστεύσουν στη Γερμανία για εργασία.

Οι 400.000 και πλέον μετανάστες αποτέλεσαν στήριγμα για τη χώρα, καθώς εξαιτίας της νοοτροπίας τους και του θεσμού της οικογένειας στήριξαν με εμβάσματα τους συγγενείς που παρέμειναν, στηρίζοντας παράλληλα και την οικονομία της χώρας. Επιπλέον η πλειοψηφία των μεταναστών περνούν τις άδειές τους στο Κόσοβο και επιδιώκουν να δημιουργούν οικογένειες με ντόπιους, τους οποίους στη συνέχεια «τραβούν» στη χώρα που είναι οι ίδιοι μετανάστες¹⁴⁷.

3.3.4 Ιδιωτικοποιήσεις και επενδυτικές ευκαιρίες

Η πολιτική και οικονομική αστάθεια και ασυνέπεια στη περιοχή, σε συνδυασμό με τον υψηλό κίνδυνο και αβεβαιότητα σε ότι αφορά την ιδιοκτησία (και κυρίως τους τίτλους ιδιοκτησίας και την κυριότητα αυτής), είχαν ως αποτέλεσμα την έλλειψη ενδιαφέροντος για τοποθετήσεις από εγχώρια και ξένα κεφάλαια. Η μεταφορά το 1999 στη Σερβία των τίτλων ιδιοκτησίας και των στοιχείων κτηματολογίου, έκανε αδύνατη την έναρξη των προαναφερθέντων τοποθετήσεων πριν το 2003.

Η ίδια η φύση της διαδικασίας των ιδιωτικοποιήσεων στο Κόσοβο είναι ιδιαίτερη, καθώς έχει ουσιαστικές διαφορές με αυτή των υπόλοιπων χωρών της ευρωπαϊκής ηπείρου. Οι ριζικές αλλαγές που γίνονταν συνεχώς στις κρατικές δομές από το 1989 έως το 1999, είχαν ως αποτέλεσμα τη πλήρη αποδόμηση των οικονομικών οντοτήτων, έτσι ώστε το μεταβατικό χρονικό διάστημα από το 1999 έως το 2007 να μην επαρκεί.

Τα διδάγματα που αντλούνται και τα συμπεράσματα από άλλες χώρες που εφάρμοσαν ιδιωτικοποιήσεις κάνουν την εκτέλεσή τους επιτακτική, καθώς βοηθούν στην οικονομική ανάπτυξη γενικά και ειδικότερα στους τομείς της απασχόλησης, της ανταγωνιστικότητας, της προσέλκυσης ξένων κεφαλαίων και της αναμόρφωσης των επιχειρήσεων.

---

¹⁴⁷ <https://www.newsbeast.gr/world/arthro/824815/epistrefoun-sto-kosovo-metanastes>

Αναμφισβήτητα οι ιδιωτικοποιήσεις στο Κόσοβο ήταν επιτακτικές, αρκεί όμως να γίνονταν σύμφωνα με τα ήδη εφαρμοσμένα μοντέλα, όρους και προϋποθέσεις. Δυστυχώς όμως στη διαδικασία αυτή υπήρχαν εμπόδια και παράγοντες που λειτούργησαν ως τροχοπέδη, όπως η έλλειψη διαφάνειας, η απουσία τραπεζικής στήριξης και η εμπλοκή ομάδων με χαρακτηριστικά μαφίας¹⁴⁸.

Η διαχείριση των ιδιωτικοποιήσεων ανατέθηκε στο (PAK) Privatization Agency of Kosovo¹⁴⁹, το οποίο είναι ένας ανεξάρτητος δημόσιος οργανισμός, που διαδέχθηκε το Kosovo Trust Agency (το οποίο ρυθμιζόταν από την UNMIK regulation 2002/12), παίρνοντάς του, όλο το κεφάλαιό του. Με το διοικητικό του συμβούλιο να απαρτίζεται από πέντε κοσοβάρους και τρεις αλλοεθνείς, ο οργανισμός ξεκίνησε το έργο του από το 2008 ιδιωτικοποιώντας δημόσιες επιχειρήσεις. Αντλώντας στοιχεία από το 2012 θα δούμε ότι ιδιωτικοποιήθηκαν περισσότερες από 590 δημόσιες επιχειρήσεις, αποφέροντας έσοδα άνω του μισού δισεκατομμυρίου ευρώ. Χαρακτηριστικό της οικονομίας της χώρας είναι όμως ότι η πλειοψηφία των δημοσίων επιχειρήσεων που ιδιωτικοποιήθηκαν δραστηριοποιούνταν στον αγροτικό τομέα (21,3%) και το εμπόριο (11,5%)¹⁵⁰¹⁵¹.

Το ενδιαφέρον όμως για ιδιωτικοποιήσεις στη περιοχή είναι έντονο εξαιτίας της δυνατότητας εκμετάλλευσης του ηλικιακά νέου εργατικού δυναμικού, της αναπτυσσόμενης οικονομίας και των ανεκμετάλλετων φυσικών πόρων της χώρας.

---

¹⁴⁸ The Privatization Process in Kosovo Dr.sc.Hysni TERZIU

¹⁴⁹ www.pak-ks.org

¹⁵⁰ www.linkedin.com/company/privatization-agency-of-kosovo

¹⁵¹ Investment in Kosovo, KPMG, 2017

3.3.5 Πρόοδος των ιδιωτικοποιήσεων

Το Kosovo Trust Agency (ΚΤΑ)¹⁵² το οποίο λειτουργούσε υπό την εποπτεία της UNMIK στο ξεκίνημά του παρήγαγε σχεδόν μηδενικό έργο. Στη συνέχεια όμως με το νέο κανονισμό της UNMIK 2005/18 και έως το 2008 προχώρησε στην ιδιωτικοποίηση 498 επιχειρήσεων αποφέροντας έσοδα 392 εκατομμυρίων ευρώ σε 30 κύματα, σταματώντας το έργο του στις 30 Ιουνίου 2008. Με το 90% της βιομηχανίας και των ορυχείων να είναι κρατικό και το 50% και 20% των εμπορικών και αγροτικών επιχειρήσεων αντίστοιχα, οι ιδιωτικοποιήσεις έπρεπε να συνεχιστούν με εντατικό ρυθμό, έργο το οποίο ανατέθηκε στο νεοσύστατο (PAK)¹⁵³, το οποίο την επόμενη πενταετία, προχώρησε στην ιδιωτικοποίηση 251 επιχειρήσεων σε 28 κύματα¹⁵⁴. Παρά τα όποια κενά, αδυναμίες, δυσκολίες και τις ιδιαίτερα χρονοβόρες διαδικασίες οι ιδιωτικοποιήσεις συνεχίζονται και πρέπει να συνεχιστούν και στο μέλλον.

3.3.6 Ξένες επενδύσεις

Οι ξένες επενδύσεις στο Κόσοβο κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα και παρατηρώντας το διάγραμμα (FDI) Foreign Direct Investments¹⁵⁵¹⁵⁶¹⁵⁷, θα δούμε ότι κινούνται μεταξύ 50 και 100 εκατομμυρίων ευρώ, κατά μέσω όρο, με ιδιαίτερα μεγάλες τιμές τη περίοδο 2007 έως 2011 και μέχρι και αρνητικές τιμές το 2014¹⁵⁸.

---

¹⁵² <http://online.fliphtml5.com/vsgt/vfwh/>

¹⁵³ www.pak-ks.org

¹⁵⁴ <https://www.ceicdata.com/en>

¹⁵⁵ tradingeconomics.com/Kosovo.foreign-direct-investment

¹⁵⁶ wiiw.ac.at/Kosovo-s-problem-with-foreign-direct-investment-339.html

¹⁵⁷ Πίνακας 4

¹⁵⁸ <https://www.ceicdata.com/en>

Το Κόσοβο, παρά τις όποιες προοπτικές μπορεί να έχει σαν οικονομία, δεν μπορεί να προσελκύσει ξένα κεφάλαια και μεγάλο μερίδιο ευθύνης σε αυτό έχουν οι κυβερνητικές πολιτικές που ακολουθούνται, οι οποίες σε συνδυασμό με τη πολιτική αστάθεια, την παραοικονομία, τη διαφθορά, το ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό και την αναξιοπιστη ενεργειακή υποδομή δεν μπορούν να πείσουν τους ξένους να κάνουν σοβαρές επενδύσεις στη χώρα.

Εκτός από τα προαναφερθέντα αρνητικά στοιχεία, υπάρχουν και κάποια θετικά, τα οποία θα έπρεπε να κάνουν τη χώρα ελκυστική για επενδύσεις. Η δυναμική ανάπτυξη, με μέσο όρο τη τελευταία δεκαετία το 3,8%, η χαμηλή φορολογία στις επιχειρήσεις (10%), η θέσπιση νομικού πλαισίου ευνοϊκού για τις επιχειρήσεις, το πολύ νέο εργατικό δυναμικό και ο ανεκμετάλλετος ορυκτός πλούτος της χώρας, για λόγους που δεν μπορούν να εξηγηθούν δεν έχουν καταφέρει να υπερτερήσουν των αρνητικών.

Το Κόσοβο θα έπρεπε να προσελκύει περισσότερα ξένα κεφάλαια¹⁵⁹ και για δύο επιπλέον λόγους. Πρώτον η τεράστια ζήτηση σε τρόφιμα και ενέργεια, που αυτή τη στιγμή καλύπτεται από εισαγωγές¹⁶⁰, θα μπορούσε με κατάλληλες επενδύσεις να καλυφθεί (έστω ένα κομμάτι αυτής) εσωτερικά. Δεύτερον οι τεράστιες ελλείψεις σε υποδομές, αποτελούν ευκαιρία για ξένους επενδυτές με την απαραίτητη τεχνογνωσία.

Οι χώρες που επί το πλείστον επιλέγουν να τοποθετηθούν στο Κόσοβο, είναι η Ελβετία, η Τουρκία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία και η Αλβανία με το real estate (κτηματομεσιτικά) να έχει τη μερίδα του λέοντος.

---

¹⁵⁹ <http://mzhe.rks-gov.net>

¹⁶⁰ Πίνακας 5

3.4 Ενεργειακός τομέας

Στον τομέα της ενέργειας, η όλο και αυξανόμενη ζήτηση κάνει επιτακτική την ανάγκη για επενδύσεις, καθώς δεν μπορεί να στηριχθεί στην γειτονική Αλβανία που αντιμετωπίζει και η ίδια προβλήματα. Στα δύο ήδη υπάρχοντα εργοστάσια παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας (από λιγνίτη)¹⁶¹, έρχεται να προστεθεί ένα τρίτο, το οποίο αναμένεται να κατασκευαστεί μετά το 2020 από την αμερικανική Contour Global, με την χρηματοδότηση της Παγκόσμιας Τράπεζας και της ΕΕ. Επίσης η κυβέρνηση προχωρά στον διαχωρισμό της κρατικής (KEC) Kosovo Energy Corporation και στην ιδιωτικοποίηση της κρατικής εταιρίας διανομής ηλεκτρικής ενέργειας (KEDS) Kosovo Energy Distribution Services, η οποία κερδήθηκε από την τουρκική Calik Holding & Limak¹⁶².

Οι αρχές του Κοσόβου στον τομέα αυτό αντιμετωπίζουν ένα ακόμα σοβαρό πρόβλημα, το οποίο είναι ότι οι κοσοβοσέρβοι που διαβιούν στους βόρειους δήμους της χώρας (Leposavic, Zupin Potok, N. Mitrovica, Zvecan) δεν πληρώνουν τους λογαριασμούς ρεύματος της εταιρίας ηλεκτρισμού της χώρας, καθώς δεν αναγνωρίζουν την νομιμοποίησή της επειδή δεν είναι σέρβικη. Αυτό οδηγεί στην υπερκατανάλωση ρεύματος (καθώς είναι δωρεάν), εξαιτίας της χρησιμοποίησής του για ανάγκες θέρμανσης, τον ιδιαιτέρως βαρύ χειμώνα, με αποτέλεσμα τη συσσώρευση χρεών προς την εταιρεία παραγωγής ρεύματος.

Όσο διαλλακτικοί και αν είναι αρκετοί από τους κατοίκους στο να ξεκινήσουν να πληρώνουν, τονίζουν σε κάθε ευκαιρία ότι δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να εξοφλήσουν τα υπέρογκα χρέη που έχουν ήδη προκύψει. Μία από τις λύσεις που προτείνουν, είναι το ξεκίνημα της τιμολόγησης από την αρχή, μετά από διαπραγματεύσεις, αφού φυσικά πρώτα διαγραφούν τα ήδη υπάρχοντα χρέη.

---

¹⁶¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Electrical_energy_in_Kosovo

¹⁶² Investment in Kosovo, KPMG, 2017

Οι επενδυτικές ευκαιρίες στον τομέα της ενέργειας είναι σημαντικές, καθώς η χώρα δεν έχει υποδομές ούτε για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ούτε για αντίστοιχες φιλικές προς το περιβάλλον και οι υπάρχουσες είναι παρωχημένης τεχνολογίας. Επιπλέον, σε τέτοιου μεγέθους επενδύσεις υπάρχει δυνατότητα χρηματοδότησης από την ΠΤ¹⁶³, η οποία έχει δεσμευθεί να βοηθήσει το Κόσοβο να ξεπεράσει τις τεράστιες ελλείψεις στον ενεργειακό τομέα.

3.5 Φορολογικό Σύστημα

Η θεσμοθέτηση του φορολογικού συστήματος του Κόσοβου ξεκίνησε το 2000, με την UNMIK Regulation on Tax Administration and Procedures και από τότε εξελίσσεται και μεταλλάσσεται συνεχώς, με κατεύθυνση την εναρμόνιση με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία¹⁶⁴¹⁶⁵.

Τα είδη των φόρων είναι τα ακόλουθα¹⁶⁶¹⁶⁷:

- A. Corporate Income Tax (CIT) εταιρικός φόρος ή φόρος νομικών προσώπων.
- B. Personal Income Tax (PIT) φόρος εισοδήματος.
- Γ. Value Added Tax (VAT) φόρος προστιθέμενης αξίας.
- Δ. Withholding Tax (WHT) φόρος παρακράτησης.
- E. Custom Duties τελωνειακοί δασμοί.
- ΣΤ. Excise Tax έμμεσος φόρος.
- Z. Local Taxes τοπικοί φόροι¹⁶⁸.

¹⁶³ <https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/brief/energy-in-kosovo>

¹⁶⁴ Πίνακας 6

¹⁶⁵ Πίνακας 7

¹⁶⁶ Investment in Kosovo, KPMG, 2017 (Taxation)

¹⁶⁷ <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-kosovohighlights-2019.pdf>

¹⁶⁸ <http://www.atk-ks.org/en/portfolio/informata-te-pergjithshme-per-tatimet-ne-kosove/>

Ο φόρος νομικών προσώπων είναι ιδιαίτερα χαμηλός (10%) και δίνεται η δυνατότητα επιλογής του τρόπου φορολόγησης αναλόγως με το είδος του εισοδήματος, χωρίς όμως αυτό σε καμία περίπτωση να ξεπερνάει το 10%. Επιπρόσθετα δίνεται η δυνατότητα αρκετών φοροαπαλλαγών και φοροελαφρύνσεων, που αφορούν κυρίως την ανοικοδόμηση, τα χρέη και μια σειρά από κοινωνικές δαπάνες.

Όσον αφορά το φόρο εισοδήματος, αυτός ξεκινάει κλιμακωτά από 0% για εισόδημα από 0 έως 960 ευρώ, αυξανόμενος στο 4% από 961 έως 3000 ευρώ, 8% από τα 3001 έως τα 5400 ευρώ και για μεγαλύτερο από 5401 ευρώ ανεβαίνει στο 10%. Οι κρατήσεις για συνταξιοδότηση, κυμαίνονται από 5% έως 15% και οι αντίστοιχες για την υγεία στο 7%. Επιπλέον, δίνεται η δυνατότητα στους Δήμους να επιβάλλουν δημοτικά τέλη¹⁶⁹.

Ο ΦΠΑ στο Κόσοβο είναι στο 18% και οι τελωνιακοί δασμοί στο 10%¹⁷⁰. Τέλος το Κόσοβο έχει υπογράψει διακρατικές συμφωνίες (DTTS) Double Tax Treaties¹⁷¹, που ρυθμίζουν τα φορολογικά οφέλη σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ή έχει επικυρώσει ήδη υπογεγραμμένες από την πρώην Γιουγκοσλαβία, με την Αλβανία, το Βέλγιο, τη Φινλανδία, τη Γερμανία, την Ουγγαρία, Την Βόρεια Μακεδονία, την Ολλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τελευταία την Κροατία¹⁷².

Εξαίρεση στην χαμηλή φορολογία του Κοσόβου αποτελεί η επιβολή δασμών 100% που ανακοινώθηκε την 21 Νοε 2018 (από 10% που είχε επιβληθεί το 2008)¹⁷³ στις εισαγωγές προϊόντων από τη Σερβία και τη Βοσνία, καθώς η κυβέρνηση θεώρησε το Βελιγράδι υπεύθυνο για το γεγονός ότι δεν κατάφερε να εισέλθει στην Ιντερπόλ, κάτι για το οποίο το Κόσοβο είχε δαπανήσει αρκετά χρήματα (1,2 εκ. Ευρώ)¹⁷⁴¹⁷⁵¹⁷⁶. Από τους δασμούς εξαιρέθηκαν προϊόντα διεθνών εταιριών που παράγονται στις δύο αυτές

¹⁶⁹ <https://www.rks-gov.net/EN/f134/finance-taxes-customs/taxes>

¹⁷⁰ Investment in Kosovo, KPMG, 2016, 2017

¹⁷¹ <http://taxsummaries.pwc.com/ID/Kosovo-Corporate-Withholding-taxes>

¹⁷² <http://taxsummaries.pwc.com/ID/Kosovo-Individual-Foreign-tax-relief-and-tax-treaties>

¹⁷³ https://www.efsyn.gr/oikonomia/diethnis-oikonomia/173070_dasmoi-100-stin-serbia-ap-kosobo

χώρες. Η παραπάνω κίνηση όμως δεν κατάφερε να διαταράξει τους ενισχυμένους εμπορικούς δεσμούς μεταξύ των δύο χωρών, καθώς οι ετήσιες εισαγωγές από η Σερβία αγγίζουν τα 400 εκ. Ευρώ ενώ οι εξαγωγές του Κοσόβου σε αυτή είναι σαφώς μικρότερες.

Η πανδημία του COVID-19 και η κρίση που ξέσπασε, είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των φορολογικών εσόδων κατά 10%¹⁷⁷ που σε συνδιασμό με την όλη κατάσταση είχε ως αποτέλεσμα το πλεόνασμα των 243 εκ. του 2019 να μετατραπεί σε έλλειμμα 83 εκ. τους πρώτους έντεκα μήνες του 2020. Η κυβέρνηση προχώρησε σε λήψη μέτρων για την στήριξη της οικονομίας που δεν μπορούσαν να αφήσουν ανεπιρρέαστο το φορολογικό σύστημα. Στις φοροελαφρύνσεις των επιχειρήσεων για την ενίσχυση της ρευστότητάς τους ήρθαν να προστεθούν τα παρακάτω μέτρα¹⁷⁸:

- Αναβολή πληρωμής φορολογικών υποχρεώσεων.
- Κάλυψη του 5% των συνταξιοδοτικών εισφορών.
- Δυνατότητα εξαίρεσης από την καταβολή προκαταβολής φόρου.
- Αναδιάρθρωση φορολογικών χρεών.
- Επιδότηση του 50% των ενοικίων.
- Μηδενισμός του Φ.Π.Α. στις πρώτες ύλες.

---

¹⁷⁴ <https://www.reuters.com/article/us-kosovo-serbia-trade/kosovo-hits-serbia-bosnia-with-100-percent-customs-fees-after-interpol-snub-idUSKCN1NQ29W>

¹⁷⁵ <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/kosovo-hits-serbia-bosnia-with-100-customs-fees-after-interpol-snub/>

¹⁷⁶ <https://www.bbc.com/news/world-europe-46287975>

¹⁷⁷ <https://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-in-Kosovo.pdf>

¹⁷⁸ <https://kryeministri-ks.net/en/the-government-approves-the-plan-for-the-implementation-of-the-economic-recovery/>

3.6 Τραπεζικό σύστημα

Όσον αφορά τον τραπεζικό τομέα, στο Κόσοβο δραστηριοποιούνται δέκα τράπεζες¹⁷⁹ οι οποίες αδειοδοτούνται και ελέγχονται από την Κεντρική Τράπεζα του Κοσόβου¹⁸⁰ (CBK), η οποία από το 2008 έχει ρόλο κεντρικού τραπεζίτη. Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι, παρά το ότι απαιτούνται μόνο 7 εκ. Ευρώ κεφάλαιο για τη ίδρυση μίας τράπεζας, στην χώρα δεν δραστηριοποιείται ούτε μια ελληνικών συμφερόντων τράπεζα αλλά τρεις τούρκικων συμφερόντων¹⁸¹. Οι ξένων συμφερόντων τράπεζες κυριαρχούν στην εγχώρια τραπεζική αγορά σε όλα τα μεγέθη¹⁸².

Στους δήμους της Mitrovica, Zvecan και Gracanica δραστηριοποιούνται τέσσερις τράπεζες σέρβικων συμφερόντων που αδειοδοτούνται και ελέγχονται από την Κεντρική Τράπεζα της Σερβίας και χρησιμοποιούν ως νόμισμα σε όλες τις συναλλαγές τους το Σέρβικο Δηνάριο¹⁸³.

Η χρησιμοποίηση του Ευρώ σαν επίσημο νόμισμα, μετά από τεχνική συμφωνία με την ΕΚΤ, άφησε μόνο τη δημοσιονομική πολιτική ως εργαλείο διαχείρισης της μακροοικονομίας. Το ισχυρό Ευρώ όμως, βοήθησε την οικονομία του Κοσόβου μέσω της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας που επετεύχθη¹⁸⁴. Σε αυτό το σημείο βέβαια πρέπει να αναφερθεί ξανά το γεγονός, ότι πυλώνας στήριξης των τραπεζών και της οικονομίας της χώρας είναι τα εμβάσματα από το εξωτερικό.

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα του Κοσόβου αν και έχει μεγεθυνθεί σημαντικά (σε ποσοστό του ΑΕΠ), έχει ακόμα περιθώρια μεγέθυνσης, καθώς η ίδια η οικονομία μεγεθύνεται και η ζήτηση για κεφάλαια, δάνεια και επενδύσεις είναι αυξανόμενη. Ένα

¹⁷⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_banks_in_Kosovo

¹⁸⁰ <https://bqk-kos.org/index.php?m=t&id=3>

¹⁸¹ Investment in Kosovo, KPMG, 2017

¹⁸² http://www.epimetol.gr/aitniaimages/KOSOVO_OIKONOMIKES_PLIROFORIES_F22158.pdf

¹⁸³ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_banks_in_Kosovo

¹⁸⁴ http://www.epimetol.gr/aitniaimages/KOSOVO_OIKONOMIKES_PLIROFORIES_F22158.pdf

από τα θέματα που θα πρέπει μελλοντικά να διευθετηθεί, είναι χρησιμοποίηση του Σέρβικου Δηναρίου σε σέρβικους δήμους του βορείου Κοσόβου, καθώς εκτός από τα δάνεια και τις τραπεζικές συναλλαγές με δηνάριο γίνονται και οι καθημερινές αγοραπωλησίες και συναλλαγές¹⁸⁵.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 Ο ρόλος της Ελλάδας στα Δυτικά Βαλκάνια

Η Ελλάδα είναι μια χώρα που γεωγραφικά ανήκει στη χερσόνησο του Αίμου και κατ' επέκταση στα Βαλκάνια. Η γεωπολιτική της θέση στη περιοχή των Βαλκανίων, είναι και αυτή που καθορίζει την εξωτερική πολιτική της, και αυτή η εξωτερική πολιτική είναι που ρυθμίζει τις σχέσεις της με τα γειτονικά κράτη της περιφέρειας και αποδίδει τον ρόλο που αναλαμβάνει να διαδραματίσει ως κυρίαρχος περιφερειακός παίκτης.

Η σχετικά πρόσφατη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας έφερε αναδιαρθρώσεις στην περιοχή, καθώς δημιουργήθηκαν νέα κράτη και υπήρχε μια διάχυτη αποσταθεροποίηση στην περιοχή που ακόμα δεν έχει περατωθεί. Η κατάρρευση του πολιτικού καθεστώτος (υπαρκτός σοσιαλισμός) της περιοχής, έφερε στο προσκήνιο εθνικές διαφορές και τάσεις αυτοδιάθεσης στα Βαλκάνια που οδήγησαν σε ένοπλες συγκρούσεις. Η Γιουγκοσλαβία ήταν η πιο διαφοροποιημένη εθνικά και η πιο πλουραλιστική πολιτικά, κομμουνιστική χώρα της Ευρώπης και όταν από τον Σεπτέμβριο του 1990 η Σλοβενία κήρυξε την ανεξαρτησία της, άνοιξε το κουτί της Πανδώρας¹⁸⁶. Ακολούθησαν η Κροατία και η Βοσνία αλλά παρά τη συμφωνία ειρήνης το 1995, οι αποσχιστικές τάσεις δεν σταμάτησαν εκεί. Το Κόσοβο και το Μαυροβούνιο ήταν οι τελευταίοι αποχωρήσαντες από την παλιά Γιουγκοσλαβία αφήνοντας τη Σερβία τη χώρα που είναι σήμερα.

---

¹⁸⁵ <https://el.wikipedia.org/wiki/Κοσσυφοπέδιο#Οικονομία>

¹⁸⁶ John Baylis, Steve Smith, Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς πολιτικής, Μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις, Επικεντρο, 2007

Η θέση της χώρας μας στα πλαίσια της ρεαλιστικής και νεορεαλιστικής σχολής ήταν υπέρ της σταθερότητας στην περιοχή και δεν υιοθετήθηκαν από καμία κυβέρνηση επεκτατικές εδαφικές σκέψεις ή ενέργειες. Η Ελλάδα σε όλη αυτή τη κατάσταση που δημιουργήθηκε, δεν λειτούργησε ως αναθεωρητική δύναμη αλλά ως παράγοντας σταθερότητας στη περιοχή¹⁸⁷.

Η ηθική της εποχής δεν επέτρεπε στην Ελλάδα να πάρει ξεκάθαρη θέση, καθώς δεν ήταν σαφής η διάκριση για το ποιος είχε δίκιο ή άδικο και ποιος ήταν ο «καλός» και ο «κακός» στο θέμα του Κοσσυφοπεδίου. Αν και ο Milošević θεωρήθηκε και από τα ελληνικά μέσα ως εγκληματίας πολέμου, η θέση του διαχωρίστηκε από τους υπόλοιπους Σέρβους, που στα ελληνικά μάτια ήταν άμοιροι ευθυνών της πολιτικής και των στρατιωτικών επιχειρήσεων που διεξήγαγε ο ίδιος και οι υπό τις διαταγές του.

Η Ελλάδα, από τη μία πλευρά δεν τρέφει αυταπάτες ότι μπορεί να καταστεί περιφερειακός Βαλκανικός ηγεμόνας, καθώς κάτι τέτοιο θα την έφερνε αντιμέτωπη με συμφέροντα ισχυρότερων χωρών και διεθνών οργανισμών, από την άλλη όμως επιδιώκει να είναι κράτος αναφοράς στα Βαλκάνια και σημείο αναφοράς στη δημοκρατία, την ειρήνη, την οικονομική ανάπτυξη και τη συνεργασία μεταξύ των κρατικών οντοτήτων.

Ο ρόλος του υποδειγματικού κράτους – παραδείγματος επιβάλλει στην χώρα την υιοθέτηση πολιτικών, που δεν θα διατάρασσαν την ισορροπία ισχύος στην περιοχή και ταυτόχρονα θα ισχυροποιούσαν τη θέση της Ελλάδας στη νοτιοανατολική Ευρώπη. Απαραίτητη προϋπόθεση όμως, για να μπορέσει η Ελλάδα να καταστεί σημαντικός παράγοντας στην περιοχή, είναι ο εναρμονισμός με τους στόχους της διεθνούς κοινότητας, που είναι η σταθερότητα, η οικονομική ανάπτυξη και η δημοκρατία¹⁸⁸.

---

¹⁸⁷ Armakolas Ioannis, Karabairis Apostolis, Greece – Kosovo A complex relationship, Kosovo Calling, Kosovo Foundation for Open Society and British Council, 2012

¹⁸⁸ <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/pristina/>

4.2 Η Ελληνική στάση στο θέμα του Κοσόβου

Η ελληνική κυβέρνηση, μέχρι την έναρξη της στρατιωτικής επέμβασης, επεδίωκε ειρηνική επίλυση των διαφορών Κοσοβοσέρβων και Κοσοβοαλβανών, καθώς δεν ήθελε σε καμία περίπτωση να αλλάξει το status quo των Βαλκανίων, διότι φοβόταν ότι θα αποσταθεροποιούνταν ολόκληρη η περιοχή και θα επηρεαζόταν και η ίδια η Ελλάδα.

Η χώρα ήταν σε πορεία ένταξης στην οικονομική και νομισματική ένωση και η κυβέρνηση δεν ήθελε να ρισκάρει μείωση των εσόδων της (που προέρχονταν από τον τουρισμό, το εμπόριο, και τις ξένες επενδύσεις), συρρίκνωση της οικονομίας της ή ακόμα και έναν γενικευμένο πόλεμο στα Βαλκάνια.

Από την άλλη πλευρά όμως, η κυβέρνηση δεν μπορούσε να ασκήσει veto ή να εναντιωθεί στα μέλη της νοτιοατλαντικής συμμαχίας, καθώς κάτι τέτοιο θα την απομόνωνε και θα έχανε και η ίδια την υποστήριξη των μελών της συμμαχίας στα δικά της συμφέροντα. Ρεαλιστικά, η απόφαση της Ελλάδας να στηρίξει την επέμβαση του NATO, ήταν η πιο λογική σε όρους εθνικού συμφέροντος και των στόχων που είχε η χώρα, με βάση την φιλοδυτική πολιτική της. Τέλος, με τη μη συμμετοχή ελληνικών στρατευμάτων, στις στρατιωτικές επιχειρήσεις αποστασιοποιούνταν από τα όποια αρνητικά είχε μια στρατιωτική επέμβαση σε μία Τρίτη χώρα.

Η ένταση των στρατιωτικών επιχειρήσεων στην Γιουγκοσλαβία και η αδιάκριτη χρήση βίας, οδήγησαν στην κινητοποίηση της διεθνούς κοινότητας η οποία εκφράστηκε αρχικά, με διαδοχικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και στη συνέχεια μετεξελίχθηκε σε στρατιωτική παρέμβαση από το NATO, χωρίς όμως αυτή τη φορά την έγκριση των Ηνωμένων Εθνών.

Η στάση της ελληνικής κοινωνίας και των πολιτικών εκπροσώπων της, ήταν πάντα αντίθετη στις αεροπορικές επιχειρήσεις που έλαβαν χώρα και παρά το ότι ήταν μέλος του NATO, δεν έλαβε μέρος. Κατά τη διάρκεια των συμμαχικών αυτών

επιχειρήσεων, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ με επικεφαλής τον Κώστα Σημίτη, έπρεπε, εκτός από την εκ διαμέτρου αντίθετη στη στρατιωτική επέμβαση κοινή γνώμη, να συνυπολογίσει την πιθανή κλιμάκωση της βίας σε όλη τη περιοχή και τον επηρεασμό και της ίδιας της χώρας από την επερχόμενη αλλαγή συνόρων. Εδώ πρέπει να αναφερθούν και οι οικονομικές επιπτώσεις, που αν και δεν λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη, η περίοδος ήταν δύσκολη και έπαιξαν το ρόλο τους.

Οι ισορροπίες που έπρεπε να κρατηθούν μεταξύ του ρόλου της χώρας στην ΕΕ και το NATO ήταν λεπτές και το ενδεχόμενο άσκησης του δικαιώματος της αρνησυγκηρίας (veto), θα ρίσκαρε τη διεθνή ευαρέσκεια, που μέχρι τότε απολάμβανε η χώρα. Επιπλέον, δεν μπορούσε να μείνει σε μια εντελώς παθητική στάση, καθώς το κενό που θα προέκυπτε, θα εποφθαλμιούσε να καλύψει η Τουρκία, η οποία караδοκούσε στην γωνία περιμένοντας την ευκαιρία της.

Η δύσκολη πραγματικότητα που είχε βρεθεί αντιμέτωπη η κυβέρνηση, ήταν ότι καμία απόφαση δεν θα μπορούσε να παρθεί χωρίς πολιτικό κόστος, οπότε αποφασίστηκε η μη συμμετοχή στο στρατιωτικό σκέλος των επιχειρήσεων, χωρίς όμως την άσκηση του δικαιώματος αρνησικυρίας που σήμαινε σιωπηρή αποδοχή των όσων συνέβαιναν.

Τηρουμένων των αναλογιών, η Ελλάδα από τη μία στάθηκε στο ύψος των υποχρεώσεων της απέναντι στη συμμαχία, παρέχοντας διευκολύνσεις Διοικητικής Μέριμνας, όπως το λιμάνι της Θεσσαλονίκης, η αεροπορική βάση του Ακτίου, ο οδικός άξονας Θεσσαλονίκης – Σκοπίων και το ρεύμα ανεφοδιασμού καυσίμων ενώ από την άλλη, έκλεισε τον εναέριο χώρο της στα πολεμικά αεροσκάφη της συμμαχίας που συμμετείχαν στους βομβαρδισμούς.

Επιπρόσθετα η χώρα είχε σημαντικό ρόλο στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και στις δύο πλευρές. Ειδικότερα η Ελληνοσερβική φιλία λειτούργησε πολύ θετικά, καθώς οι Σέρβοι δεν έβλεπαν με καχυποψία τους Έλληνες που αναλάμβαναν δράσεις για να βοηθήσουν τη κατάσταση. Εδώ βέβαια πρέπει να αναφέρουμε ότι η βοήθεια που

προαναφέρθηκε στους Αλβανούς πρόσφυγες ήταν πολύ μεγαλύτερη από αυτή προς τους Σέρβους.

Σημαντική ήταν και η συμβολή της Ελλάδας στη διαχείριση του προσφυγικού στην Αλβανία, όπου διαχειριζόταν τρεις δομές συγκεντρώσεως προσφύγων. Ο φόβος όμως αύξησης του ήδη μεγάλου αριθμού Αλβανών προσφύγων, ώθησε την χώρα στην απόφαση να μην δεχθεί πρόσφυγες από το Κόσοβο, σε αντίθεση με άλλες χώρες όπως η Ελβετία που δέχθηκε πάνω από 200.000¹⁸⁹.

4.3 Παρουσία στο Κοσσυφοπέδιο

Μπορεί η παρουσία της Ελλάδας στο Κόσοβο να μην ήταν αντίστοιχη μεγάλων χωρών όπως οι ΗΠΑ, η Γερμανία, η Ιταλία και η Τουρκία, δεν ήταν όμως και τόσο μικρή όσο φαντάζεται ο μέσος Έλληνας. Στην αποστολή της UNMIK, καθ' όλη τη διάρκειά της, στο Κόσοβο συμμετείχαν πολλοί Έλληνες, όπως επίσης και στον OECD. Επιπλέον στα πλαίσια της αποστολής της KFOR, η Ελλάδα συμμετείχε με δύναμη επιπέδου Ταξιαρχίας αρχικά (1500 στρατιωτικοί), που την καθιστούσε ένατη στις τριάντα χώρες σε επίπεδο συνεισφοράς έμψυχου υλικού, ενώ ακόμα και αυτή τη στιγμή διατηρεί προσωπικό περίπου 200 στρατιωτικών στην Πρίστινα και στον βόρειο κυρίως τομέα, που έχει και έντονο το σέρβικο στοιχείο¹⁹⁰¹⁹¹. Μοναδική ίσως εξαίρεση αποτελεί η EULEX, στην οποία η Ελλάδα συμμετέχει με 35 άτομα μόνο προσωπικό, που την καθιστά δέκατη πέμπτη στις τριάντα δύο χώρες που συμμετέχουν.

Ειδικότερα, οι ελληνικές δυνάμεις αρχικά ήταν εγκατεστημένες σε τρία στρατόπεδα, πρώτον σε ένα υποτυπώδες στρατόπεδο “Tobacco Factory” στη Mitrovica, όπου με περιορισμένο αριθμό στρατιωτικών είχαν αναλάβει την φύλαξη των ορθόδοξων εκκλησιών και μοναστηριών της περιοχής, καθώς έχαιραν της εμπιστοσύνης του τοπικού

---

¹⁸⁹ Armakolas Ioannis, Karabairis Apostolis, Greece – Kosovo A complex relationship, Kosovo Calling, Kosovo Foundation for Open Society and British Council, 2012

¹⁹⁰ <http://www.geetha.mil.gr/el/ειρηνευτικές-δραστηριότητες.html>

¹⁹¹ <http://www.geetha.mil.gr/el/ειρηνευτικές-δραστηριότητες/411-κόσοβο---kfor.html>

σέρβικου πληθυσμού¹⁹². Δεύτερον η Ταξιαρχία ήταν εγκατεστημένη σε δύο ακόμα στρατόπεδα, το «Μέγας Αλέξανδρος» στο Κόσοβο Πόλιε και το «Ρήγας Φεραίος» στο Ουρόσεβατς. Η Ελληνική Δύναμη Κοσόβου (ΕΛΔΥΚΟ), επιτέλεσε σημαντικό έργο, καθώς συνείσφερε στην εξασφάλιση ασφαλούς περιβάλλοντος στην περιοχή, την ανάπτυξη υποδομών και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Το αρνητικό ήταν ότι αναπτύχθηκαν σχέσεις κυρίως με το σέρβικο στοιχείο της περιοχής καθώς ήταν πιο «κοντά» λόγω κουλτούρας και θρησκείας.

Η παρουσία μέσω διεθνών οργανισμών, δεν αποτέλεσε την μοναδική εμπλοκή της Ελλάδας στο Κόσοβο, καθώς επιπρόσθετα εκπόνησε σχέδιο για την οικονομική ανασυγκρότηση των Βαλκανίων (ΕΣΟΑΒ)¹⁹³¹⁹⁴ (HiPERB), με στόχο να προάγει την ανάπτυξη στις γειτονικές βαλκανικές χώρες για να περιοριστούν τα αρνητικά αποτελέσματα του πολέμου στην περιοχή. Το σχέδιο αρχικά είχε ορίζοντα πενταετίας, 2002 έως 2006, ο οποίος επεκτάθηκε για άλλα πέντε χρόνια έως το 2011, τελείωσε όμως άδοξα λόγω της οικονομικής κρίσης που ξέσπασε¹⁹⁵.

Όπως όμως παρατηρείται στην κατανομή πόρων του ΕΣΟΑΒ¹⁹⁶, στο Κόσοβο κατέληξαν μόνο 15 εκ. Ευρώ, τα οποία δεν ήταν απλώς τα λιγότερα από όλες τις χώρες που έλαβαν χρήματα, αλλά ήταν λιγότερα ακόμα και από τον λειτουργικό προϋπολογισμό. Σχεδόν τα μισά χρήματα από τα 550 εκ. Ευρώ του συνολικού προϋπολογισμού, κατέληξαν στην Σερβία με δεύτερη τη Βόρεια Μακεδονία η οποία έλαβε περί τα 74 εκ. Ευρώ.

Παρά τη μη αναγνώριση του Κοσόβου ως ανεξάρτητο κράτος, η Ελλάδα έχει ανοιχτούς δίαυλους επικοινωνίας και διπλωματικές σχέσεις. Στην Πρίστινα λειτουργεί

---

¹⁹² Κασκαρέλης Βασίλης, Η Τέλεια Καταιγίδα, Το ΝΑΤΟ μετά την 11 Σεπτεμβρίου, Μεταίχιμο, 2016, σελ. 44-60

¹⁹³ <https://www.euro2day.gr/news/economy/article/116681/esoav-erga-750-ekat-evro-sta-valkania.html>

¹⁹⁴ <http://www2.mfa.gr/2-uncategorised/22-2002-2020>

¹⁹⁵ Armakolas Ioannis, Karabairis Apostolis, Greece – Kosovo A complex relationship, Kosovo Calling, Kosovo Foundation for Open Society and British Council, 2012, σελ 102

¹⁹⁶ https://www.mfa.gr/images/docs/periferiaki_politiki/esoav_gr.pdf

γραφείο με διπλωματική αντιπροσωπεία, το οποίο φέρει τον τίτλο "Γραφείο Συνδέσμου Πρίστινας" καθώς και προξενικό γραφείο¹⁹⁷.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι το εν λόγω γραφείο ήταν η πρώτη εθνική αποστολή στην περιοχή, που ξεκίνησε από τα μέσα περίπου του πολέμου, ως Γραφείο Ελληνικής Ανθρωπιστικής Βοήθειας, μέχρι το Νοέμβριο του 1999 οπότε και τέθηκε υπό τη δικαιοδοσία της ελληνικής Πρεσβείας στο Βελιγράδι στην οποία ήταν αρχικά τοποθετημένοι οι πρώτοι Έλληνες διπλωμάτες στη Πρίστινα. Από το 2001 ο επικεφαλής του γραφείου είχε πρεσβευτικό βαθμό, ενώ από το 2005 το γραφείο στην Πρίστινα έπαψε να είναι υπό την επίβλεψη της πρεσβείας στο Βελιγράδι και ξεκίνησε να δίνει αναφορά μόνο στην UNMIK. Για τη διπλωματική εκπροσώπηση του Κοσόβου στην Ελλάδα, οι ελληνικές αρχές έχουν κατά καιρούς δηλώσει ότι θα παραχωρήσουν διαπιστεύσεις σε αντίστοιχη αποστολή Γραφείου Συνδέσμου στην Αθήνα, σε καμία περίπτωση όμως δεν θα επιτρέψουν τη λειτουργία Πρεσβείας¹⁹⁸.

Μία επιπλέον αρμοδιότητα που ανατέθηκε στο Γραφείο Συνδέσμου στην Πρίστινα και του επικεφαλής του, ήταν η παροχή διευκολύνσεων στην ΕΕ σε ότι αφορά την προστασία της θρησκευτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Σέρβικης Ορθόδοξης εκκλησίας στο Κόσοβο, έργο που από τον Φεβρουάριο του 2010 ανέλαβε με ιδιαίτερη επιτυχία ο πρέσβης κύριος Μοσχόπουλος.

Μεταξύ των δύο χωρών, διακινείται επίσημη αλληλογραφία και οι δύο χώρες αναγνωρίζουν τα επίσημα έγγραφα εκατέρωθεν. Όσον αφορά τα ταξιδιωτικά έγγραφα, παρά το ότι η Ελλάδα δεν αναγνωρίζει το κοσοβάρικο διαβατήριο, οι κάτοχοί του μπορούν να ταξιδέψουν στην χώρα, εφ' όσον έχουν θεωρημένη άδεια εισόδου (Visa) από το Γραφείο Συνδέσμου στην Πρίστινα¹⁹⁹. Επιπλέον δίνεται η δυνατότητα χορήγησης θεωρήσεων εισόδου σε κοσοβάρους πολίτες για εργασία, αφού

---

¹⁹⁷ www.mfa.gr/missions_abroad/pristina

¹⁹⁸ Armakolas Ioannis, Karabairis Apostolis, Greece – Kosovo A complex relationship, Kosovo Calling, Kosovo Foundation for Open Society and British Council, 2012

¹⁹⁹ <https://www.mfa.gr/missionsabroad/pristina/visas>

πραγματοποιηθεί πρώτα πρόσκληση από ελληνική επιχείρηση με μία όχι ιδιαίτερα χρονοβόρα διαδικασία (τριών περίπου εβδομάδων)²⁰⁰.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί ότι οι κοσοβοσέρβοι έχουν σέρβικο διαβατήριο, το οποίο όμως έχει την ένδειξη ότι είναι κάτοικοι του Κοσσυφοπεδίου, κάτι που τους στερεί κάποια από τα δικαιώματα που έχουν οι υπόλοιποι Σέρβοι κάτοχοι. Ακόμα ένα σκοτεινό σημείο της διαχείρισης των σημείων εισόδου στη Σερβία από τις Σέρβικες αρχές, είναι η απαγόρευση εισόδου στη χώρα από το Κόσοβο, εάν στο διαβατήριο (συμπεριλαμβανομένου και του ελληνικού) έχει γίνει θεώρηση εισόδου από τις αρχές του Κοσόβου²⁰¹. Αυτό προέκυψε μετά την είσοδο της Σερβίας στο χώρο Σένγκεν, οπότε και η Σερβία υπέγραψε χωριστό πρωτόκολλο με την ΕΕ, στο οποίο οι κάτοικοι του Κοσόβου υπόκεινται σε διαφορετικό καθεστώς. Σε αντίθεση με τους υπόλοιπους Σέρβους πολίτες, μπορούν να εκδώσουν διαβατήριο μόνο στο Βελιγράδι και όχι στο κοντινότερο αστυνομικό τμήμα και για να αλλάξουν τόπο διαμονής ή να μετακινηθούν απαιτείται ειδική έγκριση που μπορεί να καθυστερήσει μέχρι και χρόνια²⁰².

Οι ιδιαιτερότητες όμως δεν σταματούν εδώ, καθώς παρά το ότι, επίσημα, τα αυτοκίνητα με αριθμούς κυκλοφορίας Ελλάδας και Κοσόβου μπορούν να εισέρχονται στις αντίστοιχες χώρες με την προϋπόθεση να έχουν την πράσινη κάρτα ασφάλισης, στην πράξη, επειδή η Ελλάδα δεν έχει αναγνωρίσει το Κόσοβο, στον κατάλογο των χωρών που αναγράφονται στην πράσινη κάρτα που εκδίδεται από τις ελληνικές ασφαλιστικές εταιρείες αυτό δεν συμπεριλαμβάνεται με αποτέλεσμα κατά τον έλεγχο στα σύνορα ο οδηγός να είναι υποχρεωμένος να πληρώσει μια επιπλέον ασφάλεια σε κοσοβάρικη ασφαλιστική.

Σε ότι αφορά την διακίνηση των αγαθών και το εμπόριο, η Ελλάδα από το 2009 εφαρμόζει μονομερώς, ad hoc πρακτικές συμφωνίες που συμπεριλαμβάνουν την

---

²⁰⁰ www.seve.gr/circular (ΣΕΒΕ Σύνδεσμος Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος)

²⁰¹ <https://balkaninsight.com/2019/09/09/kosovo-serbs-freedom-of-movement-curtailed-by-serbia/>

²⁰² <https://prishtinainsight.com/documented-yet-invalid-mag/>

αναγραφή της ένδειξης “Kosovo/1244” στα συνοδευτικά έγγραφα των εισαγωγών και εξαγωγών, όχι όμως από φορτηγά που φέρουν πινακίδες τρίτων χωρών²⁰³.

Στο Κόσοβο δραστηριοποιούνται και αρκετές ελληνικών συμφερόντων εταιρίες, οι οποίες αποτελούν και αυτές κομμάτι της ελληνικής παρουσίας στη χώρα. Περισσότερες από εκατό στον αριθμό, η πλειοψηφία των οποίων ασχολούνται με το εμπόριο, τις παραγωγικές δραστηριότητες και τον κατασκευαστικό τομέα²⁰⁴. Ενδεικτικά μερικές από τις εταιρίες με σημαντική παρουσία είναι η SHARCEN-TITAN, MAMIDOIL KOSOVO, CEMKOMETAL, SPANOS KOSOVA και ALUMIL KOSOVO²⁰⁵²⁰⁶.

4.4 Η αντίδραση της Ελλάδας στη νέα κατάσταση

Με τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας του και την προσπάθεια για είσοδο του (αναγνώριση του ως μέλος) στα Ηνωμένα Έθνη το Κόσοβο απέκτησε τη δική του φωνή στο διεθνές γίγνεσθαι. Αυτό θα έπρεπε να ωθήσει την Ελλάδα, η οποία θέλει να έχει όχι μόνο ενεργό αλλά και ρόλο οδηγού στα βαλκάνια, να αναπτύξει κάτι περισσότερο από τυπικές διπλωματικές σχέσεις. Παρ’ όλα αυτά, έμεινε στη μη αναγνώριση του νεοανακηρυχθέντος κράτους και στις πατροπαράδοτες Ελληνοσερβικές σχέσεις, που δεν την άφηναν να προχωρήσει στο επόμενο βήμα, κρατώντας απόσταση παρά τη γεωγραφική εγγύτητα.

Η προσαρμογή στη νέα πραγματικότητα των Βαλκανίων ήταν εξ αρχής προβληματική και δύσκολη. Από τη στήριξη της Γιουγκοσλαβίας, με σκοπό την αποτροπή της διάλυσης της, οδηγήθηκε σε μία περιέργη συμμαχία με τη Σερβία που περισσότερο ως φίλια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, καθώς η Αθήνα ποτέ δεν στήριξε τις ενέργειες των Σέρβων στην Κροατία και τη Βοσνία – Ερζεγοβίνη. Στη συνέχεια όταν

²⁰³ Armakolas Ioannis, Karabairis Apostolis, Greece – Kosovo A complex relationship, Kosovo Calling, Kosovo Foundation for Open Society and British Council, 2012

²⁰⁴ http://www.epimetol.gr/aitniainages/KOSOVO_OIKONOMIKES_PLIROFORIES_F22158.pdf

²⁰⁵ <https://www.iefimerida.gr/apenews/101724/κόσοβο-προοπτικές-και-προκλήσεις-στις-οικονομικές-κι-εμπορικές-σχέσεις-με-την-ελλάδα>

²⁰⁶ <http://www.arbk.org/>

την πρόλαβαν τα γεγονότα και η Γιουγκοσλαβία διαλύθηκε, βρέθηκε αντιμέτωπη με διαδοχικά προβλήματα.

Από τη μία πλευρά η Τουρκία να προσπαθεί να δημιουργήσει έναν ισλαμικό βραχίονα στα Βαλκάνια, με την ομολογουμένως εξαιρετικά δραστήρια και εύστοχη διπλωματία της και από την άλλη το νεοσύστατο κράτος της Βόρειας Μακεδονίας το οποίο διεκδικούσε το όνομα της Μακεδονίας και κομμάτι της ιστορίας της. Όλα αυτά σε συνδυασμό με τον ανεξήγητο φόβο μήπως αυτές οι επαναστατικές – διαλυτικές τάσεις επηρεάσουν και την ίδια, άφησαν μια Ελλάδα κλεισμένη στο καβούκι της να προσπαθεί απομονωμένη να αμυνθεί εναντίον όλων.

Η απομόνωση του Κοσόβου όμως δεν αποτέλεσε πολιτική επιλογή των εκάστοτε κυβερνήσεων. Η Ελλάδα με την στάση της ήταν ξεκάθαρη στο θέμα της αναγνώρισης, δεν στάθηκε όμως εμπόδιο στις προσπάθειες του Κοσόβου για ένταξη σε διεθνής οργανισμούς. Με την μετριοπαθής στάση που τήρησε, βοήθησε την είσοδό του στην ΠΤ και το ΔΝΤ και στηρίζει την προσπάθειά του για την πορεία ένταξης στην ΕΕ. Επιπλέον, στον ΟΗΕ δεν ήταν στα 42 κράτη που εναντιώθηκαν σθεναρά στην ένταξή του και στην παραπομπή του στο Διεθνές Δικαστήριο (ICJ)²⁰⁷. Τέλος, παρά το ότι η Ελλάδα ήταν στις 77 χώρες που στήριξαν στη Σερβία στο ψήφισμα για γνωμοδότηση του ΔΔΧ το 2008, δεν στήριξε την στάση της με γραπτό κείμενο όπως άλλες χώρες που συντάχθηκαν ή αντιτάχθηκαν σε αυτή.

Τελευταία εξέλιξη ήταν η πρόσκληση της υπουργού εξωτερικών Ντονίκα Γκερβάλα να επισκευθεί την Αθήνα μετά την συνάντηση του πρωθυπουργού Άλμπιν Κούρτι την 15 Απριλίου 2021 με την επικεφαλής του Γραφείου Συνδέσμου της Ελλάδας στην Πρίστινα, με τον πρώτο να τάσσεται υπέρ της περαιτέρω διεύρυνσης και εμπάθυνσης της διμερούς συνεργασίας²⁰⁸. Η συνάντηση αυτή όμως συνοδεύτηκε από δημοσιεύσεις εκτιμήσεων από τα τοπικά ΜΜΕ ότι η Ελλάδα ενδέχεται να αλλάξει στάση

---

²⁰⁷ Armakolas Ioannis, Karabairis Apostolis, Greece – Kosovo A complex relationship, Kosovo Calling, Kosovo Foundation for Open Society and British Council, 2012

²⁰⁸ <https://www.capital.gr/diethni/3539441/kosobo-sunantisi-tou-prothupourgou-me-tin-epikefalis-tou-grafeiou-sundesmou-tis-elladas-stin-pristina>

και να αναγνωρίσει το Κόσοβο, γεγονός όμως που δεν σχολιάστηκε από την ελληνική πλευρά και τον πρέσβη της Ελλάδας στο Βελιγράδι.

4.5 Εμπορικές σχέσεις Ελλάδας – Κοσόβου

Αν θέλαμε να συνοψίσουμε την στάση της Ελλάδας απέναντι στο θέμα του Κοσόβου και τις σχέσεις των δύο χωρών η δήλωση της Υπουργού Εξωτερικών, όταν το Κόσοβο διακήρυξε την ανεξαρτησία του το 2008, Ντόρας Μπακογιάννη δεν θα μπορούσε να είναι πιο περιεκτική:

«Η Ελλάδα θα λάβει τις όποιες αποφάσεις της σε επόμενο στάδιο αφού εξετάσει σε βάθος όλες τις εξελίξεις, τις διαδικασίες και τις επιπτώσεις τους στην περιφερειακή ασφάλεια και στα συμφέροντα της χώρας»²⁰⁹

Η στάση της Ελλάδας από τότε δεν έχει μεταβληθεί σημαντικά. Ακόμα δεν έχει εξεταστεί το σύνολο των εξελίξεων σε βάθος, καθώς φυσικά αυτές τρέχουν και όπως είναι αναμενόμενο, δεν έχει ληφθεί καμία συγκλονιστική απόφαση. Η συνάντηση της ΥΠΕΞ Ντόρας Μπακογιάννη με τον πρωθυπουργό του Κοσόβου Agim Ceku μετά τη παρότρυνση του τότε Μόνιμου αντιπροσώπου στην ΕΕ του ΝΑΤΟ Βασίλειου Κασκαρέλη, ο οποίος ασκούσε συνεχώς πιέσεις για συνάντηση των δύο πλευρών και ανάληψη πρωτοβουλιών εκ μέρους της χώρας, δεν είχε συνέχεια.

Την ίδια τύχη με την προαναφερθείσα, είχε και η συνάντηση τον Μάρτιο του 2013 του ΥΠΕΞ Δημήτριου Αβραμόπουλου με τον ομόλογό του Ενβέρ Χοτζάι στην Αθήνα, στην οποία αναγγέλθηκε η εγκαθίδρυση Γραφείου Εμπορικών Υποθέσεων του Κοσόβου στην Αθήνα, η οποία δεν υλοποιήθηκε ποτέ²¹⁰.

Οι αρκετά μεγάλες δυνατότητες επενδυτικής, εμπορικής και οικονομικής συνεργασίας μεταξύ Κοσόβου και Ελλάδας οδήγησαν σε δηλώσεις ότι η ανάπτυξη είναι

²⁰⁹ www.naftemporiki.gr/news/static/08/02/18/1477468.htm

²¹⁰ www.tovima.gr/2013/03/08/politics

βασικό εργαλείο και καταλύτης για την ειρήνη..... δεν επηρεάζουν τις θέσεις της Ελλάδας ως προς το καθεστώς” οι οποίες με τη σειρά του οδήγησαν μετά από πέντε χρόνια σε μια ακόμα συζήτηση για τις λεπτομέρειες ανοίγματος του προαναγγελθέντος εμπορικού γραφείου. Τον Απρίλιο του 2018 ο τότε ΥΠΕΞ Νίκος Κοτζιάς επισκέφθηκε το Κόσοβο, στο πλαίσιο τριήμερης περιοδείας σε Σερβία, Βόρεια Μακεδονία και Κόσοβο.

Η επίσκεψη αυτή έγινε το επίκεντρο πολλών συζητήσεων²¹¹, το πρόσωπο όμως του τότε υπουργού εξωτερικών συνδέθηκε με την αναγνώριση της ΠΓΔΜ ως Βόρεια Μακεδονία, με συνέπεια την αποχώρησή του από την κυβέρνηση και το πάγωμα του ιδιαίτερος δραστήριου Υπουργού.

Οι προοπτικές στις οικονομικές και εμπορικές σχέσεις Ελλάδας Κοσόβου είναι εξαιρετικές καθώς οι δυνατότητες για επενδύσεις είναι πολλές.²¹² Μπορεί το Κόσοβο για την πλειοψηφία των Ελλήνων να φαντάζει μια κατεστραμμένη από τον πόλεμο χώρα, η πραγματικότητα όμως και οι αριθμοί έρχονται να τη διαψεύσουν. Στα βήματα που έγιναν με πρωτοβουλία του συμβούλου οικονομικών και εμπορικών υποθέσεων στη Πρίστινα, Χρήστου Φαρμάκη, ήταν μία ημερίδα επιχειρηματιών και η υπογραφή μνημονίου συνεργασίας μεταξύ των προέδρων του Βιοτεχνικού επιμελητηρίου Αθηνών και του προέδρου του οικονομικού επιμελητηρίου Κοσόβου.

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Προσέλκυσης Επενδύσεων στο Κόσοβο, οι σημαντικότεροι λόγοι που θα πρέπει Έλληνες επιχειρηματίες να επενδύσουν στη χώρα, είναι το ευνοϊκό φορολογικό πλαίσιο, η συνεχής βελτίωση του νομικού πλαισίου και του επιχειρηματικού κλίματος, το νεανικό και δυναμικό εργατικό δυναμικό για το οποίο έχουμε αναφερθεί ήδη και τέλος το σημαντικότερο όλων, είναι το χαμηλότερο κόστος επιχειρηματικής δραστηριοποίησης στην Ευρώπη.

Όσον αφορά τις εξαγωγές τις Ελλάδας στο Κόσοβο αυτές είναι συνεχώς αυξανόμενες, έχοντας φτάσει το 2018 τα 52,1 εκ. Ευρώ και δημιουργούν ευνοϊκό εμπορικό ισοζύγιο, καθώς οι εισαγωγές της χώρας από το Κόσοβο είναι μόλις 1,6 εκ.

²¹¹ gr.euronews.com/2018/04/12/

²¹² <https://www.iefimerida.gr/apenews/101724/κόσοβο-προοπτικές-και-προκλήσεις-στις-οικονομικές-κι-εμπορικές-σχέσεις-με-την-ελλάδα>

Ευρώ. Με συνολικό όγκο εμπορικών συναλλαγών το 2018 τα 53,7 εκ. Ευρώ, διαπιστώνουμε ότι υπάρχει σοβαρό περιθώριο μεγέθυνσης παρά το ότι είναι ο τρίτος εμπορικός εταίρος στην Ευρώπη και ο ένατος παγκοσμίως για το Κόσοβο²¹³.

Με ύψος τα 17,7 εκ. Ευρώ, οι ελληνικές επενδύσεις στο Κόσοβο αφορούν κυρίως πετρελαιοειδή, δομικά υλικά, τρόφιμα και ποτά. Ανεξαρτήτως με τα πολιτικά και διπλωματικά εμπόδια που υπάρχουν, οι διμερείς εμπορικές σχέσεις πρέπει να ενισχυθούν, και από ελληνικής πλευράς είναι αναγκαίο λόγω των προοπτικών για εξαγωγές και την αξιοποίηση του μεγάλου όπλου της χώρας, του τουρισμού που είναι παντελώς αναξιοποίητο. Η κοινή γνώμη άλλωστε είναι υπέρ, καθώς η Ελλάδα με την ιδιότητά της ως μέλος της ΕΕ θεωρείται σημαντικός εταίρος²¹⁴. Πιό πρόσφατη παρουσίαση των ευκαιριών και των κινήτρων που παρέχονται για επενδύσεις στο Κόσοβο έγινε στη διαδουκτική εκδήλωση Greece – Kosovo Business Forum on Energy στις 20 Απριλίου 2021²¹⁵.

4.6 Ο ρόλος της κοινής γνώμης

Χαρακτηριστικό της στάσης των μέσων μαζικής ενημέρωσης (ΜΜΕ) σχετικά με τον πόλεμο του Κοσόβου είναι ο πίνακας 8²¹⁶ που βλέπουμε στα Παραρτήματα στον οποίο είναι καταφανής η διαφορά αρνητικών και θετικών δημοσιευμάτων στις εφημερίδες της Ελλάδας για το ΝΑΤΟ, τις ΗΠΑ, την ΕΕ, τους Αλβανούς και τους Σέρβους.

Σχεδόν μόνο αρνητικά δημοσιεύματα για τον Milosevic, το ΝΑΤΟ, τις ΗΠΑ και την ΕΕ σε αντίθεση με μόνο θετικά για τους Σέρβους και όλο αυτό φυσικά έρχεται σε σύγκρουση με τα υπερισχύοντα θετικά δημοσιεύματα για τους Αλβανούς,

²¹³ <https://www.in.gr/2019/04/15/economy/enisxyetai-emporiki-synergasia-anamesa-se-ellada-kai-kosovo/>

²¹⁴ <http://pips-ks.org> (International_Politics_and_Political_Parties_-_Citizens'_perceptions.pdf, 2019)

²¹⁵ <https://agora.mfa.gr/news/1104-greece-kosovo-business-forum-on-energy>

²¹⁶ Armakolas Ioannis, Karabairis Apostolis, Greece – Kosovo A complex relationship, Kosovo Calling, Kosovo Foundation for Open Society and British Council, 2012

αποδεικνύοντας περίτρανα ότι η ελληνική κοινή γνώμη δεν είχε ξεκάθαρη θέση υπέρ της μίας ή της άλλης πλευράς. Το ποσοστό των Ελλήνων που καταδίκασαν τις αεροπορικές επιδρομές του ΝΑΤΟ στο Κόσοβο κυμαινόταν μεταξύ 92 και 97%, ενώ η δυσανεξία της κοινωνίας εκφραζόταν με μεγάλης κλίμακας συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας.

Η στάση των ΜΜΕ έπαιξε σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Σε αντίθεση με τις υπόλοιπες χώρες μέλη του ΝΑΤΟ, στην Ελλάδα τα ΜΜΕ παρουσίαζαν τους Σέρβους ως θύματα του καθεστώτος και των πολιτικών του Μιλόσεβιτς, δαιμονοποιώντας την συμμαχία και την ΕΕ. Κατά παράδοξο τρόπο, οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου είχαν θετική αντιμετώπιση, με εξαιρέσεις ακραίων κομματιών του τύπου, που ωθούνταν από τον φόβο ότι η χώρα θα γίνει αποδέκτης μεγάλου όγκου Αλβανών προσφύγων.

Από πολιτικής πλευράς, όλα τα κόμματα ήταν κατά της στρατιωτικής επέμβασης, τα μεν αριστερής ιδεολογίας γιατί με την επέμβαση αυτή μετουσιωνόταν η παρέμβαση των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων για τη δημιουργία της νέας παγκόσμιας τάξης πραγμάτων, τα δε δεξιάς ιδεολογίας γιατί διαταρασσόταν η σταθερότητα και η ευημερία της περιοχής.

Στην πολιτική αυτή στάση ήρθε να συνταχθεί και η εκκλησία της Ελλάδος, η οποία πατώντας στο θρησκευτικό συναίσθημα, στήριξε τα ορθόδοξα «αδέρφια» Σέρβους. Ακόμη και τα όποια ανθρωπιστικά κίνητρα υπήρχαν, εκμηδενίστηκαν στον βωμό της παραπληροφόρησης καθώς προβαλλόταν ότι χρησιμοποιούνταν ως πρόσχημα από τις συμμαχικές δυνάμεις κατά των άμαχων Σέρβων.

Οι παράγοντες βέβαια που επηρέασαν και διαμόρφωσαν την κοινή γνώμη ήταν πολλοί περισσότεροι από τους προαναφερθέντες. Τα αντιαμερικανικά αισθήματα και η αποστροφή στο ΝΑΤΟ προϋπήρχαν από τη περίοδο της δικτατορίας και το κυπριακό, με πολλούς να συγκρίνουν τις δύο περιπτώσεις και να φοβούνται τη δημιουργία τετελεσμένων.

Επίσης, η Ελλάδα η οποία είχε ήδη δεχθεί ένα μεγάλο κύμα προσφύγων το 1997 από την Αλβανία, φοβόταν δικαιολογημένα ένα νέο κύμα προσφύγων από το Κόσοβο. Ο κατάλογος φυσικά δεν τελειώνει εδώ, καθώς έρχονται να προστεθούν η φοβία της μόλυνσης από το απεμπλουτισμένο ουράνιο των οπλικών συστημάτων που χρησιμοποιούνταν από τις συμμαχικές δυνάμεις και η έντονη παραφιλολογία ότι οι αεροπορικές επιδρομές γίνονταν για τον αποπροσανατολισμό της κοινής γνώμης από το σκάνδαλο Λεβίνσκι (Lewinski). Τέλος η υπονόμηση της ΕΕ από παράγοντα στην περιοχή, διαιωνίζοντας τον ρόλο του NATO και κατ' επέκταση των ΗΠΑ, ως παγκόσμιου αστυνόμου αποτελούσε διαρκή φόβο.

Όλα τα προαναφερθέντα, έκαναν το έργο της κυβέρνησης του Κώστα Σημίτη να πείσει την κοινή γνώμη για την αναγκαιότητα της συγκατάθεσης σε μία στρατιωτική επέμβαση, να μοιάζει με άθλο. Η πρόσφατη παράδοση του ηγέτη των Κούρδων Αμπτουλάχ Οτσαλάν (Abdullah Ocalan) στη πρεσβεία της Ελλάδος στο Ναϊρόμπι, στους Τούρκους, έφερνε στο μυαλό του απλού λαού την προδοσία. Όπως πρόδωσαν τους «φίλους» Κούρδους έτσι θα πρόδιδαν και τους «αδελφούς» Σέρβους.

Τα πράγματα όμως δεν ήταν τόσο απλά. Η δημοτικότητα του πρόσφατα εκλεγμένου πρωθυπουργού κατέρρευσε, παρά το ότι επέλεξε την πιο ανώδυνη επιλογή. Η Ελλάδα δεν συμμετείχε στις στρατιωτικές επιδρομές, δεν άσκησε όμως και το δικαίωμα της αρνησικυρίας, προσδίδοντας τον χαρακτηρισμό του φιλο-αμερικανού στον Κ. Σημίτη και στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, χαρακτηρισμός που από την κοινή γνώμη ήταν δαιμονοποιημένος και καθόλου δημοφιλής. Η απόφαση αυτή έβγαλε τον κόσμο στους δρόμους και οδήγησε σε έντονες συγκεντρώσεις και εκδηλώσεις διαμαρτυρίας.

Οι σχέσεις γενικά, μεταξύ των δύο χωρών, χαρακτηρίζονται ²¹⁷ από πολλά (αρνητικά μάλλον) στερεότυπα. Αρχικά, παρά το ότι στερούνται διμερών εχθροτήτων, διαφορών ή ιστορικών συγκρούσεων, δεν έχουν τα χαρακτηριστικά μίας σχέσης καλής γειτονίας που βασίζεται σε πολιτισμικές συγγένειες και στον κοινό Ευρωπαϊκό και Ευρώ-ατλαντικό προσανατολισμό τους. Επιπλέον παρά το ότι ο εκδημοκρατισμός, η

---

²¹⁷ <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/06/Ελλάδα-Κόσοβο-Αμοιβαίες-αντιλήψεις.pdf>

οικονομική ανάπτυξη και η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση είναι κοινός στόχος και των δύο χωρών, δεν έχουν αναπτυχθεί οι κατάλληλες διμερείς σχέσεις συνεργασίας.

Ενδεικτικό της διαμόρφωσης της κοινής γνώμης μέσω των ΜΜΕ είναι η μελέτη για τον αλφαριθμητισμό στα ΜΜΕ η οποία κατατάσει τις χώρες των Βαλκανίων στις τελευταίες θέσεις της ΕΕ με την Ελλάδα στην 27η και την Αλβανία στην 33η θέση σε σύνολο 35 χωρών²¹⁸. Ο δείκτης αυτός είναι σημαντικός γιατί αποτυπώνει το δυναμικό ανθεκτικότητας στην παραπληροφόρηση και τις ψεύτικες ειδήσεις²¹⁹.

4.6.1 Ελληνική κοινή γνώμη

Τα αρνητικά στερεότυπα των Ελλήνων, σε σχέση με τους Αλβανούς του Κοσόβου, κυριαρχούν. Παρά την προσεκτικά μετριοπαθή στάση της πολιτικής ηγεσίας, που στηρίζει την ευρωπαϊκή προοπτική του Κοσόβου, η κοινή γνώμη είναι σταθερά αδιάφορη, επηρεαζόμενη αρνητικά, από τα φιλοσερβικά συναισθήματα που επικρατούν.

Η έλλειψη γνώσης για το Κόσοβο είναι ένας σημαντικός αρνητικός παράγοντας στην βελτίωση των διμερών σχέσεων. Μία χώρα, της οποίας η πλειοψηφία των κατοίκων της, επτά χρόνια μετά την διακήρυξη της ανεξαρτησίας του, δεν γνωρίζει την κατάσταση²²⁰, δεν μπορεί να προχωρήσει σε σημαντικές αποφάσεις και ενέργειες χωρίς πρώτα να εξαλείψει τις αρνητικές επιπτώσεις της έλλειψης γνώσης. Μέσω της γνώσης και της ορθής ενημέρωσης, μπορούν να ξεπεραστούν οι προκαταλήψεις και να αμβλυθούν οι συνέπειες της προπαγάνδας.

Η στάση των Ελλήνων σε σχέση με άτομα Σέρβικης και Αλβανικής καταγωγής δεν παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις, καθώς μόνο άτομα μεγάλης ηλικίας και χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου έχουν αρνητική στάση εναντίων των ατόμων Αλβανικής καταγωγής²²¹. Το μόνο αρνητικό είναι, ότι πολλές φορές, συγχέεται η έννοια του Αλβανού με τον Κοσοβάρo πολίτη, κάτι λυπηρό καθώς παραπέμπει στην έλλειψη

²¹⁸<https://ibna.gr/news/2021/03/38047/>

²¹⁹<https://osis.bg/?p=3750&lang=en>

²²⁰ Πίνακας 9

γνώσης στην οποία έγινε αναφορά προηγουμένως. Τα «αντι-αλβανικά» επίσης συναισθήματα είναι μάλλον ανύπαρκτα και έχουν τη ρίζα τους περισσότερο στον «αντικουμμουνισμό» που κυριαρχούσε μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο και το χάραγμα των συνόρων των κρατών που δημιουργήθηκαν (όχι με βάση τα έθνη)²²².

Επιπρόσθετα, η επέμβαση των ΗΠΑ στο Κόσοβο θεωρήθηκε από την πλειοψηφία του ελληνικού λαού, που κυριαρχείται από αντιαμερικανικά συναισθήματα από την περίοδο του εμφυλίου και μετά, ως ωμή επέμβαση στα εσωτερικά της Σερβίας. Το αίσθημα βέβαια ότι οι παρεμβάσεις των ΗΠΑ γίνονται με σκοπό την προώθηση των δικών τους συμφερόντων, άφησε τους κατοίκους του Κοσόβου σε όχι τόσο δυσμενή θέση όσον αφορά τον παράγοντα αντι-αμερικανισμός.

Τέλος στην ερώτηση ουσίας, για το αν η Ελλάδα θα πρέπει να αναγνωρίσει το Κόσοβο, η ελληνική κοινή γνώμη παρουσιάζεται για άλλη μια φορά διχασμένη και μάλλον υπέρ της αναγνώρισης, ειδικά στον νεότερο σε ηλικία πληθυσμό²²³. Οι λόγοι που οδήγησαν στις εκάστοτε επιλογές, είναι οι προφανείς, η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, η ανάπτυξη στενών σχέσεων και η αποτροπή της Τουρκικής επιρροής από την μία και οι φιλοσερβικές σχέσεις με τον φόβο δημιουργίας προεδεδικασμένου για το Κυπριακό και άλλες αποσχιστικές τάσεις στο εσωτερικό της χώρας, από την άλλη.

Συνοψίζοντας, η πλειοψηφία της ελληνικής γνώμης, παρά την ελλιπή πληροφόρηση, την άγνοια ή τις ιστορικές παρανοήσεις, δεν έχει αρνητική στάση έναντι των Κοσοβάρων και ανεξαρτήτως με την αναγνώριση (για την οποία είναι διχασμένη λόγω φόβου των συγκεκριμένων συνεπειών), είναι θετική όσων αφορά την ενίσχυση των διμερών σχέσεων²²⁴.

---

²²¹ <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/06/Ελλάδα-Κόσοβο-Αμοιβαίες-αντιλήψεις.pdf>

²²² Τα σύνορα καθορίστηκαν με κριτήρια πολύ διαφορετικά από εθνικιστικά, με βάση γεωγραφικά χαρακτηριστικά και όρους ισχύος και κατανομής αυτής.

²²³ Πίνακας 10 <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/06/Ελλάδα-Κόσοβο-Αμοιβαίες-αντιλήψεις.pdf>

²²⁴ Πίνακας 11 <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/06/Ελλάδα-Κόσοβο-Αμοιβαίες-αντιλήψεις.pdf>

4.6.2 Κοσοβάρικη κοινή γνώμη

Σε αντιστοιχία με τους Έλληνες και το Κόσοβο, έτσι και για τους Κοσοβάρους η Ελλάδα είναι μια σχετικά άγνωστη χώρα. Αν και αποτελεί δημοφιλή τουριστικό προορισμό, ελάχιστοι την έχουν επισκεφθεί, εξαιτίας των περιορισμών στις θεωρήσεις εισόδου ακόμα και για τουρισμό. Θετικό είναι, ότι οι μεγαλύτεροι σε ηλικία, που είχαν την ευκαιρία να την επισκεφθούν επί Γιουγκοσλαβίας, διατηρούν θετικές αναμνήσεις²²⁵.

Το γεγονός ότι από τα τρία γειτονικά κράτη που δεν έχουν αναγνωρίσει την ανεξαρτησία του, την Ελλάδα, τη Ρουμανία και την Βοσνία, η τελευταία είναι ελάχιστα πιθανό να προχωρήσει σε μια τέτοια ενέργεια, φέρνουν την Ελλάδα πρώτη σε πιθανότητα αναγνώρισης. Επιπλέον αν συνυπολογιστεί ότι είναι και ένα από τα πέντε κράτη της ΕΕ που δεν το έχουν κάνει και η πολιτική της ένωσης πιέζει προς την κατεύθυνση αυτή, δικαιολογεί το μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού που πιστεύει στην αναγνώριση στο μέλλον²²⁶.

Επιπρόσθετα ο φιλοαμερικανισμός²²⁷ των Κοσοβάρων δείχνει την εκ διαμέτρου αντίθετη στρατηγική θεώρηση της διεθνούς πολιτικής από τους δύο λαούς, η οποία έχει σοβαρές επιπτώσεις και στις διμερείς σχέσεις των δύο χωρών. Σχέσεις που επηρεάζονται από πολύ περισσότερους παράγοντες, όπως η οικονομική και κοινωνική διαστρωμάτωση, το μορφωτικό επίπεδο, η πρόσβαση σε ΜΜΕ και η πολιτιστική κληρονομιά.

---

²²⁵ Πίνακας 12 <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/06/Ελλάδα-Κόσοβο-Αμοιβαίες-αντιλήψεις.pdf>

²²⁶ Πίνακας 13 <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/06/Ελλάδα-Κόσοβο-Αμοιβαίες-αντιλήψεις.pdf>

²²⁷ Πίνακας 14 <http://pips-ks.org> (International_Politics_and_Political_Parties_-_Citizens'_perceptions.pdf, 2019)

Με τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν μετά την έρευνα το 2019 του PIPS²²⁸, φαίνεται ξεκάθαρα όμως και η στροφή της κοινής γνώμης προς την ΕΕ²²⁹ και ειδικά την Γερμανία, η οποία αξιολογείται ως πολύ σημαντικός εταίρος της χώρας, τόσο στην οικονομία όσο και στην πολιτική, με την καγκελάριο Άγκελα Μέρκελ να ξεπερνάει σε δημοτικότητα τον Πρόεδρο των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ. Το ανησυχητικό για την Ελλάδα είναι ότι η Τουρκία θεωρείται και αυτή σημαντικότερος εταίρος, με τον Πρόεδρο Ερτογάν να έρχεται τρίτος πολιτικός ηγέτης σε δημοτικότητα.

Τέλος, η μεγάλη διαφορά στην σημασία που έχει για το Κόσοβο η αναγνώριση από την Ελλάδα, σε σύγκριση με την αδιαφορία που δείχνει η πλειοψηφία της ελληνικής κοινής γνώμης για να μάθει τα της υπό αναγνώριση χώρας, καταδεικνύουν ότι το παιχνίδι πλέον είναι στα χέρια της διπλωματίας και της πολιτικής ηγεσίας. Ανεξαρτήτως των σημείων διαφωνίας, οι πολίτες των δύο χωρών είναι εν γένει υπέρ της προώθησης των διμερών σχέσεων.

---

²²⁸ <http://pips-ks.org> (International_Politics_and_Political_Parties_-_Citizens'_perceptions.pdf, 2019

²²⁹ Πίνακας 15 <http://pips-ks.org> (International_Politics_and_Political_Parties_-_Citizens'_perceptions.pdf, 2019

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ανεξαρτήτως με το ποια θα είναι η κατάσταση του Κοσόβου μετά από καιρό και το πότε τελικά θα καταφέρει να γίνει ένα δημοκρατικό κράτος, το οποίο θα προσφέρει ασφάλεια και ευημερία στην πολυεθνική του κοινωνία, αναγνωρισμένο από το σύνολο των κρατών του ΟΗΕ, το Κόσοβο και οι πολίτες του καθημερινά δίνουν μία μάχη για να κερδίσουν το αύριο.

Ότι προσπάθειες και αν καταβάλουν, το αν τελικά τα κράτη που θα το αναγνωρίσουν γίνουν 150 ή 190, δεν είναι μόνο στην δική τους σφαίρα δυνατοτήτων, καθώς εξαρτάται και από άλλους παράγοντες. Πρωταρχικό μέλημα του Κοσόβου είναι η αναγνώριση ή έστω αποδοχή από την Σερβία. Η επίλυση της διαμάχης με τη Σερβία όμως έγκειται και αυτή στο κατά πόσο οι διαφωνούντες στο εσωτερικό της, θα αποδεχθούν την προοδευτική μοίρα. Από τη πλευρά της, υπήρξαν προτάσεις για τερματισμό της υπάρχουσας κατάστασης όπως το σχέδιο «Plan for the Political Solution to the Situation in Kosovo and Metohija»²³⁰, το οποίο όμως περιέγραφε μια κατάσταση αυτονομίας των Σερβικών κοινοτήτων, σε ένα αυτοδιοίκητο Κόσοβο με κεντρικό άξονα τους Σέρβους και τα δικαιώματά τους.

Τον τελευταίο καιρό, γίνεται επίσης λόγος για διχοτόμηση του Κοσόβου²³¹. Η σκέψη αυτή δεν είναι αδικαιολόγητη, καθώς αν παρατηρήσει κανείς τη συγκέντρωση των πληθυσμών, θα διαπιστώσει ότι οι Σέρβοι είναι συγκεντρωμένοι στο βόρειο τμήμα, οπότε τι πιο βολικό από την απόδοση των βόρειων Σέρβικων δήμων στη Σερβία και ανεξαρτητοποίηση του αποδεδειγμένου Κοσόβου²³². Τα πράγματα όμως δεν είναι τόσο απλά. Τα σύνορα για να είναι κοινώς αποδεκτά και να μην προκαλούν τα «ήθη», πρέπει να χαράσσονται με βάση γεωγραφικά ή άλλα κριτήρια και όχι εθνικιστικά. Στην περίπτωση του Κοσόβου τα σύνορα χαράχτηκαν με βάση τα σύνορα της Σοσιαλιστικής

²³⁰ Tziampiris Aristotle, Kosovo's Endgame, Sovereignty and Stability in the Western Balkans, Defence Analyses Institute (IAA), 2006, Appendix V

²³¹ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7256488.stm>

²³² https://en.wikipedia.org/wiki/Partition_of_Kosovo#cite_note-21

Αυτόνομης Επαρχίας του Κοσσυφοπεδίου (SAP Κοσοβο)²³³ που υπήρχε από το 1945 έως το 1990.

Η αρχική Διαχειριστική Συνοριακή Γραμμή, Administrative Boundary Line (ABL), όπως την χαρακτηρίζει το ΝΑΤΟ,²³⁴ δεν χαράκτηκε τυχαία. Μπορεί η λογική της διχοτόμησης ή διαμελισμού του Κοσόβου να φαντάζει λογική και εύκολα αποδεκτή, καθώς θα είναι όλοι ευχαριστημένοι με το κομμάτι που θα πάρουν, (οι Σέρβοι τους Σέρβικους δήμους και οι Κοσοβοαλβανοί ένα ανεξάρτητο κράτος), δεν είναι όμως και η πιο ασφαλής για τα υπόλοιπα Βαλκάνια²³⁵. Ενδεχόμενη αποδοχή διαμελισμού κράτους από την διεθνή κοινότητα, θα ξεκινήσει ένα κρεσέντο διεκδικήσεων από άλλες οντότητες, με πρώτη τη γειτονική Βόρεια Μακεδονία, η οποία έχει αρκετά προβλήματα και είναι σε φάση ομαλοποίησης.

Το Κοσσυφοπέδιο για περισσότερο από μισό αιώνα (1945-1990) ήταν μία αυτόνομη επαρχία, με τους Αλβανούς να αποτελούν τη συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων της, ενός πολυεθνικού ομόσπονδου κράτους, το οποίο αναγνώριζε χωριστά τα έθνη και τις εθνικότητες. Αυτό είναι κάτι που πρέπει να αποτελεί βάση σε κάθε συζήτηση καθώς είναι δύσκολο να αλλάξει χωρίς συνταρακτικά γεγονότα.

Σε κάθε περίπτωση η μελλοντική κατάσταση του Κοσόβου μετά τη διακήρυξη ανεξαρτησίας, εξαρτάται από τις αποφάσεις των ισχυρών του Συμβουλίου Ασφαλείας και ειδικά της Ρωσίας και της Κίνας. Ένα νέο ψήφισμα, το οποίο θα καταργεί το 1244 του 1999, όσο δύσκολο και αν είναι θα πρέπει να επικυρωθεί και θα σημάνει την είσοδο του Κοσόβου σε μία νέα εποχή.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση από την πλευρά της, θα πρέπει να προωθήσει την εναρμόνιση του Κοσόβου με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και να συνεχίσει την οικονομική ενίσχυσή του, μέσω της οποίας έχει καταφέρει πολλά. Είναι σημαντικό ότι 25 από τα 28

---

²³³ https://el.wikipedia.org/wiki/Σοσιαλιστική_Αυτόνομη_Επαρχία_του_Κοσσυφοπεδίου

²³⁴ https://www.nato.int/Kfor/chronicle/2003/chronicle_09/09.htm

²³⁵ Tziampiris Aristotle, Kosovo's Endgame, Sovereignty and Stability in the Western Balkans, Defence Analyses Institute (IAA), 2006, σελ.73

κράτη της ΕΕ έχουν αναγνωρίσει το Κόσοβο και το ίδιο το Κόσοβο από τη πλευρά του, καταβάλει τεράστιες προσπάθειες για την ένταξή του στην ΕΕ.

Σε όρους εθνικής κυριαρχίας, το Κόσοβο δείχνει ότι παλεύει να προσδιορίσει την κατάστασή του. Η διακήρυξη της ανεξαρτησίας δεν επαρκεί για να θεωρείται ένα κράτος κυρίαρχο, καθώς η έννοια της Κυριαρχίας είναι από μόνη της πολυδιάστατη. Η αποδοχή από την διεθνή κοινότητα της εθνικής κυριαρχίας σε πολυεθνικά κράτη όπως το Κόσοβο, είναι εξαιρετικά δύσκολη, καθώς ελλοχεύει πάντα ο φόβος της «τυραννίας της πλειοψηφίας»²³⁶. Επομένως, η εθνική κυριαρχία του Κοσόβου είναι ένα ζητούμενο που θα εξεταστεί πολύ καιρό μετά την ανεξαρτητοποίησή του.

Η συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς, είναι πολύ σημαντική για το νεοανακηρυχθέν κράτος, καθώς μέσω αυτών θα αποκομίσει κέρδη που δεν θα μπορούσε μόνο του, όπως για παράδειγμα χρήματα μέσω δανειοδοτήσεων από την ΠΤ και το ΔΝΤ, στρατιωτική τεχνολογία από το ΝΑΤΟ και διπλωματική εκπροσώπηση στον ΟΗΕ. Το Κόσοβο έχει ως τώρα κερδίσει την εισοδό του σε κάποιους διεθνείς οργανισμούς, όπως η ΠΤ και το ΔΝΤ, δεν έχει καταφέρει όμως να γίνει μέλος του ΟΗΕ καθώς η υποψηφιότητά του μπλοκάρεται από την Ρωσία. Το ΝΑΤΟ και η ΕΕ είναι οι επόμενοι στόχοι των κυβερνήσεων του.

Η κρίση τέλος που προέκυψε από την πανδημία του COVID-19 μπορεί να έθεσε ερωτηματικά για την ανθεκτικότητα των οικονομιών και των ίδιων των ανθρώπων, αποτελεί όμως μία μοναδική ευκαιρία να βγούν οι χώρες των Βαλκανίων και της ΕΕ πιό δυνατές και να μετασχηματίσουν τις οικονομίες τους δημιουργώντας ευκαιρίες απασχόλησης και ενισχύοντας παράλληλα τους μηχανισμούς ευελιξίας για να διασφαλιστεί η ικανότητα, όχι μόνο των κρατών, αλλά και των ίδιων των κοινωνιών να αντιμετωπίζουν απρόβλεπτες ανάγκες.

---

²³⁶ Tziampiris Aristotle, *Kosovo's Endgame, Sovereignty and Stability in the Western Balkans*, Defence Analyses Institute (IAA), 2006,

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο χρόνος μπορεί να είναι σύμμαχος του Κοσόβου, η αναγνώριση όμως διεθνώς νόμιμης κυριαρχίας, απαιτεί δράσεις που εγγυόνται την σταθερότητα, προωθούν την ευημερία και αποδίδουν την εικόνα ενός δημοκρατικού κράτους δικαίου, απαλλαγμένου από τα φαντάσματα του παρελθόντος.

Το Κόσοβο προχωράει μπροστά γυρίζοντας σελίδα, σε αυτή του την προσπάθεια χρειάζεται στήριξη η νέα γενιά του, η οποία θα προσδώσει καινούργια οπτική και φρέσκο αέρα στην καθημερινότητα και στη συνέχεια στους θεσμούς, την πολιτική και την οικονομία. Τα ήθη και οι συνήθειες μιας κοινωνίας άλλωστε, δεν αλλάζουν από τη μία μέρα στην άλλη.

Ακόμα και χωρίς την αναγνώριση του Κοσόβου ως ανεξάρτητου κράτους, η Ελλάδα πρέπει να προχωρήσει στη σύναψη διπλωματικών και εμπορικών δεσμών με το Κόσοβο, στα πλαίσια της επιδίωξής της για σταθερότητα, ευημερία και δημοκρατία στην περιοχή των Βαλκανίων.

Οι σχέσεις των δύο χωρών πρέπει να περάσουν στο επόμενο στάδιο, που είναι η κοινή επίλυση των προβλημάτων που ανακύπτουν, ξεπερνώντας τα συναισθηματικά εμπόδια και τα κωλύματα της αντίδρασης της κοινής γνώμης και των πάγιων θέσεών τους. Με διαπραγμάτευση και συνεργασία οι δύο λαοί μπορούν να υπερβούν τα εμπόδια, αφήνοντας την αντιπαραγωγική στάση για μία πιο ελαστική, χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να δεχτούν κάτι που είναι εκ διαμέτρου αντίθετο.

Η διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Κοσόβου έφερε την Ελλάδα αντιμέτωπη με πολλά διλήμματα που απαιτούν αντιμετώπιση. Μία πρόκληση, η οποία αφορά όμως κατά κύριο λόγο, την διασφάλιση των συμφερόντων της μακροπρόθεσμα και έχει άμεσο και ουσιαστικό αντίκτυπο στη θέση της χώρας στα Βαλκάνια και διεθνώς. Η αναγκαιότητα της συνεργασίας είναι αδιαμφισβήτητη. Η ύπαρξη κοινών συμφερόντων

πρέπει να ωθήσει την Ελλάδα στην διαπραγμάτευση, η οποία δεν είναι τίποτα περισσότερο από αμφίδρομη επικοινωνία, με στόχο την ενίσχυση των διμερών σχέσεων.

Δεν τρέφονται αυταπάτες ότι όλες οι διαφορές θα ξεπεραστούν, απλά οι δύο πλευρές θα προσπαθήσουν να τις αντιμετωπίσουν πιο εποικοδομητικά. Το τέλος του σωβινισμού είναι μάλλον προδιαγεγραμμένο και ανεξάρτητα αν οφείλεται στο διεθνές κεφάλαιο και στην οικονομία, που από εθνική έγινε πολυεθνική²³⁷, ή στην πρόοδο της ανθρώπινης κοινωνίας, οδηγεί σε έναν κόσμο κατ' ανάγκη ενοποιημένο.

Η αγνόηση της πραγματικότητας από το μέρος της Ελλάδας και η πολιτική της καθυστέρησης, αποφεύγοντας δύσκολες αποφάσεις και ενέργειες που πιθανόν να έχουν πολιτικό κόστος, σίγουρα δεν είναι επωφελής για την χώρα μακροπρόθεσμα, καθώς θα βρεθεί σε δυσχερή θέση, τρέχοντας να προλάβει τα γεγονότα. Οι ευκαιρίες που προσφέρουν τα πράγματα, δεν περιμένουν τις αργοπορίες και τις υποκριτικές προφάσεις μας, κατά τον Δημοσθένη, ο οποίος παρακινούσε τους Αθηναίους να δράσουν.

“οί δὲ τῶν πραγμάτων οὐ μένουσι καιροὶ τὴν ἡμετέραν βραδυτῆτα καὶ εἰρωνείαν. ἄς δὲ τὸν μεταξὺ χρόνον δυνάμεις οἴομεθ' ἡμῖν ὑπάρχειν, οὐδὲν οἶαί τ' οὔσαι ποιεῖν ἐπ' αὐτῶν τῶν καιρῶν ἐξελέγχονται.”

Δημοσθένης, Κατὰ Φιλίππου Α' , §§ 35-40

---

²³⁷ Βασίλης Ραφαϊλίδης, Οι λαοί των Βαλκανίων, 1994, Εκδόσεις του εικοστού πρώτου, σελ. 125

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ – ΠΙΝΑΚΕΣ - ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

1

Military Expenditure in Kosovo increased to 59.80 USD Million in 2018 from 57.30 USD Million in 2017. Kosovo Military Expenditure - data, historical chart, and calendar of releases - was last updated on February of 2020 from its official source.

Actual	Previous	Highest	Lowest	Dates	Unit	Frequency	
59.80	57.30	59.80	0.80	2008 - 2018	USD Million	Yearly	constant 2017 prices

Πηγή: <https://tradingeconomics.com/kosovo/military-expenditure>

2

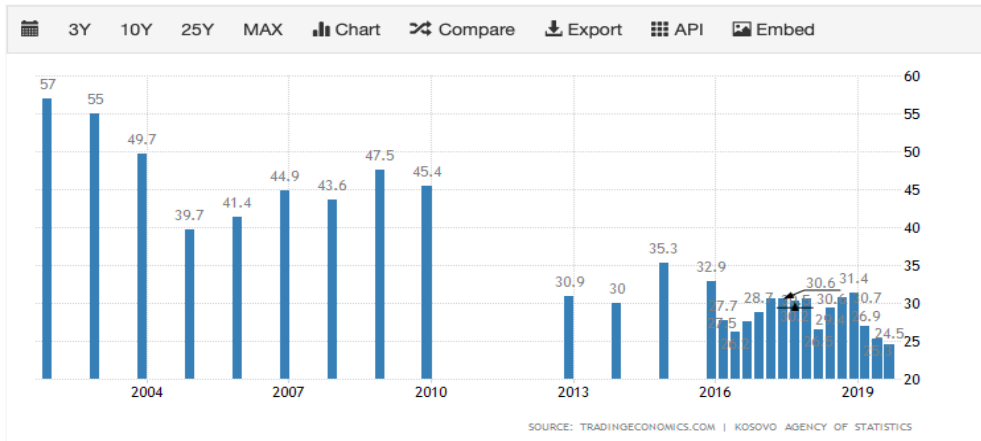
Kosovo's gross domestic product advanced 4.4 percent year-on-year in the third quarter 2019, accelerating from a 4.1 percent expansion in the previous period. It was the highest GDP growth since Q2 2018, as both household consumption (2.4 percent vs 0.1 percent in Q2) and government expenditure (10.5 percent vs 3.3 percent) rose faster while gross capital formation slowed (3.5 percent vs 4.1 percent). Also, net foreign demand contributed positively to growth, as exports climbed 9.3 percent (vs 14.4 percent in Q2) while imports went up at a softer 6.7 percent (vs 0.5 percent in Q2).

Πηγή: <https://tradingeconomics.com/kosovo/gdp-growth-annual>

3

Unemployment Rate in Kosovo decreased to 24.50 percent in the third quarter of 2019 from 25.30 percent in the second quarter of 2019. Kosovo Unemployment Rate - data, historical chart, and calendar of releases - was last updated on February of 2020 from its official source.

Actual	Previous	Highest	Lowest	Dates	Unit	Frequency	NSA
24.50	25.30	57.00	24.50	2001 - 2019	percent	Quarterly	NSA

Πηγή: <https://tradingeconomics.com/kosovo/unemployment-rate>

4

Foreign Direct Investment in Kosovo increased by 35 EUR Million in October of 2019. Kosovo Foreign Direct Investment - Net Inflows - data, historical chart, and calendar of releases - was last updated on February of 2020 from its official source.

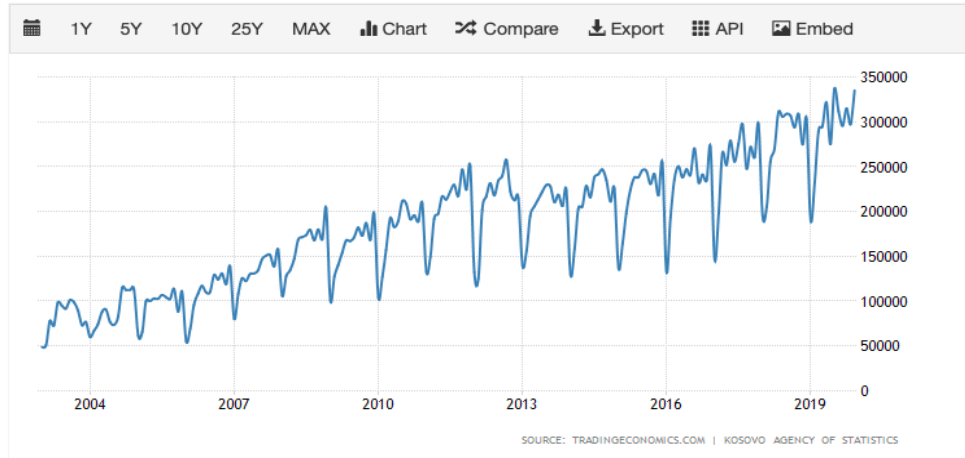

Actual	Previous	Highest	Lowest	Dates	Unit	Frequency
35.00	22.00	440.70	-19.10	2007 - 2019	EUR Million	Monthly

Πηγή: <https://tradingeconomics.com/kosovo/foreign-direct-investment>

5

Imports in Kosovo increased to 335200 EUR Thousand in December from 297613 EUR Thousand in November of 2019. Kosovo Imports - data, historical chart, and calendar of releases - was last updated on February of 2020 from its official source.

Actual	Previous	Highest	Lowest	Dates	Unit	Frequency
335200.00	297613.00	336866.00	48559.00	2003 - 2019	EUR Thousand	Monthly

Πηγή: <https://tradingeconomics.com/kosovo/imports>

6

Tax Type	Turnover threshold	Tax Rate
Value Added Tax - VAT	30,000 euro	8% and 18%
Corporate Income Tax - CIT	under 50,000 euro	3%
Manufacturing, trading and transporting industry, etc.		9%
Service industry		
Personal Income Tax - PIT	under 50,000 euro	3%
Manufacturing, trading and transporting industry, etc.		9%
Service industry		
Corporate Income Tax - CIT	over 50,000 euro	10%
Personal Income Tax - PIT	over 50,000 euro	
Annual income from 0 to 960		0%
Annual income from 960 - 3000		4%
Annual income from 3,000 to 5,400		8%
Annual income from 5,400 and over		10%
Tax on Wages (monthly)		
Annual income from 0 to 80		0%
Annual income from 80 - 250		4%
Annual income from 250 - 450		8%
Annual income from 450 and over		10%
Tax on Rents, Interest and Royalties		10%
Tax on special categories		3%
Tax on non-residents		5%

Πηγή: <http://www.atk-ks.org/en/portfolio/informata-te-pergjithshme-per-tatimet-ne-kosove/>

7

No.	Name of the law	No. of the law	No. of the Administrative Instruction
1	Law on Tax Administration and Procedures	No. 03/L-222 No. 04/L-102 No. 04/L-223	No. 03/2016 No. 15/2010
2	Law on value Added Tax - VAT	No. 05/L-037	No. 03/2015 No. 06/2016
3	Law on Personal Income Tax - PIT	No. 05/L-028	No. 01/2016
4	Law on Corporate Income Tax - CIT	No. 05/L-029	No. 02/2016
5	Law on Pension Contributions - PC	No. 04/L-168 No. 04/L-101 No. 05/L-116	
6	Law on Game of Chance	No. 04/L-080	No. 03/2013

Πηγή: <http://www.atk-ks.org/en/portfolio/informata-te-pergjithshme-per-tatimet-ne-kosove/>

8

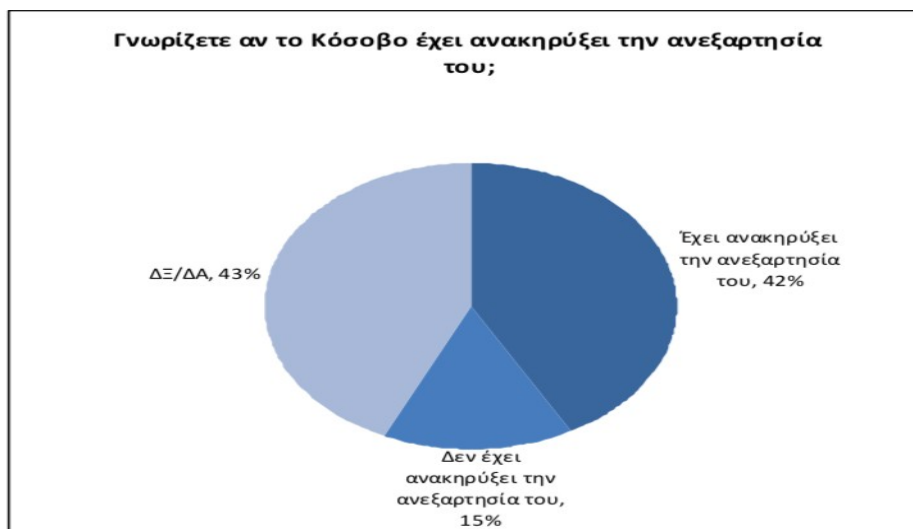
Greek public opinion and the Kosovo war

Detailed table of negative and positive stereotypes as reported in 4 Greek daily newspapers

	22-26/3/'99		15-18/4/'99		16-19/5/'99		Total	
	-	+	-	+	-	+	-	+
NATO	19	0	60	2	48	2	127	4
USA	22	0	43	0	34	0	99	0
Clinton	19	0	21	0	5	0	45	0
Milošević	9	0	55	0	41	2	105	2
EU	13	0	15	0	14	0	42	0
the war	53	1	158	1	78	1	289	3
Albanians	6	2	20	29	14	15	40	60
Serbs	0	9	0	16	0	9	0	34

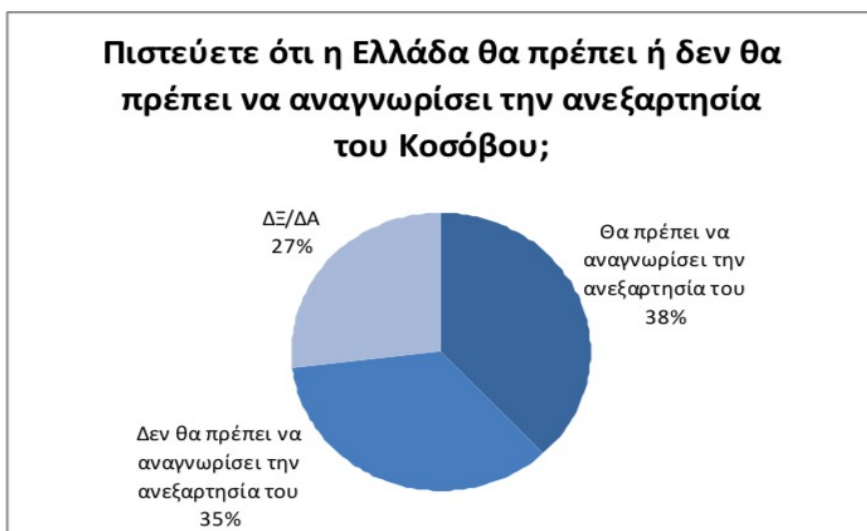
Πηγή: Armakolas Ioannis, Karabairis Apostolis, Greece – Kosovo A complex relationship, Kosovo Calling, Kosovo Foundation for Open Society and British Council, 2012

9

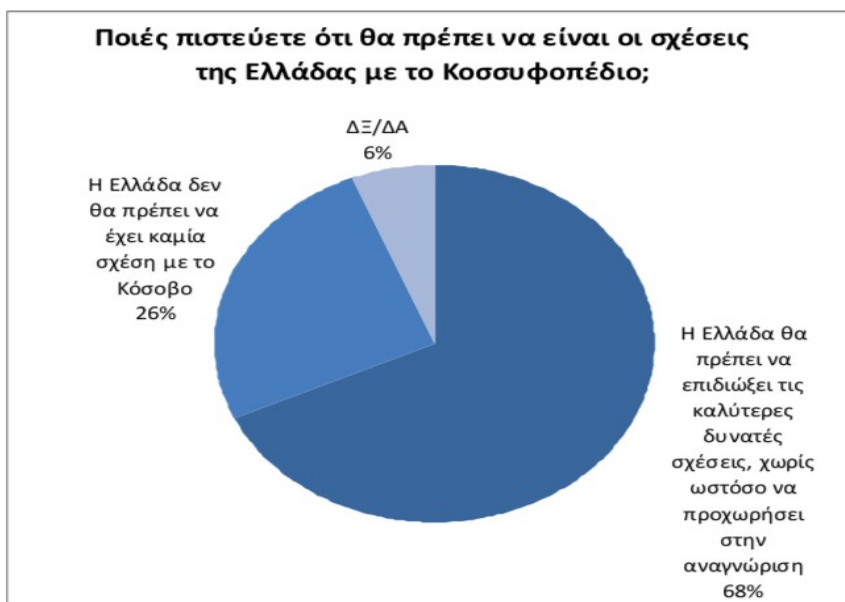
Πηγή: <http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2015/06/Ελλάδα-Κόσοβο-Αμοιβαίες-αντιλήψεις.pdf>

10

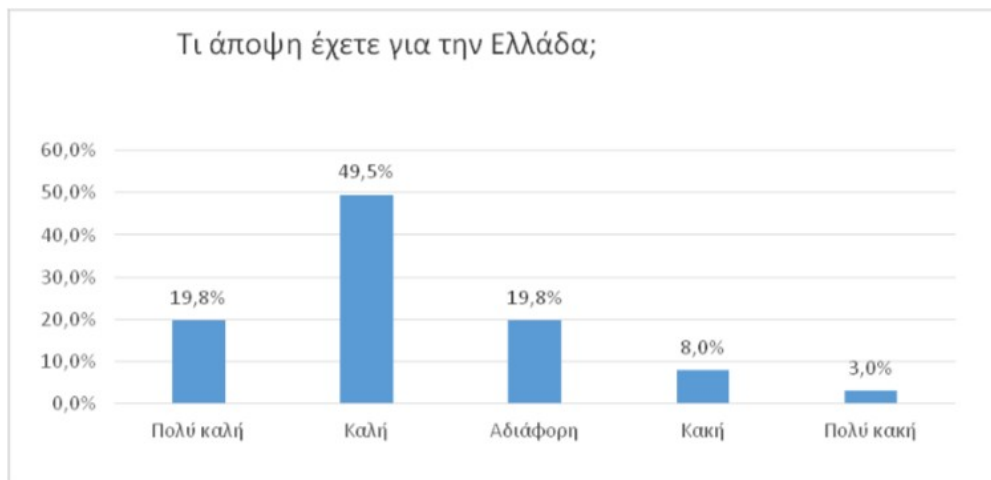
Πηγή: <http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2015/06/Ελλάδα-Κόσοβο-Αμοιβαίες-αντιλήψεις.pdf>

11

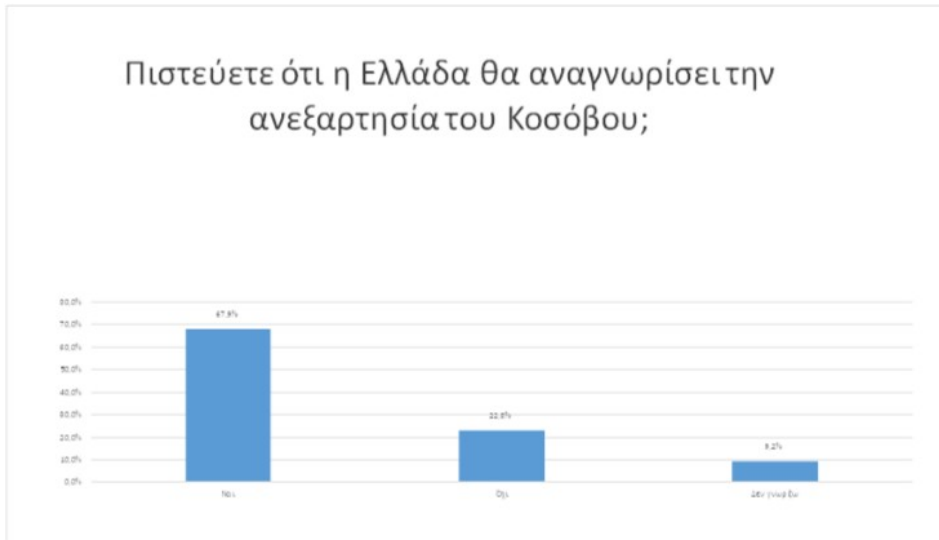
Πηγή: <http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2015/06/Ελλάδα-Κόσοβο-Αμοιβαίες-αντιλήψεις.pdf>

12

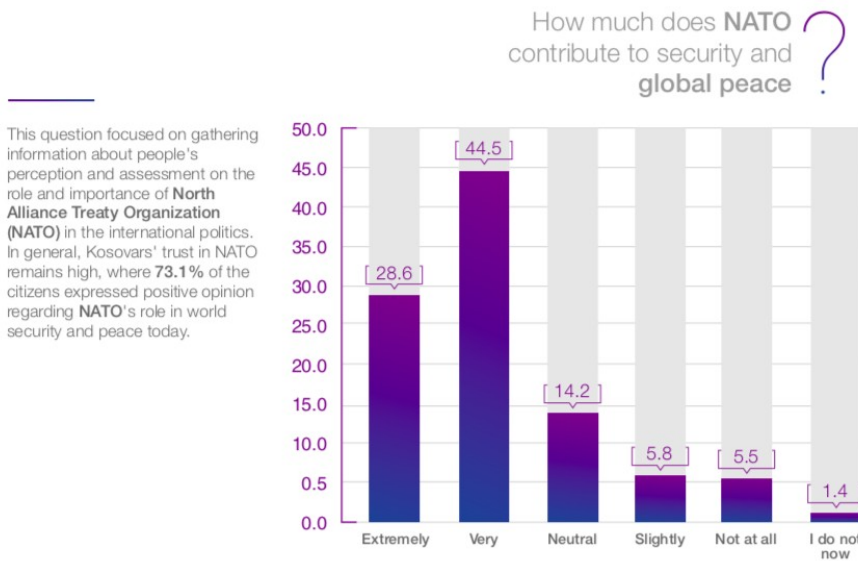

Πηγή: <http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2015/06/Ελλάδα-Κόσοβο-Αμοιβαίες-αντιλήψεις.pdf>

Πηγή: <http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2015/06/Ελλάδα-Κόσοβο-Αμοιβαίες-αντιλήψεις.pdf>

Πηγή: <http://pips-ks.org>
_Citizens'_perceptions.pdf, 2019

(International_Politics_and_Political_Parties_-

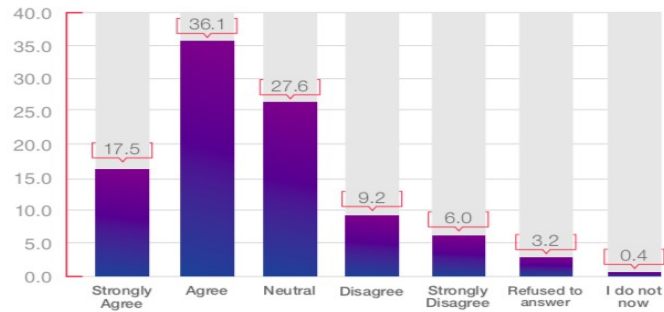
15

The question focused on measuring citizen's opinions on the EU's approach towards Kosovo.

Respondents were asked if they agree with the statement "The EU is a friendly organization towards Kosovo today".

In general, the majority of citizens believe that the EU approach towards Kosovo is positive. 53.6% of them "fully agree" or "agree" with the assumption that the EU represents a friendly organization for Kosovo.

How much do you agree with the statement "The EU is a friendly organization towards Kosovo today" ?

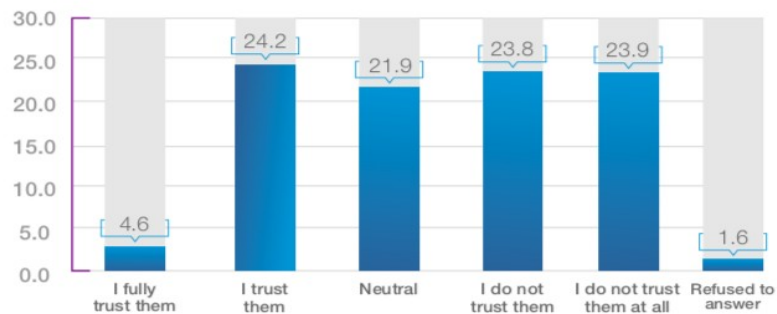
Πηγή: <http://pips-ks.org>
_Citizens'_perceptions.pdf, 2019

(International_Politics_and_Political_Parties_

16

When questioned how much they trust the political parties in Kosovo, 47.7% of the citizens offered negative answers with "I do not trust them at all." On the other hand, only 28.8% of the respondents choose the positive answers "I fully trust them" and "I trust them."

How much do you trust the political parties in Kosovo ?

Πηγή: <http://pips-ks.org>
_Citizens'_perceptions.pdf, 2019

(International_Politics_and_Political_Parties_

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Robert Jackson, Georg Sorensen, Introduction to International Relations. Theories and Approaches, Oxford University Press, 2003 (Μτφ, Χαράλαμπος Κωνσταντινίδης, Θεωρία και μεθοδολογία των διεθνών σχέσεων, Gutenberg, 2006

Στέφαν Τσβάιχ, Οι μεγάλες στιγμές της ανθρωπότητας, Πατάκη, 1996

Niccoló Machiavelli, The Prince, Arcturus, London, 2008

Morgenthau Hans, Η Πολιτική μεταξύ των Εθνών, Ποιότητα, 2018

Morgenthau, H.J. (1985). Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace, New York:Knopf

Aristotle Tziampiris: «Greek Foreign Policy in the Shadow of the Debt Crisis: Continuity and New Directions» στο Pantelis Sklias & Nikolaos Tzifakis (editors): Greece's Horizons. Reflecting on the Country's Assets and Capabilities, Konstantinos Karamanlis Institute for Democracy, Springer, Heidelberg, 2013, σελ. 27

John Baylis, Steve Smith, Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς πολιτικής, Μια εισαγωγή στις διεθνείς σχέσεις, Επικεντρο, 2007

Αθανάσιος Πλατιάς, Διεθνείς σχέσεις και στρατηγική στον Θουκυδίδη, Έκτη Έκδοση, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Ι.Δ. Κολλάρου & Σίας Α.Ε., Αθήνα 2010

Kenneth N. Waltz, Θεωρία διεθνούς πολιτικής, Μτφ.: Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011

Mearsheimer, J.J. (2007). Η Τραγωδία της πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, σ. 23-65. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.

Gilpin Robert, Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική, μτφ. Κολιόπουλος Κων/νος, Ποιότητα, 2007

Κασκαρέλης Βασίλης, Η Τέλεια Καταιγίδα, Το ΝΑΤΟ μετά την 11 Σεπτεμβρίου, Μεταίχμιο, 2016

Βασίλης Ραφαηλίδης, Οι λαοί των Βαλκανίων, Εκδόσεις του εικοστού πρώτου, 1994

Ουίλιαμ Γιούρυ, Πως να ξεπεράσετε την άρνηση, Από την αντιπαλότητα στη συνεργασία, Εκδόσεις Καστανιώτη, 2002

Tziampiris Aristotle, Kosovo's Endgame, Sovereignty and Stability in the Western Balkans, Defence Analyses Institute (IAA), 2006

Investment in Kosovo, KPMG, 2014

Investment in Kosovo, KPMG, 2017

The Privatization Process in Kosovo Dr.sc.Hysni TERZIU

Armakolas Ioannis, Karabairis Apostolis, Greece – Kosovo A complex relationship, Kosovo Calling, Kosovo Foundation for Open Society and British Council, 2012

ΔΙΑΔΙΚΤΙΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

<https://el.wikipedia.org/wiki/>

[Σοσιαλιστική_Ομοσπονδιακή_Δημοκρατία_της_Γιουγκοσλαβίας](#)

https://el.wikipedia.org/wiki/Σοσιαλιστική_Αυτόνομη_Επαρχία_του_Κοσσυφοπεδίου

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Yugoslavia_ethnic_map.jpg

https://en.wikipedia.org/wiki/Partition_of_Kosovo#cite_note-21

https://www.nato.int/Kfor/chronicle/2003/chronicle_09/09.htm

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7256488.stm>

<https://www.iefimerida.gr/apenews/101724/κόσοβο-προοπτικές-και-προκλήσεις-στις-οικονομικές-κι-εμπορικές-σχέσεις-με-την-ελλάδα>

<https://www.in.gr/2019/04/15/economy/enisxyetai-emporiki-synergasia-anamesa-se-ellada-kai-kosovo/>

www.naftemporiki.gr/news/static/08/02/18/1477468.htm

www.tovima.gr/2013/03/08/politics

gr.euronews.com/2018/04/12/

http://www.epimetol.gr/aitniaimages/KOSOVO_OIKONOMIKES_PLIROFORIES_F22158.pdf

<https://www.iefimerida.gr/apenews/101724/κόσοβο-προοπτικές-και-προκλήσεις-στις-οικονομικές-κι-εμπορικές-σχέσεις-με-την-ελλάδα>

<http://www.arbk.org/>

www.seve.gr/circular (ΣΕΒΕ Σύνδεσμος Εξαγωγέων Βορείου Ελλάδος)

<https://balkaninsight.com/2019/09/09/kosovo-serbs-freedom-of-movement-curtailed-by-serbia/>

<https://prishtinainsight.com/documented-yet-invalid-mag/>

www.mfa.gr/missions_abroad/pristina

<https://www.mfa.gr/missionsabroad/pristina/visas>

https://www.mfa.gr/images/docs/periferiaki_politiki/esoav_gr.pdf

<https://www.euro2day.gr/news/economy/article/116681/esoav-erga-750-ekat-evro-sta-valkania.html>

<http://www2.mfa.gr/2-uncategorised/22-2002-2020>

<http://www.geetha.mil.gr/el/ειρηνευτικές-δραστηριότητες.html>

<http://www.geetha.mil.gr/el/ειρηνευτικές-δραστηριότητες/411-κόσοβο---kfor.html>

<https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/pristina/>

http://www.epimetol.gr/aitniaimages/KOSOVO_OIKONOMIKES_PLIROFORIES_F22158.pdf
<https://el.wikipedia.org/wiki/Κοσσυφοπέδιο#Οικονομία>
<https://www.reuters.com/article/us-kosovo-serbia-trade/kosovo-hits-serbia-bosnia-with-100-percent-customs-fees-after-interpol-snub-idUSKCN1NQ29W>
<https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/kosovo-hits-serbia-bosnia-with-100-customs-fees-after-interpol-snub/>
<https://www.bbc.com/news/world-europe-46287975>
https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_banks_in_Kosovo
<https://bqk-kos.org/index.php?m=t&id=3>
 Investment in Kosovo, KPMG, 2017
http://www.epimetol.gr/aitniaimages/KOSOVO_OIKONOMIKES_PLIROFORIES_F22158.pdf
https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_banks_in_Kosovo
<http://www.atk-ks.org/en/portfolio/informata-te-pergjithshme-per-tatimet-ne-kosove/>
<https://www.rks-gov.net/EN/f134/finance-taxes-customs/taxes>
 Investment in Kosovo, KPMG, 2016, 2017
<http://taxsummaries.pwc.com/ID/Kosovo-Corporate-Withholding-taxes>
<http://taxsummaries.pwc.com/ID/Kosovo-Individual-Foreign-tax-relief-and-tax-treaties>
https://www.efsyn.gr/oikonomia/diethnis-oikonomia/173070_dasmoi-100-stin-serbia-ap-kosobo
<https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/brief/energy-in-kosovo>
 Investment in Kosovo, KPMG, 2017 (Taxation)
<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-kosovohighlights-2019.pdf>
https://en.wikipedia.org/wiki/Electrical_energy_in_Kosovo
tradingeconomics.com/Kosovo.foreign-direct-investment
wiiw.ac.at/Kosovo-s-problem-with-foreign-direct-investment-339.html
<https://www.ceicdata.com/en>
<http://mzhe.rks-gov.net>
www.linkedin.com/company/privatization-agency-of-kosovo
<http://online.fliphtml5.com/vsgt/vfwh/>
www.pak-ks.org
<https://www.ceicdata.com/en>
<https://www.newsbeast.gr/world/arthro/824815/epistrefoun-sto-kosovo-metanastes>
<https://tradingeconomics.com/european-union/gdp>
 Investment in Kosovo, KPMG, 2017
<https://www.euractiv.gr/section/i-eyropi-kai-o-kosmos/news/akrea-ftochia-prokali-mazi-ki-metanastefsi-apo-kossifopedio/>
www.iab-forum.de/glossar/westbalkanregelung
www.tradingeconomics.com/Kosovo/gdp

<http://mpms.rks-gov.net>
<http://online.trusti.org>
<http://mf.rks-gov.net/>
<http://www.bqk-kos.org>
https://en.wikipedia.org/wiki/Financial_crisis_of_2007–08
<https://www.kathimerini.gr/312170/article/epikairothta/kosmos/to-kosovo-den-exei-oyte-hlektriko>
https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/countries/detailed-country-information/kosovo_en
<https://tradingeconomics.com/kosovo/inflation-cpi>
<https://www.naftemporiki.gr/infographics/445209/pistoliptiki-ikanotita-kraton>
<https://www.imf.org/en/Countries/UVK>
<https://www.worldbank.org/en/country/kosovo>
<https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extarr2.aspx?memberKey1=555&date1key=2017-07-31>
<https://www.newsbeast.gr/world/arthro/19536/1089-ekat-euro-sto-kosovo>
<https://www.newsbeast.gr/financial/arthro/313626/to-dd-etoimo-na-arhisei-na-daneiod-otei-xana-to-kosovo>
<https://www.protothema.gr/economy/article/496950/programma-stirixis-sto-kosovo-e-nekrine-to-dd/>
<https://www.ebrd.com/kosovo.html>
<https://prishtinainsight.com/kosovo-ranks-its-political-parties-and-external-allies/>
<https://www.nytimes.com/2019/10/06/world/europe/kosovo-election-haradinaj-osmani.html?searchResultPosition=1>
<https://prishtinainsight.com/kosovo-ranks-its-political-parties-and-external-allies/>
http://pips-ks.org/wp-content/uploads/publications/en/805876251_International_Politics_and_Political_Parties_-_Citizens'_perceptions.pdf?fbclid=IwAR3CFFIdjhMAu_Oq1vbSXMv9ak_haG7LxFqFxFxGURsdWdiHHaDpb9IIIiU
https://en.wikipedia.org/wiki/Isa_Mustafa
https://en.wikipedia.org/wiki/Turkish_Democratic_Party_of_Kosovo
<http://www.kdtp.org>
<https://kryeministri-ks.net/en/>
https://en.wikipedia.org/wiki/Albin_Kurti
[https://en.wikipedia.org/wiki/Serb_List_\(Kosovo\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Serb_List_(Kosovo))
<https://balkaninsight.com/2019/10/16/serbias-president-was-real-loser-in-kosovo-election/>
https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_political_parties_in_Kosovo
<https://www.vetevendosje.org>
<https://www.ldk-ks.eu>
<http://www.pdk.info>
<https://aak-ks.com>
<http://srpskalista.net>
<http://www.balkananalysis.com/kosovo/major-political-parties/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Ramush_Haradinaj
<https://www.nytimes.com/2017/06/11/world/europe/kosovo-prime-minister-ramush-haradinaj-rebel-leader.html>
https://en.wikipedia.org/wiki/Government_of_Kosovo
<https://www.rks-gov.net/EN/>
https://en.wikipedia.org/wiki/Rambouillet_Agreement
<https://web.archive.org/web/20000816032139/http://www.alb-net.com/kcc/interim.htm>
<http://www-personal.umich.edu/~lormand/agenda/9905/16.pdf>
<http://www.assembly-kosova.org/eng/home/>
<https://www.mcc.gov/where-we-work/country/kosovo>
<https://www.mcc.gov/where-we-work/program/kosovo-threshold-program>
<https://www.mcc.gov/news-and-events/release/release-091217-kosovo-signing-event>
https://en.wikipedia.org/wiki/Atifete_Jahjaga
https://en.wikipedia.org/wiki/Hashim_Thaçi
<https://www.president-ksgov.net/?page=2,92>
<https://www.bbc.com/news/world-europe-35984823>
<https://www.theguardian.com/world/2011/jan/24/hashim-thaci-kosovo-organised-crime>
<https://balkaninsight.com/2019/01/24/american-dilemma-what-if-kosovo-s-thaci-is-indicted-01-23-2019/>
<https://www.theguardian.com/world/2010/dec/15/kosovo-crime-ring-examine-hashim-thaci>
https://en.wikipedia.org/wiki/Atifete_Jahjaga
<http://www.amicididecani.it/en/news/easter-visit>
<https://www.ndi.org/kosovo-summit-pristina-principles>
https://web.archive.org/web/20110723055511/http://www.gjk-ks.org/repository/docs/ko_29_11_agj_om_ang.pdf
https://en.wikipedia.org/wiki/Ibrahim_Rugova
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4634562.stm>
https://en.wikipedia.org/wiki/President_of_Kosovo
https://en.wikipedia.org/wiki/Fatmir_Sejdiu
<https://balkaninsight.com/tag/fatmir-sejdiu/>
<https://balkaninsight.com/2010/09/27/fatmir-sejdiu-rugova-s-successor/>
<https://www.bbc.com/news/world-europe-11420795>
<https://balkaninsight.com/2010/09/28/kosovo-sejdiu-welcomed-to-his-party/>
https://en.wikipedia.org/wiki/Behgjet_Pacolli
<https://www.dw.com/en/kosovos-president-steps-down-after-election-ruled-invalid/a-14956696>
http://webarchive.loc.gov/all/20071214235411/http%3A//www.reliefweb.int/rw/RWFiles2007.nsf/FilesByRWDocUnidFilename/YZHG%2D6ZNTVS%2Dfull_report.pdf/%24File/full_report.pdf
<https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/fs/101244.htm>
<https://www.rks-gov.net/EN/f40/republic-of-kosovo/constitution>
<https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=3702>

<https://www.osce.org/kosovo/17181?download=true>
https://books.google.gr/books?id=zdeulbfSKYC&pg=PA25&lpg=PA25&dq=ριοισ+κοσοβο+2004&source=bl&ots=gcFtaAWsc&sig=ACfU3U1GyhWbUltlwoXVY1uDHDwj1Bcybg&hl=el&sa=X&ved=2ahUKEwjwX5O6L_nAhX8wAIHHaqqAKcQ6AEwE3oECAkQAQ#v=onepage&q=ριοισ%20κοσοβο%202004&f=false
<https://www.hrw.org/report/2004/07/25/failure-protect/anti-minority-violence-kosovo-march-2004>
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3521068.stm>
<https://www.osce.org/kosovo/20464>
https://www.researchgate.net/publication/332304222_ELECTIONS_IN_KOSOVO_A_RETROSPECTIVE_RESEARCH_ON_NATIONAL_ELECTIONS_2014
https://en.wikipedia.org/wiki/2001_Kosovan_parliamentary_election
https://el.wikipedia.org/wiki/Διεθνής_αναγνώριση_του_Κοσσυφοπεδίου
<https://unmik.unmissions.org/about>
https://unmik.unmissions.org/sites/default/files/old_dnn/Res1244ENG.pdf
<https://unmik.unmissions.org/united-nations-resolution-1244>
https://el.wikipedia.org/wiki/Συνθήκη_της_Βεσφαλίας
https://fr.wikipedia.org/wiki/Raison_d%27État
https://en.wikipedia.org/wiki/National_interest
https://en.wikipedia.org/wiki/Kosovo_Protection_Corps
https://en.wikipedia.org/wiki/Kosovo_Security_Force
<http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/06/Ελλάδα-Κόσοβο-Αμοιβαίες-αντιλήψεις.pdf>
<https://www.icj-cij.org/files/case-related/141/141-20100722-ADV-01-00-EN.pdf>
https://en.wikipedia.org/wiki/Advisory_opinion_on_Kosovo%27s_declaration_of_independence
<https://web.archive.org/web/20121102102732/http://www.undemocracy.com/A-RES-63-3.pdf>
https://en.wikipedia.org/wiki/Republic_of_Kosova
[https://undocs.org/S/RES/1203\(1998\)](https://undocs.org/S/RES/1203(1998))

[https://undocs.org/S/RES/1199\(1998\)](https://undocs.org/S/RES/1199(1998))
<https://www.asil.org/insights/volume/12/issue/2/kosovos-declaration-independence-self-determination-secession-and>
<https://cbonds.com/country/Kosovo/>
<https://kryeministri-ks.net/en/the-government-approves-the-plan-for-the-implementation-of-the-economic-recovery/>
<https://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-in-Kosovo.pdf>
<https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/overview>
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=XK>
<https://www.worldbank.org/en/country/kosovo/overview>
<https://europeanwesternbalkans.com/2021/02/26/what-is-the-future-of-kfor-in-kosovo/>
<https://balkaninsight.com/2020/11/05/kosovo-president-thaci-resigns-to-face-war-crimes-charges/>
<https://www.google.com/amp/s/amp.dw.com/en/kosovos-president-hashim-thaci-resigns-to-face-war-crime-trial/a-55507770>
<https://www.google.com/amp/s/www.euronews.com/amp/2021/04/05/kosovo-s-parliament-votes-in-vjosa-osmani-as-president>
<https://www.google.com/amp/s/www.aljazeera.com/amp/news/2021/4/4/kosovo-parliament-elects-vjosa-osmani-as-new-president>
<https://gr.euronews.com/2021/03/29/ta-prota-embolia-covid-19-eftasan-sto-kosovo>
<https://gr.euronews.com/2021/03/29/ta-prota-embolia-covid-19-eftasan-sto-kosovo>
<https://www.euractiv.com/section/enlargement/opinion/what-are-the-new-kosovo-government-biggest-priorities/>
<https://www.france24.com/en/20200325-kosovo-prime-minister-albin-kurti-no-confidence-vote-parliament-government-dissolved-coronavirus>

<https://www.naftemporiki.gr/amp/story/1705469/kosobo-nea-kubernisi-me-prothupourgo-ton-alm-pin-kourti>

<https://www.capital.gr/diethni/3539441/kosobo-sunantisi-tou-prothupourgou-me-tin-epikefalis-tou-grafeiou-sundesmou-tis-elladas-stin-pristina>

<https://agora.mfa.gr/news/1104-greece-kosovo-business-forum-on-energy>

<https://osis.bg/?p=3750&lang=en>

<https://ibna.gr/news/2021/03/38047/>

https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_el